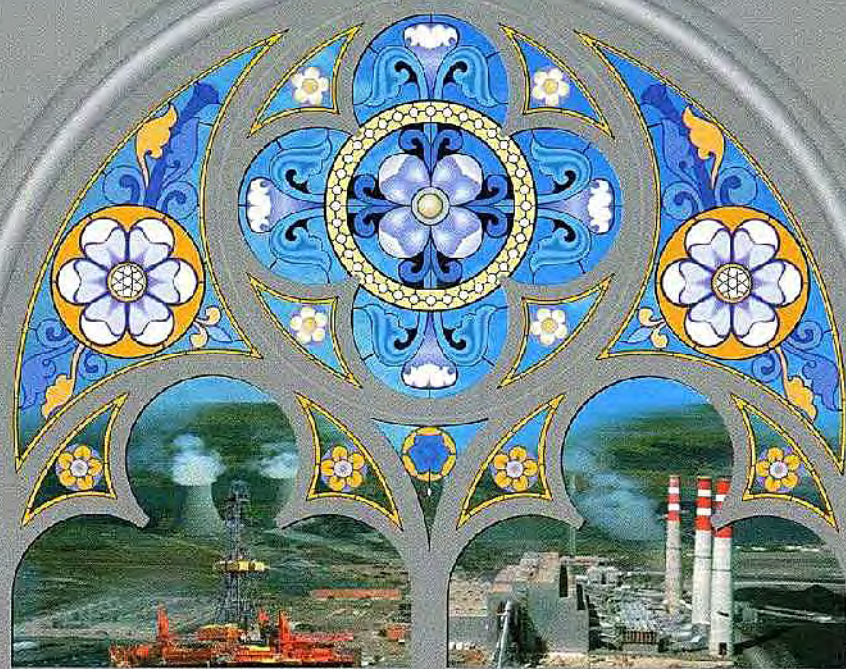

ВІСНИК 1/98

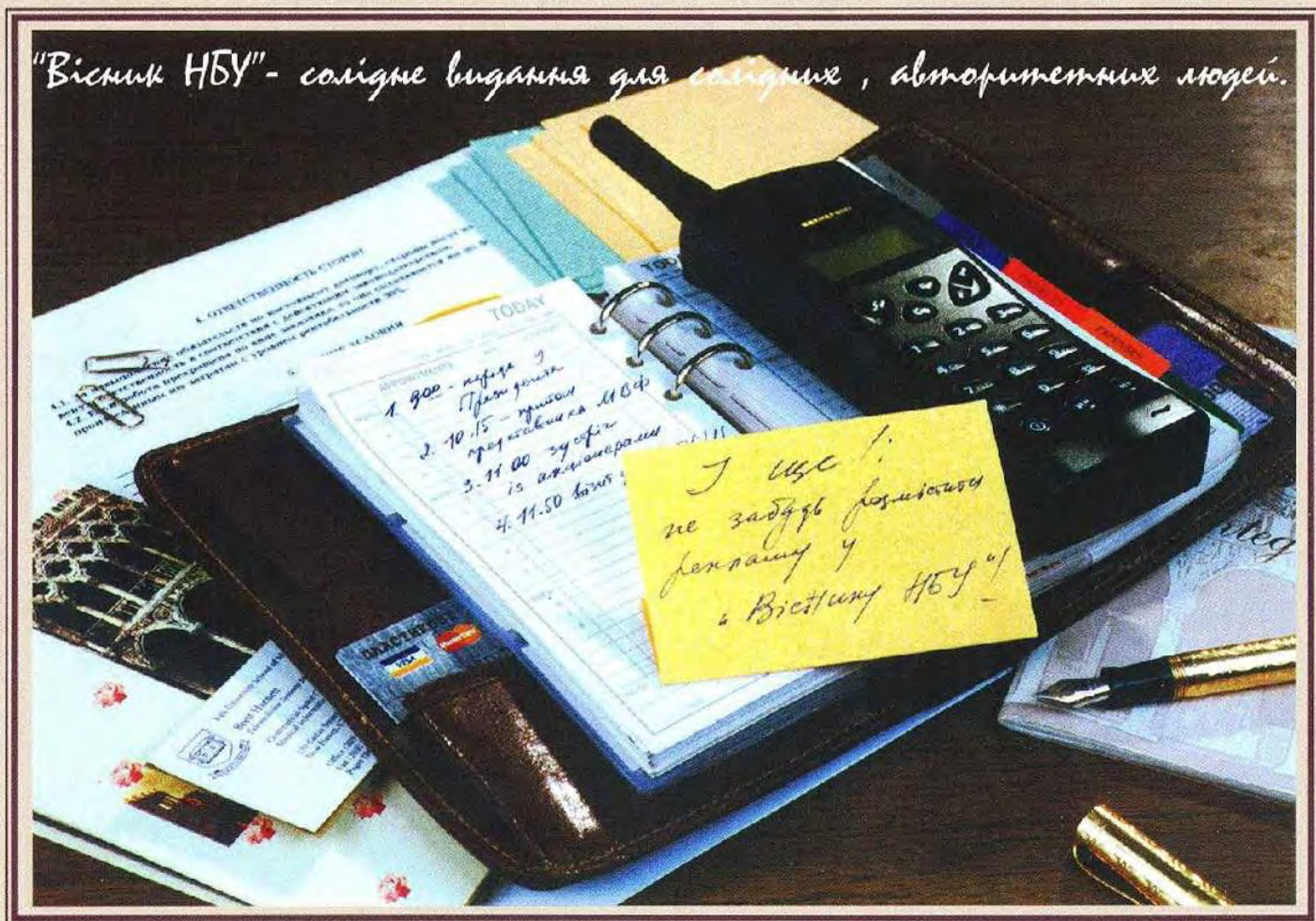
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Гривня вистояла.
Знову сама.
Чи не у цьому унікальність
«українського шляху»
до ринку?

"Вісник НБУ" - солідне видання для солідних, авторитетних людей.

"Вісник Національного Банку України" - журнал для банківських працівників, бухгалтерів, аудиторів, бізнесменів, фінансових та податкових інспекторів, економістів, управлінців, правознавців, спеціалістів у галузі статистики.

Реклама у "Віснику НБУ" та додатку до нього "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності" — це найкоротша дорога до найвпливовіших людей, що мають найширші можливості.

Із питань розміщення реклами звертатися до редакції:
252028, Київ - 28, просп. Науки, 7.

Тел.: (044) 267-39-44 Факс: (044) 264-96-25

Редакційна колегія:

ВЕСЕЛОВСЬКИЙ О.О.
(голова)

ВОРОНОВА Л.В.

ГЕТЬМАН В.П.

ГРЕБЕНІК Н.І.

КАНДИБКА О.М.

КИРЕЄВ О.І.

КРАВЕЦЬ В.М.

КРОТЮК В.Л.

МАТВІЄНКО В.П.

ПАТРИКАЦ Л.М.

(зав. редакцією — головний редактор)

РАЄВСЬКИЙ К.Є.

СТЕПАНЕНКО А.І.

ЧЕРНИК І.П.

ШАРОВ О.М.

Номер підготовлено редакцією періодичних видань НБУ

Головний редактор
ПАТРИКАЦ Л.М.

Заступник головного редактора
КРОХМАЛЮК Д.І.

Відділ монетарної політики

Редактор відділу ПАПУША А.В.

Відділ бухгалтерського обліку, розрахунків та інформаційно-програмного забезпечення

Редактор відділу КОМПАНИЄЦЬ С.О.

Відділ валютного регулювання та міжнародних банківських зв'язків

Відділ економіки, законодавчого забезпечення, банківського нагляду та комерційних банків

Оглядач фондового ринку НАУМЕНКО В.О.

Відділ реклами і розповсюдження

Редактор відділу В'ЮНСКОВСЬКИЙ М.І.

Літературний редактор КУХАРЧУК М.В.

Коректор

СІЛЬВЕРСТОВА А.І.

Комп'ютерний набір

ЛИТВИНОВА Н.В., СОЛДАТЕНКО Г.В.

Фотокореспондент

НЕГРЕБЕЦЬКИЙ В.С.

Адреса редакції:

252028, Київ-28, просп. Науки, 7

тел./факс: (044) 264-96-25

тел.: (044) 267-39-44

Реєстраційне свідоцтво КВ №691

Передплатний індекс 74132

Дизайн, кольороподіл і друк

Поліграфічного центру "Бліц-Принт"

АТ "Видавництво "Бліц-Інформ"

тел.: (044) 441-89-64

(044) 441-87-05

Художній редактор

КОЗИЦЬКА С.Г.

Комп'ютерна верстка

СЕРЬОДКІН В.К.,

дизайн і стор. обкл. РЯБЕЦЬ В.

Технічний редактор

ВОРОБЕЙ Р.М.

Умови друк. арк. 6,0

Обліково-видавн. арк. 9,0

Підписано до друку 30.12.1997

При передруку матеріалів, опублікованих у журналі, посилання на "Вісник Національного банку України" обов'язкове.

Редакція може публікувати матеріали в порядку обговорення, не поділяючи думку автора. Відповідальність за точність викладених фактів несе автор.

Редакція не несе відповідальності за зміст рекламних матеріалів.

© Вісник Національного Банку України, 1997

ВІСНИК НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Щомісячний журнал Національного банку України

Видається з березня 1995 року

№1 (23)

січень

1998

ЗМІСТ

▶ МАКРОЕКОНОМІКА

3 В.Ющенко
Гроші: злободенні питання розвитку попиту та пропозиції в Україні

12 М.Загуменнов, С.Юргелевич
Реформування податкової системи — в її переорієнтації із суто фіскальних цілей на регулюючі

▶ МОНЕТИ УКРАЇНИ

14 В.Терпило
Державність, духовність, пам'ять — у монетах незалежної України

18 Про введення в обіг пам'ятної монети "Перша річниця Конституції України"

▶ БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

19 В.Ричаківська
МСБО — мова фінансової звітності

▶ ЕКОНОМІКА І ФІНАНСИ

21 О.Петрик, Я.Остапчук
Зростання грошової пропозиції та інфляція в Україні у 1992—1997 роках

▶ ХРОНІКА

22 Програма "Трансформ" в Україні

▶ ФОНДОВИЙ РИНОК

23 Дарвін Л.Бек
"Для інвестора країни, що розвиваються, стали проблемою..."

24 І.Продан
Вітчизняний ринок у стані стагнації

25 Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики за 1997 р.

26 Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики у жовтні 1997 р.

28 Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики у листопаді 1997 р.

29 Сума облігацій внутрішньої державної позики, що перебувають в обігу

▶ **МІЖДЕРЖАВНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ**

30 **О. Андрійчук**
Міжнародний кліринговий центр як альтернативна модель розрахунків

▶ **ВАЛЮТНИЙ РИНОК**

33 **М. Мирун**
Удосконалення системи форвардних валютних контрактів в Україні

33 Загальний зовнішній довгостроковий борг України

34 Офіційний курс гривні щодо іноземних валют 1 групи Класифікатора НБУ, встановлений Національним банком України у листопаді 1997 року

36 Офіційний курс гривні щодо іноземних валют 2 групи Класифікатора НБУ, встановлений Національним банком України у листопаді 1997 року

▶ **КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ**

38 **В. Мельник**
Статистика Асоціації українських банків

39 Чисті активи банків України

42 Власні кошти банків України

44 Статутні фонди банків України

46 Вклади громадян у національній валюті в банках України

48 Величина прибутку банків України

50 Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України", внесені за період із 11 листопада по 10 грудня 1997 року

50 Зміни і доповнення до "Переліку банків із зазначенням пунктів заліцензованих операцій", внесені за період із 11 листопада по 10 грудня 1997 року

▶ **ФІНАНСОВИЙ РИНОК**

52 **В. Болдаков**
Обов'язкове резервування як інструмент грошово-кредитної політики

55 Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного банку України, наданими комерційним банкам у 1997 р.

55 Процентні ставки банківської системи України

55 Інформація щодо розмірів діючої облікової ставки Національного банку України у 1997 р.

55 Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування Національним банком України комерційних банків у 1997 р.

▶ **ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ**

56 **М. Пуховкіна, В. Коломис**
Роль Національного банку у касовому виконанні державного бюджету

▶ **ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

59 **В. Сиротко**
Переведення банків Білорусі на новий План рахунків

▶ **ЛІТОПИС БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ**

62 **Л. Патрицац**
Перше золото Монетного двору ▼

ДОСЛІДЖЕННЯ

Гроші: злободенні питання розвитку попиту та пропозиції в Україні

ПОВТОРЕННЯ ПРОЙДЕНОГО

Процеси лібералізації суспільного життя більшості країн світу (і їх економік зокрема) набули воістину планетарного характеру. На цьому тлі дедалі важливішою бачиться проблема розвитку пропозиції грошей та попиту на них, яка у національних економіках традиційно займає одну з ключових позицій.

Річ у тім, що вже протягом десятків років у багатьох країнах скорочується пряме втручання держави у товарно-грошовий обмін, у обмін благами. Відтак усе пильнішої уваги потребує розбудова середовища, яке б максимально сприяло активному розгортанню самоврядної діяльності виробників і споживачів валового продукту держави — усіх економічних агентів суспільства. Приклад країн — світових економічних лідерів, які сповідають переважно ліберальні ідеї, підтверджує необхідність регулювання грошового обігу, оскільки гроші є засобом вироблення та експлуатації ліберальних механізмів управління економікою.

Скажемо більше — формування та взаємодія попиту й пропозиції на гроші є досить важливими компонентами процесів становлення, зміцнення та успішного функціонування демократичних, самоврядно організованих і соціально орієнтованих суспільств.

Для нових незалежних держав, зокрема України, тема попиту на гроші та їх пропозиції винятково актуальна. Адже створення державних інституцій відбувається водночас із формуванням національної грошової системи у цілому та поглядів на розвиток грошей зокрема.

Сьогодні в Україні у суспільній уяві гривня вважається високодефіцитним ресурсом. Багато досить впливових політиків, економістів, господарників оцінюють поточну ситуацію як таку, ко-

ли попит на гроші значно перевищує грошову пропозицію. І тому часто-густо пропонуються різні заходи, спрямовані на “грошове підкріплення” економіки. Наша громадянська позиція ґрунтується на тому, що держава повинна створити найкращі умови для збалан-

Немало досить впливових політиків, економістів та господарників вважають, що попит на гроші в Україні значно перевищує грошову пропозицію. Результати цього дослідження спростовують таку точку зору

сування попиту і пропозиції на всі суспільні продукти (включно й гроші) на засадах самоврядування. Ми сподіваємося, що скрупульозний аналіз розвитку попиту на гроші дасть змогу об'єктивно оцінити стан справ.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Передусім ми проаналізували найвідоміші моделі попиту на гроші. Вони будувалися на досвіді потужних економік із високорозвинутими ринковими механізмами. Однак перехідні економіки нових незалежних держав мають кілька принципових відмінностей від того середовища, на емпіричному досвіді якого сформувалися моделі попиту на гроші. Головна з них: в економіках із міцними ринковими традиціями гроші — не один із найефективніших засобів примноження багатства, гроші — це капітал. Тоді як у перехідній економіці України вони протягом тривалого часу використовуються як засіб мінімізації втрат.

Друга відмінність полягає в тому, що

Віктор ЮЩЕНКО,
Голова Національного банку України.

перешкоди для руху капіталу в потужних економіках незначні порівняно з тими, до яких призвичаїлися в Україні. Відповідно на формування визначальних відсотків (норми відсотка, облікової ставки) та курсу валюти держава мала там набагато менший спотворюючий вплив, ніж це було в Україні. Третє спостереження засвідчує, що в розвинутих ринкових економіках вплив розвитку грошової пропозиції на попит вважається несуттєвим. Автори моделей керуються так званим принципом класичної дихотомії, згідно з яким попит на реальні гроші не залежить від розвитку грошової пропозиції. В економіці України саме надмірно швидкий розвиток грошової пропозиції протягом 1992—1993 років зруйнував уявлення про те, що гроші — це результат приросту ВВП, а відтак і зменшив грошові запаси.

На основі цього дослідження ми спробували сконструювати модель попиту на гроші для економічного агента-товаровиробника.

МОДЕЛЬ ПОПИТУ НА ГРОШІ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО АГЕНТА-ТОВАРОВИРОБНИКА

Дяєкі попередні зауваження:
1. Ми вважасмо, що загальнонаціональний, інтегральний попит на гроші є звичайною арифметичною сумою попиту на гроші окремих економічних агентів.

2. На нашу думку, модель попиту на гроші економічного агента — кінцевого споживача можна розглядати лише як окремих випадок більш загальної моделі попиту на гроші товаровиробника.

3. “Народногосподарська”, національна складова моделі вираховується нормами відсотка за строковими депозитами та інфляції. Норма відсотка за

строковими депозитами тривалий час була чи не єдиним ключовим параметром балансування попиту та пропозиції на гроші (дохідність державних цінних паперів набула такого статусу лише в середині 1996 року, коли цей ринок істотно розвинувся). Інфляція характеризує загальну збалансованість пропозицій грошей та благ, у концентрованому вигляді відображаючи одну з найсильніших мотивацій активності економічних агентів.

4. Починаючи формування власної моделі, ми взяли за аналог широковідому модель управління готівковими грошима Баумоля—Тобіна, адаптувавши її до особливостей економіки перехідного періоду.

На режим використання грошей товаровиробником впливають такі чинники:

1. Необхідність фінансування виробництва, в результаті чого він отримує певний прибуток.
2. Знецінення грошей від інфляції (ідеться про агрегат М1).
3. Втрати доходу від знаходження грошей на розрахунковому рахунку.
4. Кошти, затратені на "спілкування" з банком, тобто безпосередні трансакційні витрати.

Припустимо, що підприємство має намір виготовити продукт а протягом періоду Т, витративши на це m грошей та реалізувавши його за ціною Р. Товаровиробник може звести до мінімуму свої витрати, маневруючи кількістю трансакцій n та швидкістю витрачання грошей між суміжними трансакціями (останнє ми формалізували коефіцієнтом витрачання грошей k — відношення середнього залишку грошей у вигляді агрегату М1 до витрат). Оптимальна кількість трансакцій та середній оптимальний попит на гроші складається за умов досягнення мінімуму загальних трансакційних витрат товаровиробника ТС.

Загальні трансакційні витрати ТС

$$\frac{i \times m}{n} + \frac{p \times m \times k}{n} + f \times n, \quad (1)$$

у тому числі:

1. Втрати доходу, коли гроші знаходяться на розрахунковому рахунку:

$$\frac{i \times m}{n}$$

2. Втрати від знецінення грошей на розрахунковому рахунку:

$$\frac{p \times m \times k}{n}$$

3. Витрати на проведення трансакцій (на "спілкування" з банком):

$$f \times n$$

Після вирахування мінімуму функції (рівняння 1) оптимальна кількість трансакцій дорівнюватиме:

$$n_{opt} = \sqrt{\frac{(i + p \times k) \times m}{f}} \quad (2)$$

Оскільки попит на гроші можна записати рівнянням $m^d = m \times k/n$, середній оптимальний попит на гроші за умов оптимальної кількості трансакцій (рівняння 2) протягом виробничого циклу становитиме:

$$m_{opt}^d = k \sqrt{\frac{f \times m}{i + p \times k}} \quad (3)$$

Нами проаналізовано комплексний вплив інфляції, норми відсотків за строковими депозитами та швидкості (коефіцієнта) витрачання грошей на середній оптимальний попит на гроші. Ми об'єднали ці параметри у єдиний коефіцієнт, який назвали коефіцієнтом редуції (приведення) грошових витрат до попиту на гроші. Ми також включили до цього показника і одиничні трансакційні витрати f , вважаючи, що в межах нашого дослідження він змінюється несуттєво. Для спрощення припустимо, що одиничні трансакційні витрати $f = 1$.

Для скорочення ми назвали цей показник просто коефіцієнтом редуції. Позначимо його літерою R та запишемо у вигляді рівняння (4):

$$m_{opt}^d = \frac{k}{\sqrt{i + p \times k}} \times \sqrt{f \times m} = R \times \sqrt{m}$$

Коефіцієнт редуції (приведення) грошових витрат до середнього оптимального попиту на гроші R

$$R = \frac{k \sqrt{f}}{\sqrt{i + p \times k}} \quad (4)$$

На нашу думку, динаміка коефіцієнта редуції об'єктивно відображає розвиток середнього оптимального попиту на гроші для здійснення укладених угод. Порівняння її варіацій із фактичним попитом на гроші дозволяє зробити висновки щодо об'єктивності постановки питання про наявність "незадоволеного попиту на гроші".

Зробимо ще одне конче необхідне зауваження. Протягом 1991—1996 років в Україні знижувався реальний ВВП. Відповідно мав би знижуватись і середній оптимальний попит на гроші. Ми розраховували коефіцієнт редуції R, виходячи з динаміки реального ВВП.

ПЕРЕВІРКА МОДЕЛІ ФАКТИЧНИМИ ДАНИМИ

Фактичний грошовий попит $M1r = Mt$ ми розраховували шляхом дефлювання статистичних помінальних значень грошового агрегату М1 на індекс споживчих цін. За базу розрахунків було взято значення грудня 1990 року. З огляду на те, що протягом року номінальні значення грошового агрегату М1 суттєво змінюються, ми розраховували середньомісячний попит на реальні грошові запаси. Аналіз розрахунків свідчить, що динаміка фактичного грошового попиту $M1r = Mt$ докорінно відрізняється від динаміки значень середнього оптимального попиту на гроші для здійснення укладених угод (див. графік 1). Коефіцієнт витрачання грошей на графіку 1 дорівнює: $k = 0.025$. Це означає, що середні залишки грошей у вигляді агрегату М1 відносно міжтрансакційних витрат на виробництво продукції становлять 2.5%. За нашою оцінкою, цей показник коливався у межах 2—3%. Зазначимо, що його коливання не змінюють характеру тенденцій. Про це йтиметься далі.

Фактичний попит на гроші для здійснення укладених угод неухильно знижувався протягом усього періоду, що розглядається. Мінімум реальних грошових запасів у 1993 році не було, а спостерега-

Графік 1. Коефіцієнт редуції R з урахуванням зниження обсягів реального ВВП та фактичний попит на гроші

- Коефіцієнт редуції R за умов $k = 0.025$ та з урахуванням зниження реального ВВП
- ◆— Розрахунок за ІСЦ. Попит на гроші для здійснення укладених угод $M1r = Mt$, млрд. грн.

лось асимптотичне їх зниження, починаючи з 1992 року. Якщо за базу вважати 1992 рік, то у 1996 році середній оптимальний попит на гроші дорівнював 114.5%, тоді як фактичні його значення становили лише 25.32% від базового. Сукупний економічний агент “уточнив” нашу модель.

“УТОЧНЕННЯ” МОДЕЛІ СЕРЕДЬОГО ОПТИМАЛЬНОГО ПОПИТУ НА ГРОШІ, ЗРОБЛЕНІ ЕКОНОМІЧНИМИ АГЕНТАМИ

Ми виходили з того, що у товаровиробника немає проблем із реалізацією продукції за гроші. Однак протягом 1992—1996 років ситуація поступово загострювалася. Це відобразилось у надшвидкому зростанні збитків (див. таблицю 1).

Аналіз бухгалтерських балансів підприємств свідчить, що збитки за аналізований період зросли і номінально, і реально (відносно оборотних активів та ВВП). Їх номінальне значення на 01.01.1997 року становило вражаючу цифру — 15.8 млрд. грн. Це в кілька разів перевищує заборгованість щодо заробітної плати.

Індекс зростання за 1996 рік, який сягнув 336%, свідчить, що підприємствам справді важко не лише реалізувати продукцію, а взагалі фінансувати виробничий процес. Стрімке зростання збитків означає, що витрати на значну частку продукції, створеної в попередніх виробничих циклах, є непродуктивними. Ці збитки споживач навряд чи відшкодує. Їх швидке зростання свідчить, що товаровиробники втратили джерела відновлення грошової частини оборотних коштів (див. таблицю 2).

Наприкінці 1993 року загальні збитки разом становили лише 1.37% грошової пропозиції М1 — усього обсягу номінальних грошей для здійснення укладених угод, які знаходилися у розпорядженні економічних агентів. Зауважимо, що грошову пропозицію М1 можна класифікувати як задоволений попит на гроші (в даному випадку — у номінальному вираженні). Отже, на кінець 1993 року номінальні збитки в цілому становили лише 1.37% задоволеного попиту на гроші у номінальному вираженні. Наприкінці 1996 року вони у 2.5 рази перевищували задоволений попит на гроші для здійснення укладених угод. Такий перебіг подій, напевно, можна було б

кваліфікувати як бурхливий розвиток “попиту на збитки”. Ми ж можемо сказати, що карколомно стрімке їх зростання означало таке ж швидке обміління джерел поповнення грошей та нормально-го розвитку попиту на них. На нашу думку, це було наслідком труднощів щодо реалізації продукції. Однак перехідним економікам притаманна бурхлива динаміка показників упродовж року. Тому доцільно якомога частіше використовувати й середньорічні значення, аби нівелювати можливі “стрибки” показників. Це не позначиться на динаміці загальних збитків відносно грошової пропозиції (див. таблицю 3).

Оцінка загальних збитків та попиту на гроші у реальному вимірі досить переконливо підтверджує, що саме наявність збитків є однією з вагомих причин зниження фактичного попиту на гроші порівняно із середнім оптимальним попитом на гроші (див. таблицю 4 та графік 2).

Середній оптимальний попит на гроші для здійснення укладених угод у 1995—1996 роках суттєво зріс порівняно з 1993—1994 роками. Фактичний попит на гроші, навпаки, продовжував неухильно знижуватися. Із графіка 2 вип-

Таблиця 1. Чисті оборотні кошти та збитки підприємств

Рядки балансу		млн. грн.				
		01.01.1993	01.01.1994	01.01.1995	01.01.1996	01.01.1997
150	11. Запаси і затрати	29.3	1 317.2	8 786.8	29 329.0	42 630.0
320	111. Грошові кошти, розрахунки та інші активи	18.5	1 439.1	9 935.0	35 398.9	58 802.1
+	Оборотні кошти в активах разом	47.8	2 756.4	18 721.8	64 728.0	101 432.1
750	111. Розрахунки та інші пасиви	37.0	1 918.9	12 682.5	47 457.3	83 327.1
-	Чисті оборотні кошти (+ наявність, — дефіцит)	10.7	837.5	6 039.3	17 270.7	18 105.0
	ВВП	50.33	1 482.73	12 037.69	54 516.00	80 510.00
	Середні чисті оборотні кошти відносно ВВП		28.6%	28.6%	21.4%	22.0%
330	Збитки минулих років (98)	0.0	52.4	1 027.8	4 693.7	9 823.6
340	Збитки звітного року (80)	0.3	0.0	0.0	0.0	11 945.7
	Збитки разом	0.3	52.4	1 027.8	4 693.7	15 769.2
	Збитки разом відносно оборотних активів	0.59%	1.90%	5.49%	7.25%	15.55%
	Середні збитки разом відносно номінального ВВП		1.71%	3.80%	3.53%	5.84%

Таблиця 2. Грошова пропозиція та збитки

		млн. грн.				
		01.01.1993	01.01.1994	01.01.1995	01.01.1996	01.01.1997
	Грошова пропозиція М1 (задоволений попит на номінальні гроші для здійснення укладених угод) на кінець року	20.7	341.9	1 860.0	4 681.9	6 316.0
	Збитки разом	0.28	52.4	1 027.8	4 693.7	15 769.2
	Збитки разом відносно грошової пропозиції М1	1.37%	15.31%	55.26%	100.25%	249.67%

Таблиця 3. Середньомісячна пропозиція грошей та середні збитки

		млн. грн.				
		01.01.1993	01.01.1994	01.01.1995	01.01.1996	01.01.1997
	Середньомісячна пропозиція грошей (середньомісячний задоволений попит на номінальні гроші для здійснення укладених угод) М1	8.964	124.5	893.9	3 216.0	5 220.7
	Середні збитки разом відносно середньомісячної грошової пропозиції М1	даних немає	21.1%	60.4%	89.0%	196.0%

Таблиця 4. Попит на гроші та "попит на збитки"

	01.01.1993	01.01.1994	01.01.1995	01.01.1996	01.01.1997
Попит на гроші для здійснення укладених угод у номінальному вираженні M1r плюс збитки разом, млрд. грн.	20.97	394.3	2 887.8	9 375.6	22 085.2
Попит на гроші для здійснення укладених угод (M1r = Mt) плюс збитки разом, дефльовані на індекс споживчих цін, млрд. грн.	0.999	0.183	0.268	0.309	0.519
ДОВІДКА:					
Індекс споживчих цін, рази. Грудень 1991 року = 1	21	2 153	10 790	30 390	42 544

Графік 2. Попит на гроші та "попит на збитки"

ливає, що додана вартість, яка зупинила свій рух у збитках, мала б зрештою набутти грошової форми та наблизити фактичний попит на гроші до середнього оптимального попиту. Цей результат ми б одержали, якби не загострилася проблема реалізації продукції.

Незрівнянно швидше зростання "попиту на збитки"¹ на тлі попиту на гроші для здійснення угод справляє враження невдалого зразка "чорного гумору". А от той факт, що підприємства віддають перевагу матеріальним, а не грошовим активам, сигналізує про їхню недовіру до політики держави. Повернемося до таблиці 1 "Чисті оборотні кошти та збитки підприємств" і зауважимо також, що підприємства у цілому мали значні обсяги чистих оборотних коштів принаймні протягом 1992—1996 років. Нагадаємо, що вони є справді "чистими", адже роз-

¹ У балансах підприємств розміщуються в "активах", що викликає піре здивування інвесторів.

раховують їх як різницю між поточними активами та пасивами (поточними фінансовими зобов'язаннями). Якщо активи включають поміж інших складових дебіторську заборгованість, то пасиви містять кредиторську заборгованість. **Вираховуючи з поточних активів поточні пасиви, ми отримуємо чисті оборотні активи, тобто ту частку фінансів, яка цілком належить підприємствам принаймні на умовах повного господарського відання.** Для приватних підприємств — це їхні власні фінанси. Для державних — кошти, якими вони розпоряджаються на умовах повного господарського відання.

Позитивні значення чистих оборотних коштів вказують на те, що у підприємств у цілому були оборотні кошти для господарювання, тобто вони мали **МОЖЛИВІСТЬ ПОПОВНИТИ ГРОШОВУ СКЛАДОВУ СВОЇХ ОБОРОТНИХ КОШТІВ.** Сальдо поточних зобов'язань було активним. Тобто на поповнення оборотних коштів, так би мовити, мали право претендувати лише окремі підприємства. **Середні чисті оборотні кошти протягом усього аналізованого періоду залишалися на стабільно високому рівні порівняно з валовим внутрішнім продуктом** (становили приблизно від однієї п'ятої до чверті його обсягів). Вони були значними і в 1992 році, коли питання поповнення оборотних коштів мало дуже специфічний зміст, і в 1996-му, коли воно стало принципово іншим. **Специфічність цієї проблеми у 1992 році** полягала в тому, що переважна більшість директорів підприємств ще сповідувала правила поведінки планової економіки: "Тим більше попросиш — тим більше дадуть. Чим більше дадуть — тим спокійніше працюватимеш". Після жовтня 1994 року (з проголошенням Президентом України Л.Кучмою програми фінан-

сово-грошової стабілізації) випросити гроші на поповнення оборотних коштів стало значно важче. А чисті оборотні кошти порівняно з ВВП знизилася несуттєво. Тобто стан забезпечення підприємств чистими оборотними коштами в умовах 1996 року, коли гроші, в основному, треба було заробляти, мало чим відрізнявся від ситуації 1992 року, коли їх можна було випросити у Мінфіну або в комерційних банків під пільгові відсотки. **Водночас не можна не помітити посилення попиту на матеріальну складову чистих оборотних коштів як наслідок згорання попиту на гроші** (див. таблицю 5 та графік 3).

Графік 4 досить переконливо свідчить, що підприємства накопичували чисті матеріальні оборотні кошти значно швидше, ніж гроші.

За період, який ми розглядаємо, досить швидко розвинулася "бсзгрошова" реалізація продукції, що зрештою знаходить своє відображення в загальній дебітор-

Графік 3. Задоволений попит на гроші та чисті матеріальні активи

Таблиця 5. Задоволений попит на гроші та чисті матеріальні активи

	01.01.1993	01.01.1994	01.01.1995	01.01.1996	01.01.1997
Грошова пропозиція M1(задоволений попит на номінальні гроші для здійснення укладених угод) на кінець року	20.7	341.9	1 860.0	4 681.9	6 316.0
Чисті оборотні кошти (+ наявність, — дефіцит)	10.7	837.5	6 039.3	17 270.7	18 105.0
Чисті оборотні кошти відносно грошової пропозиції M1	51.9%	245.0%	324.7%	368.9%	286.7%
Грошова маса у підприємств	15.0	223.0	1 173.0	2 117.0	2 257.0
Чисті матеріальні активи	даних немає	615	4 866	15 154	15 848

Графік 4. **Грошова маса та чисті матеріальні активи підприємств**

ській заборгованості (“усього дебіторам”, за термінологією Держкомстату України). Одна лише ця обставина вплинула на зниження фактичного грошового попиту $M1g = M1t$ порівняно із середнім оптимальним значенням. Вважаємо, що це досить злободенне і складне явище варте окремого розгляду, якому й присвячено наступний розділ.

ПРОБЛЕМА “НЕЗАДОВОЛЕНОГО ПОПИТУ НА ГРОШІ”

Часто численні негаразди перехідної економіки України пояснюють “нестачею грошей”. Нібито є цілком обґрунтований попит на гроші, а відповідної грошової пропозиції чомусь нема.

Однак попри всі радикальні зрушення у грошових механізмах із припону “незадоволеного попиту на гроші” продовжують дискутувати, незважаючи на цілком реальну небезпеку прийняття помилкових політичних рішень (йдеться про грошову політику).

Більш того, коли є “незадоволений попит на гроші”, йому обов’язково протистоятим певна частина сукупної пропозиції товарів, послуг, матеріальних благ. Однак це надлишок сукупної пропозиції над попитом має викликати зниження цін принаймні стосовно окремих груп матеріальних благ. До цієї тези ми ще повернемося: річ у тім, що протягом 1991—1996 років не зафіксовано зниження цін на жоден товар, жодну послугу. Отож виникають великі сумніви щодо існування так званого “незадоволеного попиту на гроші”.

Однак ми не маємо права забувати, що перехідна постсоціалістична економіка нової незалежної держави:

1. Характеризується численними перешкодами для руху грошей, зокрема, капіталу в цілому.

2. Починає формуватися в умовах втрачени економічними агентами традицій (фахових навичок) запозичення капіталу та грошей на комерційній основі. Ці традиції стали відновлюватися (чи, скоріше,

формуватися) у державах, які існували до краху планово-розподільчої системи (Росія, Польща, Угорщина та інші), лише з початком реформ або з утвердженням нових незалежних держав (Україна, Грузія, Вірменія та інші).

Тому цілком імовірним є таке припущення: перешкоди руху капіталу в цілому та грошей зокрема притаманні перехідній економіці, а також відсутність розвинутого комерційного кредитування може створювати надлишок капіталу (та грошей) в одних економічних агентів і їхню нестачу — в інших. Під “надлишком” ми розуміємо обсяг капіталу (грошей), який не може бути використаний його власником із належною ефективністю². На нашу думку, саме цей надлишок грошей провокує зростання цін. Водночас інші економічні агенти втрачають можливість нормально вести свій бізнес. Поширення цього явища виробничо-технологічними, товарно-грошовими ланцюжками призводить до дезорганізації грошового обігу і навіть суспільного виробництва. Набирає поширення застосування сурогатів грошей у цілому та бартеру зокрема. Нормальний товарно-грошовий обіг зберігається лише там, де забезпечується нормальний обсяг грошових запасів. Тобто загальні результати можна передбачити в якісній оцінці. Але з практичної точки зору важливим є також і кількісний вимір цих результатів.

Якщо справді існує незадоволений попит на гроші, то виникає запитання: які саме показники найкраще це засвідчують? Логічно припуститися, що цей параметр має супроводжуватися ненормальною динамікою товарів (послуг, робіт, будь-яких благ), обмін якими не завершився грошовими розрахунками. Такими індикаторами є динаміка заборгованості між підприємствами (на чому часто наголошують деякі фахівці та урядовці), динаміка взаємної заборгованості держави та підприємств і, зрештою, динаміка заборгованості підприємств перед найманими працівниками. Чомусь залишається поза увагою переважною більшої частини фахівців і такий доволі цікавий комплекс показників, як динаміка запасів та витрат, що відображаються у другому розділі активів бухгалтерських балансів підприємств “Запаси та витрати”. Ми розглянемо і цей індикатор.

Вивчимо передусім динаміку загальної дебіторської заборгованості підприємств (“усього дебітори”). Зробимо

² Наприклад, структурна перебудова в Україні, яка має адаптувати вітчизняне виробництво до відкритої світової економіки, йтиме краще у разі активного використання наукоємських напрямів. Зрештою, вони дають найбільший інтегральний ефект. А проте саме вони тривалий час і лишаяться поза увагою власників грошей.

Результатом незадоволеного попиту на гроші у кінцевому підсумку мало б стати зниження цін. Однак протягом 1991—1996 років ні на товари, ні на послуги ціни не знижувалися

важливе застереження — ми виходитимемо з доволі поширеного припущення, що “усього дебітори” є саме тим обсягом сукупної пропозиції (продукції), на який “не вистачило” грошей. Принаймні так часто-густо трактують швидке зростання дебіторської заборгованості опоненти “ортодоксального монетаризму”. Спробуємо з’ясувати “поведінку” її обсягів відносно ВВП та інших економічних показників. Це допоможе визначити природу дебіторської заборгованості, а також питання стосовно того, чи справді вона є незадоволеним попитом на гроші.

Методичні зауваження

“Усього дебітори” є тією часткою виробленої та спожитої продукції, розрахунки щодо якої не завершилися відповідними грошовими транзакціями. Сподіваємося, не викличе особливих заперечень твердження, що вони можуть зростати за таких умов:

1. Згорання грошової пропозиції $M1$. Це означає, що з якогось моменту скорочується кількість грошей, які безпосередньо обслуговують засморозрахунки, тому що гроші починають дедалі більше використовуватися як засіб заощаджень. Функцію грошей як засобу платежу поступово витісняє дедалі сильніше бажання економічних агентів накопичувати кошти не у вигляді найбільш ліквідної складової капіталу — грошового агрегату $M1$. Тобто сукупний економічний агент віддає перевагу збереженню своїх грошей у вигляді строкових депозитів або цінних паперів замість інвестування їх у виробництво. Причиною згорання грошової пропозиції $M1$ є більша привабливість збереження грошей у вигляді різних строкових та довгострокових активів порівняно з доходами, які розпорядники грошей отримують у суспільному виробництві, обслуговуючи укладені контракти. Такі випадки в історії трапляються доволі часто. Найвідоміший — Велика депресія у США. Стосовно ситуації в Україні також можна сказати, що інвестори охочіше купують державні цінні папери, ніж вкладають гроші у виробництво.

2. Розгорання комерційного кредитування. Обсяги комерційних кредитів

Таблиця 6. Комерційний кредит в індустріально розвинутих країнах % до ВВП

Країна	1993*
Канада	19.3
Франція	49.3 (4.5)
Німеччина	5.7
Японія	50.8
Великобританія	14.7
Іспанія	32.1
Сполучені Штати	15.8 (3.4)

* Ставка комерційного кредиту за короткостроковими банківськими позичками

порівняно з ВВП далеко не тотожні навіть у високорозвинутих країнах³. Так, у Франції та Японії комерційний кредит відносно ВВП є досить високим відповідно 49.3% та 50.8%. В інших високорозвинутих країнах він помітно менший.

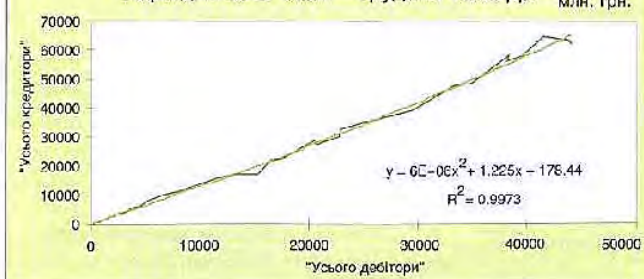
Фабріціо Корічеллі та Жерар Дюшен вказують, що "у найбільших промислових країнах обсяги комерційних кредитів мають схильність переважати обсяги банківських кредитів (підкреслено нами — В. Ю.). Цікаво, що в країнах, де банки є центром фінансової системи (наприклад, Франція та Японія), комерційні кредити досягають надзвичайно великих обсягів порівняно з ВВП. Винятком є Німеччина. Варто зауважити, що у Німеччині діють дуже суворі норми, що регулюють терміни розрахунків. Цим пояснюється небажання підприємств використовувати комерційні кредити. Отже, країнам із перехідною економікою необхідно розвивати належно функціонуючу систему комерційних кредитів" (підкреслено нами — В. Ю.).

У Радянському Союзі комерційні кредити були заборонені ще із часів ліквідації непу. Цілком імовірно, що посилення самоврядної складової у діяльності товаровиробників може спричинитися до започаткування та поступового роз-

³ Програма Tacis-Bistro: Криза платежів в Україні. Фабріціо Корічеллі та Жерар Дюшен, 31 травня 1997, стор. 2.

Графік 5. "Усього кредиторів" як функція "усього дебіторів".

Період: січень 1993 — грудень 1996 рр. млн. грн.

ширення комерційного кредиту, дарма що немає необхідного законодавчого регулювання. Зростання обсягів реалізованої та спожитої без оплати, а також поставленої в кредит продукції за діючих правил складання бухгалтерських балансів не може не віддзеркалюватись у дебіторській заборгованості.

3. Помилкова поведінка товаровиробників на ринку. Руйнація планової системи господарювання Союзу РСР відбулася доволі швидко. Більшість товаровиробників, не маючи досвіду самостійного пошуку споживача та взаємовигідного ціноутворення, припускалася значних помилок щодо оновлення номенклатури продукції та встановлення цін.

Гадаємо, немає особливої потреби окремо досліджувати розвиток кредиторської заборгованості. Річ у тім, що в масштабах національної економіки загальна дебіторська заборгованість має дорівнювати загальній кредиторській. Напевне, саме тому поданий нижче аналіз свідчить: фактичні обсяги "усього кредиторів", по суті, дублюють динаміку "усього дебіторів". Аналіз графіка 5 доводить наявність майже функціональної залежності між цими двома показниками. Це підтверджує й надзвичайно високий рівень коефіцієнта детермінації $R^2 = 0.9973$. Натомість розглянемо сальдо чистої заборгованості (дебіторська мінус кредиторська заборгованість), тому що його досить часто використовують як аргумент у різних дискусіях.

Таким чином, аналіз розвитку дебіторської заборгованості дає змогу визначитися з розвитком заборгованостей у цілому.

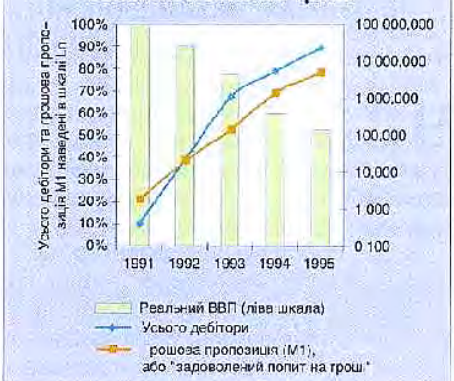
А тепер спробуємо з'ясувати, чи можна загальну дебіторську заборгованість вважати індикатором "незадоволеного попиту на гроші", наголошуючи на можливих причинах її зростання (див. таблицю 7).

Взаємодія грошової пропозиції М1 та "усього дебіторів". Протягом 1991—1996 років для економіки України характерним було не згорання грошової пропозиції М1, а абсолютно протилежне явище — швидке її розгортання. Зазначений процес відбувався за умов зниження обсягів реального ВВП. Річний індекс "задоволеного попиту на гроші" М1 мав зазвичай максимальне значення у 1992 році (1203.5%) і лише в 1996-му знизився до більш-менш помірного рівня — 135.2%.

Тому щодо економіки України в цілому немає підстав ствер-

джувати, що накопичення дебіторської заборгованості є результатом "нестачі грошей". Однак, за винятком 1994 року, протягом аналізованого періоду спостерігалось значне перевищення швидкості зростання "усього дебіторів" порівняно з грошовою пропозицією М1 (див. графік 6). Наприклад, у 1992 році річний індекс "усього дебіторів" досягнув 5685.1%, або в 4.7 рази перевищив індекс "задоволеного попиту на гроші" М1. Зрештою відношення обсягів загальної дебіторської заборгованості до грошової пропозиції зросло з 22.7% на кінець 1991 року до 812% на кінець 1996-го. Отже, можна зробити висновок, що товаровиробники тривалий час (п'ять років поспіль!) будували свій бізнес, не спираючись на наявну грошову пропозицію, нарощуючи номінальні обсяги виробництва, не враховуючи розгортання грошової пропозиції та не покладаючись на можливість компенсувати

Графік 6. "Усього дебітори" та "задоволений попит на гроші"

грошіми споживача свої виробничі витрати. Така "необачливість" межує з дивацтвом. Важко усвідомити, чим саме керувалися директори підприємств та підприємці всіх форм власності, які 1827 днів поспіль виготовляли та реалізовували продукцію, не отримуючи грошового еквівалента своїх витрат. Дучи від протилежного, можна стверджувати, що такий перебіг подій, очевидно, не міг не влаштовувати з якихось причин значну частину керівного корпусу підприємств. Можливо, це була реліктова спадщина планово-розподільчої зрівнялівки.

Принципово важливе спостереження: інтенсивне примноження загальної дебіторської заборгованості супроводжувалося ще бурхливішою інфляцією (див. графік 7). У 1992 році дефлятор ВВП становив 969.7%, у 1993 — 3433.6%, у 1994 — 1054.3% і лише в 1996 році знизився до 164.1%.

Інфляція є наслідком надлишку грошей у обігу. Не тільки зайві гроші збувають зростання цін, однак тільки в умовах над-

Таблиця 7. Динаміка загальної дебіторської заборгованості ("усього дебіторів") та деяких макроекономічних показників на кінець року

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Реальний ВВП (ліва шкала)		100.0%	90.10%	77.31%	59.53%	52.50%	47.25%
"Усього дебітори"	0.226	0.391	22.2	1 049	5 114	22 864	51 397
Грошова пропозиція (M1), або задоволений попит на гроші	Даних немає	1.72	20.7	139.5	1355.7	4681.9	6 330.0
Річний індекс грошової пропозиції (M1)			1203.5%	673.9%	971.8%	345.3%	135.2%
Річний індекс "усього дебіторів"		172.9%	5685.1%	4721.9%	487.4%	447.1%	224.8%
Номинальний ВВП за рік	1.67	2.99	50.33	1482.73	12037.69	54516.00	80510.00
"Усього дебітори" відносно грошової маси (M1)	—	22.7%	107.3%	752.1%	377.2%	488.4%	812.0%
Дефлятор ВВП		192.4%	969.7%	3433.6%	1054.3%	513.5%	164.1%
Приріст "усього дебіторів" відносно ВВП		5.51%	43.37%	69.26%	33.76%	32.56%	35.44%
Кредити, надані економіці		1.48	26.88	407.03	1562.47	4078.04	5453.56
Кредити, надані економіці, річні індекси		100.0%	1816.2%	1514.2%	383.9%	261.0%	133.7%
Кредити, надані економіці, індекс відносно 1991 р.	—	1	18	275	1056	2755	3685
"Усього дебітори" відносно кредитів, наданих економіці	—	26.4%	82.7%	257.8%	327.3%	560.7%	942.4%

лишку грошей в обігу може існувати інфляція. Висока інфляція, безумовно, є результатом значного надлишку грошей, що обслуговують товарний обіг. Тобто можна стверджувати, що протягом проаналізованого періоду в обігу знаходилася велика кількість грошей у найбільш ліквідній формі (агрегат M1), яка *безпосередньо* обслуговує товарний обіг. І подночас дебіторська заборгованість зростала надзвичайно високими темпами, збільшувалися обсяги "безгрошового" обміну товарами, роботами, послугами, благами. Таке посліпання тенденцій свідчить про те, що існували досить серйозні перешкоди для створення безперервних товарно-грошових ланцюжків. Ідеється про підміну класичної послідовності (Г-Т-Г'-Т'-Г''-Т''-...) на (Т-Т'-Т''-...). Сукупний товаровиробник не мав *об'єктивних* підстав для такої заміни, оскільки гроші в обігу зростали досить високими темпами. Напрошується висновок, що на це були *суб'єктивні* підстави.

Можна вдатися і до такої аргументації: якщо зростання "усього дебіторів" справді

відображає збільшення обсягів випущених і спожитих товарів, робіт, послуг, то ціни повинні були б знижуватися, а не зростати. Уже хоча б це дає змогу зробити припущення, що загальна дебіторська заборгованість не є відображенням "незадоволеного попиту на гроші". Можна було б погодитися з останнім твердженням, якби явище швидшого зростання "усього дебіторів" щодо грошової пропозиції спостерігалось не такий тривалий час. Однак саме усталений характер цього співвідношення не дає нам погодитися з позицією опонентів. Стабільно висі темпи зростання "усього дебіторів" відносно зростання грошової пропозиції вказують на те, що протягом аналізованого періоду в економіці України відбувалася трансформація товарно-грошових відносин, в основі якої не було "нестачі" грошової маси для розрахунків.

Зауважимо також, що 1990—1991 роки — це переддень реформ. Тоді виникло велике "грошове нависання" — надлишок грошової пропозиції порівняно із сукупною пропозицією. Тому менші значення дебіторської заборгованості відносно грошової пропозиції в цей період можна нібито вважати результатом надлишку грошової пропозиції. І тому подальше швидке зростання "усього дебіторів" щодо грошової пропозиції протягом 1992—1993 років, здається, не можна вважати абсолютним необґрунтованим. Тим більше, що прискорення швидкості обертання грошей може компенсувати зменшення їх пропозиції. Однак подальше, протягом 1992—1996 років, швидке зростання "усього дебіторів" порівняно з грошовою пропозицією M1, яка також продовжувала досить швидко зростати, не можна пояснити "нестачею грошей".

Різне зростання дебіторської заборгованості у 1992—1993 роках часто пояснюють високими темпами інфляції. Виходять із того, що в умовах високої інфляції та процентних ставок за кредитами, значно нижчих від темпів інфляції, товаровиробники віддавали перевагу накопиченню матеріальних активів, а не грошових. Приріст матеріальних активів є, як вважається, дуже надійною формою збереження фінансових результатів. Якщо це справді так, і протягом усього періоду, що розглядається, першопричиною неплатежів є надмірна інфляція, то в умовах її уповільнення ми мали б спостерігати зниження обсягів загальної дебіторської заборгованості. У 1996 році ми мали невелику порівняно з 1992—1995 роками інфляцію. Ця знижена інфляція, не підтверджуючи попередню гіпотезу, супроводжувалася потужним зростанням дебіторської заборгованості як у абсолютному, так і в реальному вираженні. Загальна дебіторська заборгованість зростає за 1996 рік із 22 864.5 до 51 396.9 млн. грн. — темп зростання досягнув 225%.

Складається враження, що у 1996 році (а можливо, й раніше) у поведінці товаровиробників з'явилися якісно нові риси, на відміну від 1992—1993 років.

Повніше уявлення про динаміку загальної дебіторської заборгованості дасть їх зіставлення з ВВП.

Виходячи з даних, наведених у таблиці 7, зазначимо, що відносно номінального ВВП "усього дебітори" становили у 1990 році лише 13.53%. Далі зростання цих пропорцій було не таким помітним, як щодо M1, але також досить відчутним — до 63.84% у 1996 році. Однак коректнішим є зіставлення ВВП із середніми значеннями "усього дебіторів" протягом року: ВВП створюється ціло-

Графік 7. Річний індекс "усього дебіторів" та дефлятор ВВП

Графік 8. "Усього дебітори" в середньому за рік як функція номінального ВВП.
Період: 1991—1996 роки

річно, а дебіторська заборгованість фіксується лише на певну дату. Її динаміка досить бурхлива, й саме тому необхідно порівнювати середні значення. Дослідження взаємодії ВВП та "усього дебіторів" ми спробували відобразити регресійним рівнянням, яке встановлює форму залежності та дає кількісну оцінку. Слід звернути увагу на те, що натуральні логарифми цих параметрів мають щільний зв'язок. Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0.9664$ — майже 97% спостережень охоплюється цим рівнянням. L_n ("усього дебіторів") та L_n (номінального ВВП) об'єднані в одну пару послідовних спостережень плавним рівнянням, причому показник ступеня при L_n (номінального ВВП) більше одиниці ($a=1.4368$), що підтверджує здогад: вищим значенням ВВП відповідають вищі швидкості зростання "усього дебіторів" (див. графік 8).

Тобто складається враження: динаміка приросту загальної дебіторської заборгованості:

1. У своєму розвитку не відривається

Графік 9. Зміна залежності дебіторської заборгованості від ВВП

від процесів, які закінчувалися реалізацією продукції за гроші та, зрештою, віддзеркалюються у ВВП;

2. Зростає зі збільшенням номінальних обсягів виробництва, які опосередковуються грошми.

Таким чином, економічні агенти в Україні упевнено розвивали і безгрошові, і грошові розрахунки,

але перші активніше, ніж другі. Парадоксальність цієї майже функціональної залежності можна пояснити тим, що дебіторська заборгованість як прихована форма взаємного кредитування підтримує життєздатність цих ланцюжків. Урешті-решт вони закінчуються реалізацією продукції за гроші або споживанням у натуральній формі.

Подальші дослідження тенденцій показують, що безгрошові товари взаємовідносини у перспективі мають поступитися грошовим. Так, перша похідна від "усього дебіторів" за ВВП показує швидкість зміни обсягів безгрошових розрахунків відносно тих, які закінчуються грошовими транзакціями (див. графік 9). Друга похідна дає змогу оцінити динаміку швидкості ("прискорення") розширення "усього дебіторів" щодо ВВП.

Проведений нами аналіз схиляє до висновку, що швидкість розширення безгрошових розрахунків відносно грошових, які закінчуються формуванням ВВП, досить бурхливо зростала до 1995 року. У 1995 та 1996 роках швидкість розширення безгрошових розрахунків майже стабілізувалася, хоча швидкість розширення грошової пропозиції М1 у ці роки знизилася. Більше того, спостерігається впевнене зниження швидкості зростання "усього дебіторів" щодо ВВП. На це вказує стале зниження другої похідної від "усього дебіторів" за ВВП. Таке загасання відбувається, підкреслюємо, в умовах уповільнення темпів зростання грошової пропозиції. Гадаємо, цей факт ще раз підтверджує, що "усього дебітори", як і заборгованість у цілому, не є результатом наявності значного "незадоволеного попиту на гроші". Графік 10 підтверджує, що спад темпів зростання грошової пропозиції не сприяв прискоренню зростання дебіторів відносно ВВП. Навпаки, зниження темпів зростання грошової пропозиції супроводжувалося уповільненням темпів зростання дебіторської

заборгованості відносно ВВП.

Якщо дебіторська заборгованість справді віддзеркалювала "незадоволений попит на гроші", то в умовах уповільнення темпів зростання грошової пропозиції ми б спостерігали прискорення швидкості зростання "усього дебіторів" відносно ВВП.

Проведемо ще одне дослідження. "Усього дебітори" є моментним спостереженням (запасом), тоді як ВВП створюється протягом певного інтервалу часу (є потоком). Зіставимо річний приріст загальної дебіторської заборгованості з обсягами ВВП за відповідний рік. Відношення приросту "усього дебіторів" стосовно ВВП дає нам можливість оцінити динаміку настроїв економічних агентів щодо використання безгрошових та грошових форм обміну результатами праці. Це досить приблизне порівняння, тому що "усього дебітори" повною мірою враховують вартість, створену на попередніх етапах виробництва, тоді як ВВП — лише стосовно амортизаційних відрахувань. Однак розбіжності у динаміці цих співвідношень досить значні, і це дає підставу для деяких висновків. Так, необхідно звернути увагу, що роком найвищої інфляції (1992 та 1993) та найвищого зростання грошової пропозиції М1 ("задоволеного попиту на гроші") відповідають найвищі значення співвідношень приросту "усього дебіторів" та ВВП. Тобто надзвичайно швидко знецінення грошей підготовхувало економічних агентів до активнішого застосування безгрошових розрахунків. Певить надзвичайно швидко розширення грошової пропозиції не загальмувало цей процес.

Ще одне важливе зауваження. Протягом періоду, що розглядається, надзвичайно високими темпами зросли обсяги кредитів, наданих банками економіці (у 3685 разів!) Банки не були байдужі-

Графік 10. Швидкість зміни грошової пропозиції та дебіторської заборгованості

Таблиця 8. Використання інструментів для регулювання грошової пропозиції в Україні

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Резервні гроші, млн. грн.	—		18.1	301.2	1 528.2	3 557.1	4 974.9
Грошова маса (М3), млн. грн.	—	2.4	25.2	481.5	3 215.7	6 846.3	9 379.0
Грошовий мультиплікатор, фактично			1.39	1.79	2.11	1.96	1.88
Норматив резервування депозитів			13%	25%	15%	15%	15%
Грошовий мультиплікатор, виходячи з нормативу резервування депозитів			7.69	4.00	6.67	6.67	6.67
Ставка рефінансування (на кінець періоду)			80.0%	240.0%	252.0%	110.0%	40.0%
Депозитна ставка (середньозважена)				148.6%	208.6%	70.3%	33.6%
Ставка кредитування (середньозважена)				184.3%	250.3%	122.7%	79.9%

ми до інтересів економічних агентів і охоче їх кредитували. Тому абсолютно незрозумілим є значне прискорення темпів зростання безгрошових дебіторських розрахунків до цих кредитів, що втілюється у зростання відношення “усього дебітори до кредитів, наданих економіці” (із 82.7% наприкінці 1992 року до 924.4% наприкінці 1996 року — див. таблицю 8).

Протягом 1992—1996 років Національний банк не вдавався до тривалих і жорстких обмежень задля регулювання грошової пропозиції. Такий висновок можна зробити на основі того, що:

1. Нормативи резервування депозитів встановлювалися на невисоких рівнях⁴. Принаймні на тих, які не обмежували мультиплікування грошей до обсягів, що “поглинули” б дебіторську заборгованість. Іншими словами, виходячи з нормативів резервування, грошові мультиплікатори повинні були б фактично формуватися на значно вищих рівнях. Тільки 1993 року норматив резервування становив 25%. Йому відповідав максимально можливий рівень грошового мультиплікатора 4. Фактичне значення мультиплікатора встановилося лише у розмірі 1.79, або у 2.2 раза менше. Максимальне значення грошового мультиплікатора 2.11 спостерігається лише у 1994 році, тоді як відповідно до нормативу резервування депозитів воно мало б скласти ся на рівні 6.67, або у 3.2 раза більше. Обмеження обсягів кредитування (“кредитні стелі”) встановлювалися лише не тривалий час за гіперінфляційно небезпечних ситуацій. Тому невисокі фактичні значення грошових мультиплікаторів порівняно з нормативно можливими вказують на невикористання товаровиробниками потенціалу банківської системи щодо мультиплікування грошей. Це виглядає дивним в умовах накопичення заборгованості, для погашення якої нібито не-

обхідно було б мати додаткові гроші. Якщо цією можливістю товаровиробники не скористалися, то “усього дебітори” є, знову звертаємо на це вашу увагу, доволі специфічним явищем. Це не той обсяг пропозиції товарів, робіт, послуг, на який вчасно не вдалося знайти гроші внаслідок надмірно жорсткої грошової політики. Просто її реалізація за гроші на умовах товаровиробників, які, зрештою, знайшли відображення в бухгалтерських балансах, не мала перспектив:

2. Облікова ставка Національного банку (встановлена, середньозважена, за прямими кредитами, на кредитних аукціонах, за ломбардними кредитами) лише в 1996 році набула тривалого позитивного значення в реальному вимірі. Аналогічно співвідносяться з інфляцією і процентні ставки за депозитами та кредитами комерційних банків. Інакше кажучи, лише у 1996 році кредитні гроші мали “ціну”, яка забезпечувала їх відтворення. В інші роки протягом основної частки періоду, що розглядається, цього не було. Відтак страждали банки та власники депозитів. Але від цього нібито не повинні були потерпати позичальники, користувачі грошей. Однак динаміка дебіторської заборгованості вказує на те, що гроші, які “продавалися за ціною, нижчою від їх собівартості”, не прятували товаровиробників від нагромадження боргів. Напрошується висновок: схоже, що саме негативні значення відсоткових ставок за кредитами стимулювали “втечу” економічних агентів від грошової до безгрошової форми розрахунків.

Тобто загально визнані механізми регулювання грошового ринку (які реально експлуатувалися протягом 1992—1996 років) мали значні резерви щодо розширення грошової пропозиції. Вони не були використані банками та суб'єктами господарювання для погашення дебіторської заборгованості.

Розгортання комерційного кредитування. Зі сказаного вище очевидно, що роз-

гортання взаємного комерційного кредитування підприємств, найімовірніше, було чи не найпотужнішим чинником зростання загальної дебіторської заборгованості.

Помилкова поведінка товаровиробників на ринку. Усталеність темпів зростання “усього дебіторів” в умовах досить швидкого зростання грошової пропозиції вказує, що саме помилки товаровиробників щодо оцінки можливостей реалізації своєї продукції за гроші також мали значний вплив на прискорене зростання заборгованості. Ми виходимо з того, що бурхливий розвиток комерційного взаємкредитування підприємств:

1. З одного боку, є абсолютно необхідним у конкретних умовах перехідної економіки України;

2. З другого — мав би зупинитися на якомусь оптимальному рівні. Досягнення цього рівня знайшло б свій відбиток принаймні у суспільних настроях. Тема неплатежів та “нестачі грошей” повинна була б зникнути зі шпальт засобів масової інформації або принаймні не посідати на їхніх сторінках такого “почесного місця”. Іншим індикатором досягнення оптимального рівня “усього дебіторів” є, як ми гадаємо, стабілізація та поступове зниження обсягів заборгованості щодо заробітної плати та платежів до бюджету (відносно ВВП) за умови, що діятимуть механізми самоорганізації. Цього поки що немає.

На завершення ще раз нагадаємо, що, розглянувши тільки одну зі складових розвитку заборгованостей, ми фактично дослідили й загальні тенденції, адже існує надзвичайно тісна взаємодія дебіторської заборгованості з іншими компонентами.

* * *

Для цього дослідження суттєве значення має повнота річних даних, тому, обмежившись поки що підсумком 1996 року, автор планує продовжити аналіз за даними 1997 року.

⁴ Наприклад, у Польщі в аналогічні періоди нормативи резервування були 30%.

ТОЧКА ЗОРУ

Реформування податкової системи — в її переорієнтації із суто фіскальних цілей на регулюючі

Ніхто не заперечуватиме, що одним із найголовніших важелів впливу на фінансовий стан держави є податкова політика. Від її зваженості, від досконалості податкової системи великою мірою залежать ефективність заходів щодо виходу економіки із системної кризи, темпи зростання суспільного виробництва.

Щоб виконати своє призначення, податкова система країни має відповідати трьом найважливішим критеріям: по-перше, **фіскальному**, тобто умови оподаткування повинні забезпечувати державі достатні податкові надходження; по-друге, **економічному**, що визначає позитивний, стимулюючий вплив податків на діяльність суб'єктів підприємництва, а через них і на економіку в цілому; по-третє, **соціальному**, тобто вплив податків на соціальний статус фізичних осіб як платників податків має бути справедливим. Крім того, керуючись третім критерієм, за допомогою податків можна вирішувати соціальні завдання, не пов'язані з фіскальними інтересами (наприклад, підвищення акцизів на алкогольні і тютюнові вироби сприяє зменшенню масштабів їх споживання у суспільстві). Збалансоване поєднання цих критеріїв — важлива умова успішного проведення податкової політики.

Аналіз податкової системи України свідчить, що перелічені критеріальні чинники за період економічної кризи в державі виявилися значною мірою розбалансованими. Виникло певна диспропорція у структурі складових частин ВВП, зокрема, збільшилася та його частка, що вилучається через систему по-

датків і відрахувань, тоді як питома вага оплати праці найманих працівників у ВВП скоротилася із 42,8 % у 1990 р. до 24,8 % у 1994 р. (з деяким, шопразда, підвищенням даного показника в останні роки). Це свідчить про переважаність суспільного виробництва податками, обов'язковими платежами і нарахуваннями на заробітну плату, що звужує можливість підприємств щодо економічного поживлення. Такий висновок підтверджує також те, що питома вага прибутку, який вилучається через податки, мала чітко виражену тенденцію до збільшення — з 10,9 % у 1992 році до 38,6 % у 1996-му.

Причини розбалансованості значною мірою криються в невідповідності політики бюджетних витрат економічним можливостям держави. Цей висновок випливає з того факту, що в 1991—1997 роках витрати зведеного бюджету в Україні зросли більш як у 100 тисяч разів, тоді як ВВП у діючих цінах — у 55 тисяч разів. Інакше кажучи, темпи зростання бюджетних витрат у цей період майже вдвічі перевищували реальні можливості економіки країни. Особливо яскраво це ілюструє приклад фактичного зростання витрат зведеного бюджету по управлінню і так званих інших позиціях. Витатки збільшувались тут у 3—6 разів швидше порівняно з інтегрованим темпом зростання цін. Тобто зазначені витрати не тільки номінально, а й у реальному обчисленні зросли у 3—6 разів. І це за умови скорочення реального обсягу ВВП більш як удвічі. Все це дає підстави стверджувати, що більшість негарардів, які нині маємо в нашій економіці, зумовлена саме недосконалістю механізму витратів на всіх рівнях господарювання.

Під тягарем бюджетного дефіциту податкове законодавство втрачало стабільність і постійно входило в суперечності з продекларованими принципами. Зокрема, ставки ПДВ змінювалися тричі.

Встановлення ПДВ та акцизного збору з імпортованих товарів суперечить самій природі

Михайло Загумєнов, старший науковий співробітник Інституту економіки Національної академії наук України. Кандидат економічних наук.

Сергій Юргєлевич, аспірант Інституту економіки Національної академії наук України.

ПДВ, оскільки мито й акциз не є новоствореною зарплатою. Фактично відбувається подвійне, а то й потрійне оподаткування одного й того ж товару, що призводить до підвищення ціни імпортованих товарів, сприяє зростанню контрабанди. Така ж суперечність виявляється і при розширенні суб'єктного складу платників ПДВ та акцизного збору за рахунок громадян, які не є суб'єктами підприємницької діяльності, — тобто тих, хто ввозить (пересилає) товари на митну територію України без наміру їх реалізувати, а отже, без можливості перекласти тягар сплачених ПДВ та акцизного збору на кінцевих споживачів.

Головний недолік податкової політики в

Податкова система повинна відповідати трьом критеріям: фіскальному, економічному, соціальному. У чому причини розбалансованості цих чинників в Україні?

За останні шість років витрати зведеного бюджету в Україні зросли більш як у 100 тисяч разів, тоді як ВВП у діючих цінах — лише в 55 тисяч

Україні в останні роки полягає в тому, що вона здійснювалася під впливом стихійних інфляційних процесів і прагнення вирішити проблему бюджетного дефіциту за рахунок необритуваної емісії паперових грошей та кредитної емісії. Як відомо, це — безперспективний шлях. Податкова політика в Україні у минулому п'ятиріччя здійснювалася за відсутності цілісної концепції її проведення в умовах переходу економіки від суто адміністративних методів управління до ринкових форм господарювання. Більшість принципів, зафіксованих у Законі "Про систему оподаткування", прийнятому в 1991 р., лишилася нереалізованою. Відтак податкова система набула однобокого, відверто фіскального характеру і врешті перетворилася на гальмо у процесі виходу України з кризового стану. Інакше кажучи, з погляду податкової політики випов її другий, регулюючий критерій, покликаний впливати на умови конкуренції, ефективність використання ресурсів та економічне зростання.

Проявом економічної політики було те, що податки та обов'язкові платежі зростали у 1991—1994 рр. швидшими темпами, ніж ВВП у діючих цінах, — їх питома вага у структурі ВВП підвищилася з 32,6 % у 1990 році до 37,5 % у 1994-му. І хоча в 1995—1997 роках податкові надходження зростали меншими темпами, ніж номінальний ВВП, за відсутності суттєвих змін в умовах оподаткування це свідчило не так про полегшення податкового тиску, як про виснаження виробництва та зростаючі масштаби ухилення від сплати податку.

На жаль, монетарні заходи в Україні не були підкріплені відповідними кроками в податковій політиці, у сфері приватизації та структурній перебудові економіки. Наслідком відсутності структурних реформ та незмішних підходів у проведенні податкової політики, негнучкості у скороченні бюджетних витрат стало посилення податкового тиску.

Розширення видатків бюджету як метод антикризової фіскальної політики у вітчизняних умовах непридатний, оскільки видатки так надмірні. Тому набагато доцільніше розширювати сукупний попит шляхом зниження податків та одночасного скорочення державних витрат, або уникнути надмірного дефіциту бюджету.

Але в умовах вітчизняної економіки з її значними структурними деформаціями проведення такої політики вимагає (щоб уникнути нового спалаху інфляції) також проведення структурних реформ і стимулювання виробництва, тобто розширення не лише сукупного попиту, а й сукупної пропозиції. Це потребує вдосконалення податкової системи з дотриманням таких принципів умов:

- незважаючи на переваги використання непрямих податків у перехідний період, у перспективі основу податкової системи повинні становити прямі податки, за яких об'єктом оподаткування є дохід юридичної і фізичної особи, земля, майно і капітал;

- непрямі податки слід використовувати лише у формі акцизів (із метою обмеження спо-

Монетарні заходи в Україні не були підкріплені відповідними кроками в податковій політиці, сфері приватизації та структурній перебудові економіки. Наслідок — посилення податкового тиску

живання окремих видів товарів, невиправдано високих доходів виробника-монополіста, а також для оподаткування предметів розкошу) та невеликого (за ставкою 10—12 %) податку на додану вартість;

- обґрунтовано диференціювати ставки податків, враховуючи об'єктивні особливості й умови надходження доходів;

- ліквідувати надмірну кількість податкових пільг, які сприяють перерозподілу доходів, деформують вартісні показники в економіці і знижують конкурентоспроможність товаровиробників. Пільги можна надавати на певний строк і з умовою, що кошти використовуватимуться на визначені державою цілі;

- система податків повинна бути прогнозованою і сталою;

- обрахування податків має бути простим і зрозумілим;

- сума податків відносно доходів повинна бути поміркованою, що забезпечить певні стимули для розвитку підприємства;

- суворо дотримуватися системи розмежування податків за бюджетами різних рівнів.

Головним завданням у реформуванні податкової політики має стати переорієнтація податкової системи із суто фіскальних цілей на стимулювання економічного зростання. Здійснити це можна насамперед шляхом послаблення податкового тягаря економіки — частки податків у ВВП.

Зниження ставок податків сприятиме похваленню підприємницької активності і в підсумку не зменшить, а, навпаки, збільшить податкові надходження до бюджету.

Стимулюючий вплив матиме й радикальне скорочення пільг: крім соціального ефекту (утвердження принципу справедливості в оподаткуванні), воно сприятиме розширенню бази оподаткування, зменшить можливості для ухилення від сплати податків. Як свідчить досвід багатьох країн, стабільність і помірність системи оподаткування дають кращий і триваліший стимулюючий ефект, ніж податкові пільги.

Безперечно, у певних випадках (стимулювання інвестицій, НТП) пільги відіграють позитивну роль, але необхідно знаходити компроміс між їх кількістю і необхідністю збереження "незруйнованого" податкового поля.

Слід відзначити, що останнім часом робота щодо створення податкового законодавства активізувалася і в уряді, і у Верховній Раді України. З пакета відповідних законопроектів розглянуто в остаточному читанні і прийнято

закони "Про внесення змін до Закону України "Про систему оподаткування", "Про податок на додану вартість", "Про внесення змін і доповнень до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств". Триває розгляд проектів законів "Про здійснення платежів на території України та порядок забезпечення податкових зобов'язань" і "Про прибутковий податок з громадян".

Примітно, що закони з оподаткування — і вже прийняті, й ті, проекти яких уряд пропонує на розгляд Верховній Раді, — пройняті прагненням створити таке законодавче податкове поле, яке б органічно поєднувало всі важливі функції податкової системи — фіскальну, розподільчу і регулюючу. Шлях до здійснення цієї мети вбачають у зниженні податкових ставок, розширенні бази оподаткування та скасування необґрунтованих податкових пільг. Зокрема, проектом Закону "Про прибутковий податок з громадян" передбачається зниження верхнього рівня ставок прогресивного оподаткування доходів громадян із 40 до 30 відсотків, що сприятиме розширенню сукупного споживчого попиту.

Але практично реалізація цих намірів завжди наштовхується на безліч важкопередбачуваних наперед чинників — таких, скажімо, як

Здійснене Верховною Радою податкове реформування не дасть бажаного результату без структурно-інституціональних реформ та жорсткого регулювання витрат

політичні сутички, втрата довіри більшості дієздатного населення до владних структур і всього законодавчого поля, недосконалість законів у сфері господарського права, тінізація і корумпованість, бартеризація і доларизація економіки, неплатежі тощо. Тож, вірогідно, ефект від прийняття пакета законів щодо оподаткування буде значно слабшим, ніж припускають навіть помірковані оптимісти. Але, крім обраного напрямку реформування податкової системи, іншого шляху немає.

При цьому варто ще раз наголосити: податкове реформування буде зведено нанівець, якщо його не підкріпити структурно-інституціональними реформами та жорсткою системою заходів щодо регулювання витрат.

Отже, у податковій політиці необхідна зміна пріоритетів — особливо це стосується непрямого оподаткування. Сутність цих змін полягає у перетворенні податків із виключно фіскального інструменту на інструмент активного регулювання економіки. Сприяння економічному відродженню, забезпечення довгострокового економічного зростання мають стати найважливішим завданням податкової системи України.

Валентин Терпило,
заступник Голови Правління Національного банку України.

Державність, духовність, пам'ять — у монетах незалежної України

Україна — молода держава на сучасній карті світу, проте історія її сягає тисячолітніх глибин. Із українськими теренами пов'язані долі багатьох цивілізацій — від індоєвропейської і трипільської до скіфо-античної і слов'янської.

Ще 2500 років тому давньогрецькі міста нашого Північного Причорномор'я — Ольвія, Херсонес, Пантікапей (сучасні — Парутине, Севастополь, Керч) та інші карбували власну монету, що розповсюджувалася завдяки торговельно-економічним відносинам із північними народами на великих просторах від Дунаю до Дону та до лісостепових областей.

Наші пращури — східні слов'яни створили велику і могутню державу Київську Русь, яка в X—XI ст. продекларувала всьому християнському світові спільну суверенітет і рівність із іншими народами Європи власними монетами — златниками та срібляниками з гербом-тризубом. У ті ж часи у грошовому обігу Ук-

раїни-Русі з'явилися незвичайні за формою і вагою срібні зливки-гривні, назва яких походить від шийної прикраси, що мала застібку "за гривною" та слугувала водночас і грошима, і нагородою.

Через сім століть іноземного панування проголошена Українська Народна Республіка (УНР) запровадила 1 березня 1918 року грошову одиницю — "гривню", яка утрималася в обігу два роки.

Із розпадом Радянського Союзу 1991 р. Україна здобула державну незалежність. У вересні 1996 р. проведено грошову реформу із відродженням національної грошової одиниці з традиційною назвою — "гривня".

І лише три роки минуло відтоді, як Національний банк розпочав реалізацію проекту зі створення в Україні власного монетного виробництва. Для історії це зовсім незначний відрізок часу. Але протягом цього періоду в історії банківської справи нашої держави відбулися справді епохальні зрушення. Серед них — введення в експлуатацію першої черги Мо-

нетного двору, де на базі найсучасніших технологій Україна самостійно виготовлятиме національну валюту, зокрема, пам'ятні, ювілейні монети, а також монети масового обігу. Важливим набутком є також визнання нашої держави у нумізматичному світі.

Якщо вже ми вирішили карбувати пам'ятні монети, думав я, то обминути таку дату не маємо права. Адже у кожній українській сім'ї — трагічні спогади про війну. А якщо Національний банк випустить монету, присвячену ювілею Перемоги — це буде наша спільна велика пам'ять... Часу лишалося обмаль, і ми запросили в гості росіян. Показали їм ескізи, зробили замовлення. 7 травня 1995 року в обіг було випущено першу ювілейну монету України, присвячену 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні (номинал — 200 000 карбованців). Монета була дешева, доступна всім, хто хотів би мати її у своїй колекції (мельхіор, тираж — 250 000 штук). Зауважу, такий номинал мають усі мельхіорові дореформені монети.

На відзначення 400-річчя від дня народження Богдана Хмельницького 19 липня 1995 року тиражем 250 000 штук було випущено мельхіорову ювілейну монету, присвячену цьому видатному державному, політичному і військовому діячеві України.

Продовженням теми пам'яті про Велику Вітчизняну стала серія мельхіорових монет, присвячена містам-героям

Так народжуються монети. Художники Монетного двору НБУ Роман Чайковський, Володимир Атаманчук і Володимир Дем'яненко.

Києву, Одесі, Севастополі і Керчі, які з'явилися в обігу 23 серпня 1995 року. Їхні тиражі становили відповідно 100 000, 75 000, 75 000 і 50 000 штук.

Уже перші випуски ювілейних монет України викликали підвищений інтерес до них як в Україні, так і за її межами. На прохання видавця інформацію про ці та всі подальші випуски монет було надіслано в авторитетний німецький нумізматичний каталог Г.Шьона. Банк почав отримувати велику кількість листів від колекціонерів і нумізматичних товариств із проханнями сприяти придбанню тих чи інших монет. Для повнішого задоволення попиту було організовано аукціони з продажу монет на Українській міжбанківській валютній біржі.

Першим нумізматичним форумом, у роботі якого запросили взяти участь Національний банк України, стала 25-та Базельська європейська монетна конвенція (Швейцарія), що відбулася у лютому 1996 року. Цей форум представляв як державні та приватні монетні двори країн світу, так і окремі нумізматичні клуби, організації та фірми-дистриб'ютори. Національний банк представив свої перші монети, випущені на честь 50-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні та ювілейні монети "Богдан Хмельницький" і "50 років ООН". Біля нашого стенда постійно зупинялися відвідувачі. Ми пишалися і раділи з того, що репрезентуємо світові свою історію, культуру. У нас відбулося багато зустрічей і переговорів із представниками зарубіжних монетних дворів, фірм, які працюють на нумізматичному ринку. Довідавшись про наші плани (на Базельській європейській монетній конвенції, яка відкриває нумізматичний рік, представники з усього світу знайомлять один одного зі своїми планами на рік, розповідають про нову продукцію, технології, укладають угоди), дехто з учасників конвенції (зокрема австрійські фірми "Шолербанк" та "Герхер", американські "А-марк прешіс металз" та "Американ булйон енд коін") виявили бажання співпрацювати з нами. У нумізматичних виданнях світу з'явилися повідомлення, що на нумізматичний ринок вийшла нова країна, а американська газета "Світові монети" 27 березня 1996 року опублікувала матеріал про українську нумізматичну програму з гучним заголовком "Україна впроваджує амбіційну програму з випуску пам'ятних та інвестиційних монет".

До Національного банку полетіли листи... "Дуже цікавлюся релігійною тематикою. За якою ціною і як придбати ваші монети?" — писав Стівен Рей із Каліфорнії. "Хочу придбати українські монети. Скільки це коштуватиме у до-

ларах США, включаючи пересилку?" — цікавився Йенчіе Юан із Тайваню. "Де можна купити золоту інвестиційну монету "Софія Київська"? — запитував у листі Мел Добел із Маямі.

Не приховуватиму, такий інтерес нас надихав. Ми розробляли нові й нові ескізи і відразу ж втілювали задумане у життя. Колекцію незабаром поповнили срібні та мельхіорові варіанти монет: "Леся Українка", "50-річчя ООН", "10-річчя Чорнобильської катастрофи", а також срібні монети "Богдан Хмельницький" і "Григорій Сковорода".

Не залишилася поза увагою і спортивна тематика. У 1996 році світова громадськість широко відзначала 100-річчя сучасного Олімпійського руху, а в Атланті відбулися XXVI літні Олімпійські ігри, в яких уперше взяла участь Україна як незалежна держава. Ці події знайшли відображення у випуску 10 липня 1996 року срібної (номінал 2 млн. крб.) і мельхіорової монет "100-річчя Олімпійських ігор сучасності" та однакових із ними за технічними характеристиками, номіналом і тиражем срібної і мельхіорової монет "Перша участь у літніх Олімпійських іграх".

На відзначення 5-ї річниці з дня прийняття Акта проголошення незалежності України 1 серпня 1996 року було випущено срібну монету "Незалежність" номіналом 2 млн. крб.

Випуском срібної та мельхіорової ювілейних монет було відзначено і 130-ту річницю з дня народження видатного вченого і політичного діяча, першого Президента України М.Грушевського.

Одним із найважливіших світових форумів, у якому беруть участь цент-

ральні банки і монетні двори всіх країн світу, нумізматичні фірми, дистриб'юторські організації тощо, є щорічна Конвенція Американської нумізматичної асоціації (АНА). В рамках цієї Конвенції проводяться виставки-ярмарки монет, численні аукціони, прес-конференції, ділові переговори та зустрічі.

У липні 1996 року Національний банк уперше взяв участь у роботі Конвенції АНА, яка відбулася в Денвері. Цього разу банк представив у своїй експозиції срібні монети України, випущені в обіг у 1996 році на момент відкриття Конвенції: "Незалежність", "Богдан Хмельницький", "Леся Українка", "Григорій Сковорода", "10-річчя Чорнобильської катастрофи", "100-річчя Олімпійських ігор сучасності", "Перша участь у літніх Олімпійських іграх".

Після проведення грошової реформи і запровадження в обіг національної грошової одиниці першою ювілейною монетою з гривневим номіналом стала мельхіорова монета, присвячена 200-річчю від часу заснування Уманського дендрологічного парку "Софіївка". Її випущено в обіг 16 вересня 1996 року.

Цікава деталь: цю монету було запущено у виробництво з карбованцевим номіналом, і вже навіть були виготовлені робочі штемпелі номіналом 200 000 крб. Та у зв'язку з введенням в обіг гривні оперативно були проведені роботи з коригування дизайну, виготовлення нової гіпсової моделі і робочих інструментів. Монета вийшла вчасно, до проведення урочистостей із нагоди ювілею "Софіївки".

26 листопада 1996 р. здійснено випуск ювілейних монет, присвячених 1000-річчю спорудження першого кам'яного

Посол Індії пан Сої знайомиться із монетним виробництвом на Монетному дворі НБУ.

Ескіз монети "Святий Наливайко". Реверс. Художник Олександр Івахненко.

храму Київської Русі – Десятинної церкви у Києві (срібної і мельхіорової). А завершився рік введенням в обіг 25 грудня срібної монети до 400-річчя від дня народження видатного церковного, культурно-освітнього і політичного діяча України першої половини XVII ст. Петра Могили.

Монет з'являлося дедалі більше, і ставало зрозумілим, що Національний банк не виконає своєї місії, якщо не налагодить зв'язки з оптовими компаніями, які займаються реалізацією нумізматичної продукції. Було укладено угоду з акціонерним товариством "Україна нумізматика". Одночасно виявив ініціативу стати офіційним дистрибутором НБУ ВАбанк. Але цього недостатньо. У ВАбанку немає роздрібних дилерів. НБУ вкрай не вистачає оптових компаній із організації продажу монет. А успіху можна досягти тоді, коли до цієї справи будуть залучені сотні таких організацій.

Щоразу, готуючись до чергової монетної конвенції, ми випускаємо рекламні буклети. Світовий досвід переконує, що активна позиція виробників нумізматичної продукції на міжнародному ринку сприяє досягненню високих економічних результатів і створює матеріальні передумови для збільшення обсягів монетного виробництва. До 26-ї

Базельської європейської монетної конвенції, яка відбулася в січні 1997 року, НБУ підготував більш широку програму, представивши всі срібні монети випуску 1996 року, а також набори срібних монет в упаковці та срібну гривню — копію гривні київського типу XI ст.

Монетні випуски НБУ у 1997 р. розпочала пам'ятна обігова монета з нейзильберу номіналом 2 гривні "Монети України" (відкарбована у 1996 р.). 17 червня 1997 р. випущено ювілейну мельхіорову монету "Юрій Кондратюк", присвячену 100-річчю від дня народження видатного українського вченого у галузі космонавтики і теорії космічних польотів.

Серію "Духовні скарби України", започатковану монетою "Десятинна церква", продовжив випуск срібної пам'ятної монети "Спаський собор у Чернігові" номіналом 20 гривень. Введенням в обіг 23 липня 1997 р. срібної пам'ятної монети "Козак Мамай" Національний банк України започаткував велику серію "Герої козацької доби", присвячену ушануванням синам України XVI—XVIII століть.

У 1997 р. в обіг було випущено і перші золоті монети. Вони виготовлені із золота 900 проби, вага кожної у чистоті — 15,55 г, номінальна вартість — 200 гривень.

12 березня 1997 р. на честь видатного українського поета, художника і мислителя Тараса Григоровича Шевченка випущено пам'ятну монету "Т.Г.Шевченко" (відкарбована у 1996 р., золото 900 проби, вага у чистоті — 15,55 г, номінал — 200 гривень, тираж — 10 000 штук), а 10 квітня 1997 р. надійшла в обіг з аналогічними характеристиками пам'ятна монета "Києво-Печерська лавра", присвячена цій видатній архітектурно-історичній пам'ятці Давньої Русі (відкарбована у 1996 р., тираж — 20 000 штук).

28 липня 1997 р. випущено в обіг одразу чотири пам'ятні монети "Оранта"

Ескіз монети "Володимир Сосюра". Реверс. Художник Микола Кочубей.

із золота 999,9 проби (рік карбування — 1996), присвячені перлині давньоруської архітектури XI ст. — собору Святої Софії Київської. Монети мають номінали 500, 250, 125 і 50 гривень, вагу в чистоті — 31,1, 15,55, 7,78 і 3,11 грама, діаметри — 32, 25, 20 і 16 мм, тиражі — 1000, 3000, 4000 і 2000 штук відповідно.

Крім цього, в 1997 р. випущено срібні монети "Козак Мамай" (початкова монета великої серії із 14 монет під назвою "Герої козацької доби"), "Спаський собор у Чернігові" (серія "Духовні скарби України"), "200 років Київському кон'єктному ярмарку", а також мельхіорові "Юрій Кондратюк", "Соломія Крушельницька", "Перша річниця Конституції України".

Останній нумізматичний форум — 106-та Конвенція АНА у Нью-Йорку, що відбувся в липні 1997 року, був найбільш представницьким (30 країн усіх п'яти континентів), а для нас, на мою думку, і найуспішнішим. Експозиція НБУ (де були представлені срібні монети "Богдан Хмельницький", "Леся Українка", "Михайло Грушевський", "Незалежність" "10-річчя Чорнобильської катастрофи", "100-річчя Олімпійських ігор сучасності", "Перша участь у літніх Олімпійських іграх", "Десятинна церква", "Петро Могила", набір із п'яти мельхіорових монет "Перемога у Великій Вітчизняній війні" в сувенірній упаковці, набір зі срібної монети "Незалежність" та банкноти номіналом 1 гривня, срібна сувенірна гривня) привертала особливий інтерес учасників. Уперше для демонстрації широкому американському загалу були представлені золоті пам'ятні монети "Оранта" чотирьох номіналів, "Т.Г.Шевченко", "Києво-Печерська лавра", а також срібні "Козак Мамай" та "Спаський собор у Чернігові", мельхіорова монета "Юрій Кондратюк". Не перебільшу, якщо скажу, що українська колекція не лише не поступалася іншим експозиціям, а й за кількістю представлених монет, їх

Такою буде монета "Київський псалтир". Художник Сергій Беляєв.

якістю, оригінальністю наборів виявлялася кращою від багатьох із них.

Важливим аспектом конвенції була її освітньо-популяризаторська роль. Учасники виставки не лише цікавилися монетами (було продано 143 мельхіорові, 1 золота і 38 срібних монет), а й прагнули більше дізнатися про Україну. Розуміння цього знову на перший план висуває проблему, пов'язану з виходом нашої нумізматики на міжнародний ринок. Велику надію в цьому плані особисто я покладаю на нинішній рік. Адже наприкінці минулого року стала до ладу перша черга Монетного двору. Отже, продукція, яка випускається тут, стане дешевшою. А враховуючи те, що обладнання, на якому карбуватимуться монети, — найсучасніше в світі, є певність, що продукція буде конкурентоспроможною не лише за ціною, а й за якістю.

Єдине, що потрібно нині, — широка пропаганда нашої продукції, продаж її у місцях скупчення туристів, у містах, на честь яких випущено монети, в музеях, зокрема Великої Вітчизняної війни, а також через комерційні банки. Активнішу позицію в цій справі повинні займати і обласні управління НБУ. На жаль, сьо-

Ескіз монети "80 років незалежності Української Народної Республіки". Аверс. Художник Анатолій Куц.

годні відзначити тут можна лише Харківське, Чернівецьке, Дніпропетровське та Одеське облуправління, а також управління по м. Києву та Київській області.

Нині ювілейні та пам'ятні монети (протягом 1995—1997 рр. НБУ випустив 38 колекційних монет 27 найменувань), присвячені визначним віхам нашої історії, видатним діячам держави, її славним синам і дочкам, що зробили значний внесок у нашу національну культуру, пам'яткам архітектури, сприймаються як обов'язковий атрибут державності. Вони — гордість Національного банку і водночас — прекрасний набуток молодої незалежної України.

Нинішній, 1998 рік стане черговим

Ескізи трьох монет "XVIII зимові Олімпійські ігри" ("Фігурне катання", "Біатлон", "Лижі"). Реверси. Художники Олексій Штанко і Юрій Бондаренко.

етапом у поступовому розвитку сучасної української нумізматики. Цьому сприятиме і насиченість року важливими подіями у внутрішньому та міжнародному житті, низкою славних ювілеїв, що знайдуть відображення у монетних випусках.

Тематичним планом передбачено продовження попередніх і започаткування нових монетних серій. Так, у новій серії "Княжа Україна" буде відкарбована срібна унцієва монета "Князь Данило Галицький (1201—1264)", присвячена князю західної держави Київської Русі, завдяки якому західноєвропейські народи були врятовані від монголо-татарської навали.

А започатковану вже серію "Герої козацької доби" продовжить така ж за характеристиками монета, присвячена 350-річчю початку національно-визвольної війни під проводом Б.Хмельницького.

Знайома багатьом колекціонерам серія "Духовні скарби України" поповниться золотою чвертунцієвою монетою на честь 200-річчя першої публікації знаменитого твору класика української літератури І.П.Котляревського — "Енеїди". У цій же серії протягом 1998—2000 рр. будуть випущені нейзильберові, срібні та золоті монети, присвячені благородній справі відродження духовних скарбів українського народу — відбудові визначних пам'яток давньоруської архітектури Михайлівського Золотоверхого монастиря та Успенського собору Києво-Печерської лаври.

Події буремних років початку ХХ ст. увічнять перші монети з нової серії "Відродження української державності" — "80 років проголошення незалежності Української Народної Республіки" і "80 років бою під Крутами". Монети будуть виготовлені з нейзильберу і завдяки порівняно великим тиражам стануть справді обіговими і доступними кожному.

100-річчю з дня народження відомого українського поета-лірика Володимира Сосюри буде присвячено випуск

мельхіорової монети у серії "Видатні діячі України".

У 1998 р. виповнюється 100 років із дня заснування родиною німецьких колоністів Фальц-Фейнів всесвітньо відомого біосферного заповідника "Асканія-Нова". У наш час глобальних екологічних і техногенних катастроф питання збереження довкілля і самого життя на Землі стає у ряд першочергових. Цю важливу для людства проблему і відобразатимуть срібні та нейзильберові монети "Асканія-Нова", які відкриють нову серію "Флора і фауна України".

Не залишилася поза увагою і спортивна тематика. Центральній події спортивного життя планети у цьому році — Зимовим Олімпійським іграм у Нагано — присвячуються срібні монети вагою в одну унцію кожна. Тематично вони відобразатимуть лижний спорт, фігурне катання і біатлон.

Ескіз монети "80-річчя бою під Крутами". Реверс. Художник Анатолій Куц.

1998 року у Києві відбудуться щорічні збори Ради керуючих Європейського банку реконструкції та розвитку. Мельхіорова монета на честь цієї важливої для України події стане оригінальним екземпляром будь-якої колекції.

Треба долати, що тиражі більшості монет будуть порівняно невеликі, що зумовить зростання попиту на них.

Пуск вітчизняного Монетного двору

з його найсучаснішим обладнанням наповнює ці плани реальним змістом, відкриває простір для творчої думки всіх причетних до цієї справи і дає надію на те, що незабаром Україна стане однією з провідних країн світу у галузі виробництва нумізматичної продукції.

Навколо Національного банку України нині об'єдналися талановиті митці, які працюють над створенням українських монет. Багато зроблено в цій галузі художниками заслуженим діячем мистецтв України Олександром Івахненком, Миколою Кочубеєм, Сергієм Міненком, художниками Банкотної фабрики Сергієм і Олександром Харуками та Володимиром Тараном. Організація на належному рівні монетного виробництва була б неможлива без участі справжніх професіоналів і ентузіастів своєї справи — співробітників НБУ Ніни Дорофєєвої, Тамари Лошманової, Анатолія Сніжка, Олексія Строкова, Галини Нечипорко. Особливо хочеться відзначити виконуючого обов'язки директора Монетного двору Миколу Обельця, який доклав багато зусиль для організації роботи виробництва. До макетних та граверних майстерень Монетного двору прийшли талановиті скульптори Володимир Дем'яненко, Роман Чайковський, Володимир Атаманчук, які причетні до народження монет.

У зв'язку з насиченою програмою випуску пам'ятних і ювілейних монет України та початком монетного виробництва виникає багато проблем, зокрема з підбором творчих кадрів для розробки ескізів дизайну монет та переводу їх у гіпсові моделі, котрі обрали б фахом саме нумізматичне виробництво, яке має свою глибинну специфіку. Історично склалося так, що Україна, донині не маючи власного монетного виробництва, не має й досліджених митців, які б працювали у цій галузі. Тому на перших порах до процесу художнього проектування монет залучатимемо кращих українських митців — скульпторів і граверів, переважно на конкурсній основі. Певна робота в цьому напрямі вже проводиться. Наприкінці минулого, 1997 року було проведено конкурс на кращий проект пам'ятної монети "Князь Кий", що відкриє серію "Княжа Україна". У ньому на добровільних засадах взяли участь сім творчих груп. Результати конкурсу допомогли виявити значний творчий потенціал українських митців, який ми використаємо в майбутньому.

Перспективною видається співпраця з Українською Академією мистецтва, де навчаються майбутні скульптори. Вже з початку навчального року до планів скульптурного факультету включено кілька завдань із тематики плану випу-

ску монет на 1998 рік. Найкращі студентські розробки будуть представлені у наших конкурсах на умовах зустрічних проєктів. Таким чином, НБУ і Монетний двір матимуть змогу цілеспрямовано комплектувати коло авторів-розробників.

Важливе значення приділимо рекламі монет, що випускатимуться в Україні. Продумана і достатня реклама має на меті: популяризацію ідей та тем, відображених у монетах, та їх реалізацію. У планах НБУ — випуск шоквартального додатка до журналу "Вісник НБУ", де розмішуватиметься інформація, розрахована на нумізматів та банківські кола. Видаватимуться щорічні каталоги з докладною інформацією та ілюстративним матеріалом. Випуск кожної монети, виготовленої з дорогоцінних металів, супроводжуватиметься спеціальним буклетом. Як рекламний засіб використовуватимемо (і це вже реалізовано нинішнього року) календарну продукцію банку та Монетного двору з нумізматичною тематикою. Розробляються й інші рекламні заходи. Вивчається питання реалізації монет не тільки через банківську систему України, а й через заклади культури, туристичні фірми та інші структури. І це — лише початок важливої справи.

ОФІЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

Про введення в обіг пам'ятної монети "Перша річниця Конституції України"

Національний банк України з 1 грудня 1997 року ввів у обіг пам'ятну монету "Перша річниця Конституції України" номінальною вартістю 2 гривні.

Монета виготовлена з мідно-нікелевого сплаву. Діаметр монети — 33 мм, вага — 14,35 г, бічна поверхня — рифлена, колекційна якість — "пруф-лайк", тираж — 20000 штук.

На лицьовому боці монети (аверсі) в центрі кола, утвореного намистовим візерунком, розміщено зображення малого Державного герба України в обрамленні гілок калини. Над гербом розміщена дата "1997" — рік карбування монети. По колу написи: вгорі — "УКРАЇНА", внизу у два рядки — "2 ГРИВНІ". Написи відокремлені один від одного декоративними знаками.

Зовнішній кант — опуклий, зображення та написи — рельєфні.

На зворотному боці монети (реверсі) зображено картуш з написом на ньому у три рядки "28 ЧЕРВНЯ 1996". Над кар-

тушем — геральдичний орнамент. Уся композиція обрамлена намистовим візерунком. По колу монети — напис "ПЕРША РІЧНИЦЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ".

Зовнішній кант — опуклий, зображення та написи — рельєфні.

Ескіз монети розробив художник Олександр Івахненко. Ліплення моделей виконав скульптор Ян Чернай.

Пам'ятна монета "Перша річниця Конституції України" номінальною вартістю 2 гривні є дійсним платіжним засобом України

та обов'язкова до приймання без будь-яких обмежень за її номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Пам'ятні монети "Перша річниця Конституції України" реалізуються в Україні та за кордоном за колекційною ціною.

Віра Ричаківська,
заступник директора департаменту бухгалтерського обліку НБУ.

У 1976 році закінчила Львівський обліково-кредитний технікум, у 1982-му — Київський інститут народного господарства. У банківській системі — 21 рік, 17 із них працювала в Ощадбанку України. В НБУ — з 1993 року: три роки очолювала бухгалтерську службу у Центрі міждержавних розрахунків НБУ, а з 1996 року — на нинішній посаді.

ПЕРЕХОДИМО НА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

МСБО — мова фінансової звітності

1997 рік у банківській системі України був оголошений роком підготовки до переходу на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО). Основні етапи цієї роботи визначені у "Програмі реформування бухгалтерського обліку та звітності комерційних банків України", затвердженій постановою Правління НБУ №315 від 29.11.1996 року. Вони були уточнені й конкретизовані "Програмою дій комерційних банків з питань реформування бухгалтерського обліку та звітності на II півріччя 1997 року", затвердженою постановою Правління НБУ №237 від 21.07.1997 року.

Природно, багато в кого виникають запитання щодо процесу проведення реформи бухгалтерського обліку, її суті, гарантій забезпечення інформацією різних потреб користувачів тощо. Тому мета цієї статті — відповісти на деякі з них, акцентуючи на важливості реформи, розпочатої НБУ.

Україна хоч і з великими труднощами, але рухається до ринку. Усе більше банків активно веде конкурентну боротьбу. В цих умовах послідовна, надійна, змістовна фінансова інформація стає дедалі важливішою для банкірів, акціонерів, потенційних інвесторів та міжнародної спільноти. Не секрет, що в розвинутих країнах світу інформація є однією з найбільших цінностей. Створює сучасну інформаційну систему й Україна — роботу розпочато ще в 1993 році, коли Кабінет Міністрів затвердив відповідну програму. Йдеться про цілий комплекс заходів, які проводять або вже провели різні відомства країни. Приміром, Державний комітет статистики створює нові класифікатори, присвоює коди, Державна податкова адміністрація складає реєстри платників податків тощо.

Активну участь у цій справі бере Національний банк України. Зроблено багато: за новими вимогами організовано грошово-банківську статистику, за-

безпечно складання платіжного балансу України. В результаті дано визначення низці економічних понять, впроваджено нові класифікатори, відпрацьовано системи збирання інформації та її аналізу. Складовою цього процесу є реформування бухгалтерського обліку.

Перехід на МСБО — не самоціль, а об'єктивна необхідність, оскільки вони є своєрідною мовою фінансової звітності, зрозумілою в усіх країнах. Міжнародні стандарти дають можливість

Результатом вагової роботи НБУ є визначення низки економічних понять, впровадження нових класифікаторів, відпрацювання системи збирання інформації та її аналізу. Складовою цього процесу є реформування бухгалтерського обліку

спеціалістам різного профілю однаково розуміти й оцінювати економічні явища, наприклад, капітал, активи, зобов'язання, доходи, витрати.

Реформування бухгалтерського обліку і звітності в банківській системі охоплює кілька блоків питань, кожен із яких можна визначити як окремий проект, а саме:

- зміна ідеології бухгалтерського обліку, норм обліку, що забезпечуватиме формування нової фінансової звітності банку;

- зміна Плану рахунків бухгалтерського обліку та підходів до його побудови;

- принципово нова організація аналітичного обліку банку, завдяки чому з'явиться можливість отримувати необхідну статистичну інформацію;

- відокремлення від фінансового та створення нових видів обліку — управлінського, податкового й інших, яких вимагатиме та чи інша ситуація (наприклад, для нагляду за окремим сектором економіки або галуззю, якщо цього потребують державні органи);

- перехід на прогресивну форму організації фінансової та статистичної звітності — за економічними показниками;

- зміна руху потоків інформації (збирання звітності за економічними показниками від банку — юридичної особи, а не від філії).

Із наведеного переліку зрозуміло, що реформа бухгалтерського обліку і звітності стосується всього менеджменту банку, а не тільки бухгалтерів, які практично забезпечують його технічну реалізацію. Тому вельми помиляються окремі спеціалісти банків, розглядаючи реформу лише як перехід з одного Плану рахунків на інший. Якраз це і є технічним аспектом реформи бухгалтерського обліку. А суть її полягає у створенні достовірної, чіткої фінансової звітності шляхом упровадження нових норм обліку фінансових інструментів, міжнародних принципів обліку (де принцип нарахування є одним із основних), створення адекватної системи страхових резервів та переходу до реальної оцінки активів банку. Інакше кажучи, в основу нового балансу покладена фінансова діяльність банку і достовірне відображення його активів та зобов'язань. Таким чином, нова звітність, у тому числі й баланс, даватиме можливість простежити стан і тенденції розвитку банківської системи, визначити потенційні ризики банків, а отже, запобігати негативним проявам у фінансовій сфері. Зокрема, палзвичайно цінну інформацію, дефіцит якої відчутний останнім часом, отримають служби банківського нагляду.

Для аналізу діяльності банку, а також прийняття оперативних рішень на макрорівні необхідна певна статистична інформація. Зазвичай її брали з діючого Плану рахунків. Оскільки новими принципами бухгалтерського обліку передбачається зміна підходів до побудови цього документа, який відтепер буде орієнтовано на економічні аспекти діяльності банку, то статистичний зріз банківської системи України забезпечить аналітичний облік, який має формуватися в операційній системі і контролюватися балансом. Це дасть змогу оперативно вносити необхідні доповнення, які неодмінно виникатимуть у зв'язку з реформуванням інформаційних систем у інших відомствах, зміною потреб уряду тощо, не втручаючись у балансові рахун-

у підходах до визначення економічних нормативів. Це можна здійснити лише за умови тісної співпраці всіх департаментів НБУ. Тому і форми звітності, і Плани рахунків формувалися з урахуванням пропозицій і зауважень багатьох спеціалістів. У роботі над необхідними документами активну участь брали працівники 15 комерційних банків, які входили до складу робочої групи, представники Асоціації українських банків, вузів. Багато корисних зауважень і практичних порад дали фахівці комерційних банків уже в процесі випробування нових матеріалів. Велику допомогу надали консультанти міжнародних організацій. Вони офіційно підтвердили відповідність Плану рахунків і звітності міжнародним стандартам бухгалтерського обліку.

Звісно, банківський загал глибоко осмислить пововедення не одразу. На даному етапі найбільш інформовані і підготовлені до роботи за новими стандартами служби бухгалтерій банків. Але в процесі впровадження нових інструкцій формування експериментальних звітів до неї залучається дедалі більше коло фахівців. Вони вивчають нові матеріали (зокрема, План рахунків комерційних банків України) на спеціальних семінарах. У рамках різних проєктів банківських працівників навчають також міжнародні організації. Паралель-

но з новим Планом рахунків вводяться відповідні інструкції щодо обліку основних фінансових інструментів (основних фондів і нематеріальних активів, валютних операцій, цінних паперів, доходів і витрат та ін.), що конкретизує порядок використання рахунків бухгалтерського обліку. Робота триватиме і в наступному році. Окремі інструкції та бухгалтерські моделі обліку фінансових інструментів дадуть змогу сформулювати основи бухобліку банківських операцій, які базуватимуться на новому Плані рахунків. Це значно полегшить роботу бухгалтерських служб, сприятиме швидкому опануванню і глибокому розумінню нової ідеології обліку. Дальший крок у такій складній роботі — підготовка у вузах і коледжах фахівців за програмами, як передбачатиметься новими нормами бухгалтерського обліку і звітності.

Нинішній етап упровадження в практику міжнародних стандартів — це лише початок великої роботи. Закладено фундамент нової системи обліку. А в перспективі — копітка праця щодо вдосконалення облікових інструментів звітності, створення надійного внутрішнього контролю банку, переведення на нові стандарти бухгалтерського обліку всієї фінансової України.

Паралельно з новим Планом рахунків вводяться нові інструкції щодо обліку основних фінансових інструментів, який конкретизує порядок використання рахунків бухгалтерського обліку

ки, що відображають певну узагальнену економічну інформацію.

НБУ визначає економічні показники, за якими надаватиметься вся звітність, необхідна для забезпечення його функцій. Ця інформація в основному повинна використовуватися менеджментом банку. Що ж до організації глибшого аналізу комерційного банку, створення управлінського обліку, то весь цей обсяг конкретнішої інформації визначає сам банк, вводячи свої додаткові параметри, які реалізує шляхом програмного забезпечення.

Удосконалення програмного забезпечення — справа на нинішньому етапі надзвичайно важлива. Перехід на МСБО практично неможливий без відповідного технічного забезпечення. Кожен комерційний банк повинен визначити власну стратегію і тактику, дбаючи про свій розвиток, оскільки впровадження нових систем звітності, нових фінансових інструментів передбачає складні розрахунки — доведеться визначити вплив одразу кількох факторів, прогнозувати результати операцій тощо. А це можливе тільки за використання розвинених інформаційних систем.

Такі глобальні перетворення в системі бухобліку, впровадження нових норм обліку фінансових інструментів, перехід до відображення в звітності лише реальних активів вимагають докорінних змін

Національний банк України готує до випуску

ЗБІРНИК НОРМАТИВНИХ АКТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЗА 1997 РІК

Це видання містить останні нормативні документи НБУ, які регулюють питання:

- організації та регламентації діяльності комерційних банків;
- валютного регулювання;
- кредитування і розрахунків.

Збірник розрахований на працівників банків, керівників, економістів підприємств, установ, організацій усіх форм власності, а також підприємців.

Вихід його у світ планується у лютому 1998 року.

Видання розповсюджуватиметься лише згідно із замовленнями.

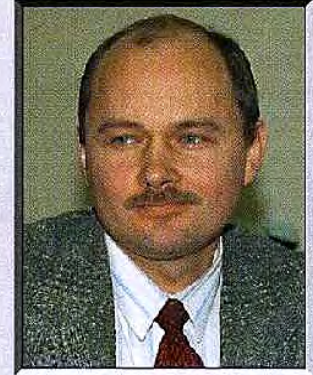
Замовлення на Збірник нормативних актів Національного банку України приймаються за адресою:

252028, Київ-28, просп. Науки, 9.
Інженерно-технічний центр
при Національному банку України

Тел. 267-39-75

Олександр Петрик,
заступник директора економічного департаменту — начальник управління перспективних досліджень та макроекономічного прогнозування НБУ.

Ярослав Остапчук,
головний економіст відділу міжнародних досліджень управління перспективних досліджень та макроекономічного прогнозування НБУ.

ЕКСПРЕС-АНАЛІЗ

Зростання грошової пропозиції та інфляція в Україні у 1992—1997 роках

Стабільність вартості грошей за умов ринкової економіки у будь-якій країні залежить, окрім інших параметрів, від динамічної рівноваги попиту і пропозиції грошей. У свою чергу, пропозиція грошей може регулюватися за допомогою грошово-кредитної політики центрального банку.

Пропонуємо увазі читачів "Вісника НБУ" результати досліджень, які є складовою частиною комплексного аналізу попиту на гроші в Україні, що проводиться спеціалістами управління перспек-

тивних досліджень та макроекономічного прогнозування. Метою дослідження становив кореляційний аналіз часових рядів відносних приростів різних агрегатів грошової маси та інфляції з різними лагами в Україні за період із 1992 по 1997 рік.

Виявлення кореляційних залежностей може бути корисним для прогнозування можливої інфляції в наступні періоди часу за поточними показниками зростання того чи іншого грошового агрегату, який використовувався б як сигнальний індикатор.

У період із липня 1992 року по серпень 1995 року (вважатимемо його періодом високої та вкрай нестабільної інфляції) лаг між грошовим агрегатом М3 та інфляцією становив лише 3 місяці (кореляція становить 0.701 — див. таблицю). Основним чинником зростання грошової маси і, як наслідок, високої інфляції та її нестабільності у цей період було вимушене покриття великого дефіциту бюджету майже повністю за рахунок прямих кредитів НБУ.

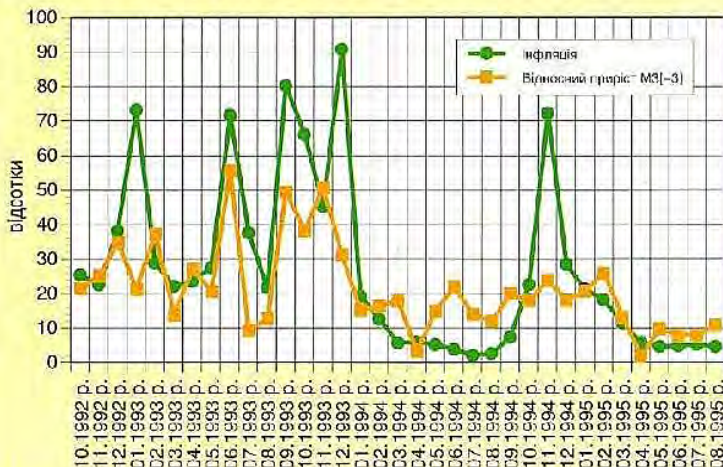
За період із серпня 1994 року по тра-

Кореляції відносних приростів грошових агрегатів та інфляції з різними лагами

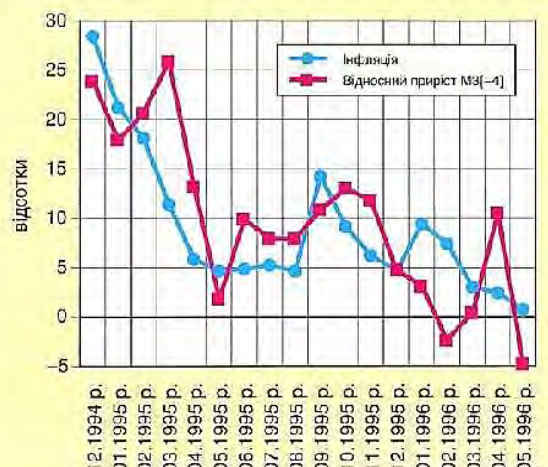
Період для грошового агрегату	Кількість місяців лагу	dM0 INF	dDD INF	dM1 INF	dM2n INF	dM2 INF	dM3n INF	dFD INF	dM3 INF
Липень 1992 р. — травень 1995р.	3								0.701
Січень 1994 р. — травень 1995 р.	3	-0.120	0.523	0.438	0.317	0.409	0.317	0.189	0.534
Серпень 1994 р. — січень 1996 р.	4	0.048	0.670	0.518	0.490	0.714	0.481	0.492	0.715
Березень 1995 р. — лютий 1996 р.	5	0.397	0.296	0.329	0.329	0.382	0.313	0.363	0.418
Березень 1995 р. — січень 1997 р.	6	0.502	0.543	0.625	0.577	0.523	0.543	0.195	0.446
Березень 1995 р. — грудень 1996 р.	7	0.503	0.458	0.585	0.539	0.484	0.507	0.230	0.419
Березень 1995 р. — листопад 1996 р.	8	0.504	0.720	0.734	0.722	0.762	0.721	0.381	0.749
Лютий 1995 р. — жовтень 1996 р.	9	0.571	0.349	0.561	0.534	0.498	0.529	0.201	0.371
Листопад 1994 р. — вересень 1996 р.	10	0.524	0.184	0.394	0.416	0.642	0.406	0.631	0.618
Жовтень 1994 р. — серпень 1996 р.	11	0.352	0.076	0.235	0.248	0.649	0.240	0.763	0.635
Вересень 1994 р. — липень 1996 р.	12	0.230	-0.027	0.080	0.098	0.480	0.089	0.603	0.477

Де: d — відносний приріст відповідного грошового агрегату;
 M0 — гроші поза банками;
 DD — депозити до запитання;
 M1 — M0 + депозити до запитання;
 M2n — M1 + строкові та інші депозити в національній валюті;
 M2 — M2n + депозити в іноземній валюті;
 M3n — M2n + кошти за трастовими операціями;
 FD — депозити в іноземній валюті;
 M3 — M3n + депозити в іноземній валюті;
 INF — інфляція.

Відносний приріст М3 та інфляція з лагом у 3 місяці

Відносний приріст М3 та інфляція з лагом у 4 місяці

вень 1996 року найбільша кореляція спостерігалася між зростанням кількості грошей та зростанням цін із лагом у чотири місяці (наприклад, для М3 кореляція становила 0.715 — див. таблицю).

У цей період відбулося зниження дефіциту бюджету як частки ВВП та одночасно почало зростати його фінансування за рахунок зовнішніх джерел та розміщення державних цінних паперів.

Дослідження залежності відносних приростів агрегатів грошової маси та інфляції у період із березня 1995 року по липень 1997 року свідчать, що часовий лаг між зростанням грошової маси та

інфляцією збільшився до 8 місяців. Найбільша кореляція спостерігалася між часовими рядами грошових агрегатів М2 і М3 та інфляцією з лагом у 8 місяців — відповідно 0.762 та 0.749.

Дані, наведені у таблиці, відображають кореляцію між часовими рядами: зростання М3 з липня 1992 р. по травень 1995 р. та зростання інфляції із жовтня 1992 р. по серпень 1995 р. дорівнює **0.701**; зростання М3 із серпня 1994 р. по січень 1996 р. та інфляції з грудня 1994 р. по травень 1996 р. дорівнює **0.715**; зростання М3 з березня 1995 р. по листопад 1996 р. та інфляції з листопада 1995 р. по липень 1997 р. дорівнює **0.749**. Із цьо-

го випливає, що зростання грошової маси найбільше впливало на інфляцію через три, чотири та вісім місяців у відповідні умовні періоди.

***

Основний висновок дослідження такий: зі зменшенням рівня інфляції зростає часовий лаг між зростанням грошових агрегатів та інфляції.

Так, у країнах із розвинутими ринковими економіками, в яких інфляція тримається на рівні 2 — 5 відсотків за рік, часовий лаг між зростанням грошової маси та інфляцією дорівнює кільком рокам.

ХРОНІКА

Програма “Трансформ” в Україні

Нещодавно в Національному банку відбулася зустріч Голови НБУ Віктора Ющенка з уповноваженим федерально-го уряду Німеччини у справах надання консультативної до-

Вальтер Кіттель (третій ліворуч) під час зустрічі з українськими банкірами у Національному банку.

помоги країнам Східної Європи Вальтером Кіттелем, на якій ішлося про надання Україні Німеччиною консультативної допомоги для реструктуризації економіки в рамках програми “Трансформ”. Як відзначив В.Кіттель, у 1997 році за цією програмою в Україні було реалізовано 116 угод на загальну суму 4.2 млн. німецьких марок. У 1998 р. Україна за програмою “Трансформ” має отримати 25 млн. німецьких марок.

За змістом консультативні заходи будуть спрямовані на:

- ◆ соціальні та економічні цілі, в першу чергу на рівні уряду і парламенту;
- ◆ сферу законодавства;
- ◆ здійснення навчально-кваліфікаційних заходів;
- ◆ реструктуризацію економіки, насамперед створення структур середнього бізнесу та приватного підприємництва на основі сприяння приватизації.

Консультативні заходи здійснюються комерційними банками за участю німецьких експертів. Це створює оптимальні можливості для кредитування. Серед банків, які є посередниками у здійсненні програми “Трансформ”, такі: “АЖІО”, ВА-банк, “Аваль”, Київ-Приватбанк.

ТОЧКА ЗОРУ ЗАРУБІЖНОГО РАДНИКА НБУ

“Для інвестора країни, що розвиваються, стали проблемою...”

Ситуація, що склалася на світових фондових ринках наприкінці осені 1997 року, мабуть, не залишила байдужим жодного інвестора. Географія світової кризи була дуже широкою, зачепила вона й Україну. Редакція журналу звернулася до постійного радника Національного банку з питань макроекономіки та монетарної політики Дарвіна Бека з проханням висвітлити й оцінити цю подію.

— Що стало причиною краху фондових ринків країн Південно-Східної Азії?

— В економіці Таїланду, Малайзії, Філіппін, Південної Кореї протягом останніх років спостерігався, так би мовити, період перегріву. Вона дуже швидко розвивалася, що сприяло високій активності інвесторів. Але темпи зростання виробництва значно перевищували темпи зростання попиту на продукцію, ринки збуту не розширювалися. Внаслідок цього виробництво ставало дедалі менш рентабельним, у інвесторів виникли негативні очікування щодо подальшого зростання економіки. Курс національної валюти в таких випадках, як правило, знижується. Інвестори почали залишати ці країни, причому варто було це зробити одному, як його приклад стали наслідувати всі інші. Почалася масована атака на курси національних валют країн Південно-Східної Азії, що й призвело до кризи на фондових ринках.

— Чи не є нинішній крах фондового ринку для Японії продовженням кризи початку дев'яностих років, коли індекс “Ніккей-225” знизився більш як удвоє?

— В останні роки Японія має великі проблеми в економіці. Все почалося 1989 року, коли фондовий індекс “Ніккей-225” зріс майже до 40000 (на 29% за рік). Після цього уряд Японії став проводити політику зниження цін на фінансові активи та процентних ставок. Відтак зменшилися і прибутки японської банківської системи. Проте зниження процентних ставок не спричинило економічного зростання, бо уряд Японії підвищив податки і не сприяв стимулюванню внутрішнього попиту. Економіка країни переживала стагнацію, а уряд не вживав заходів, які б могли врятувати становище.

Унаслідок кризи, що охопила Південно-Східну Азію, становище фінансових інститутів Японії погіршилося ще більше. І це вельми занепокоїло інвесторів. Адже, як відомо, протягом останніх років японські банки активно фінансували економіку цього регіону.

Підтримку фінансовій системі японський уряд мав надати ще кілька років тому, але не зробив цього. Сьогодні становище в країні значно погіршилось, особливо після того, як декілька компаній зазнали повного краху.

Індекс “Ніккей-225”

Дарвін Л.Бек, радник міністерства фінансів США в НБУ.

Дарвін Л. Бек прибув в Україну в жовтні 1997 року. Працює постійним радником із питань макроекономіки та монетарної політики в Національному банку України. Пан Бек має великий досвід роботи в економічній сфері. Він закінчив економічний факультет Мерлендського

університету і працював як приватному, так і в державному секторах американської економіки. Трудову діяльність розпочав у кабінеті міністра фінансів США, де працював економістом. У 1965 році перейшов на роботу до Ради директорів Федеральної резервної системи. Наступні 16 років займався розробкою та впровадженням монетарної політики. З 1974 року пан Бек працював у групі по зв'язках із “Головним комітетом по монетарній статистиці”. З 1981 року — в інвестиційному банку CS First Boston в Нью-Йорку, де займався аналізом та прогнозуванням із питань розвитку монетарної, фінансової політики, а також виданням “Нотаток про ринок грошей” — двотижневика, присвяченого економічній та фінансовій проблематиці. 1996 року пішов на пенсію з посади в CS First Boston, але продовжив діяльність у Бюро технічної допомоги Міністерства фінансів США. Протягом останнього року Дарвін Бек працював у Міністерстві фінансів Польщі радником із питань управління державним боргом.

Нині Японія потребує програми з реструктуризації фінансової системи — на зразок тієї, яку розроблено свого часу конгресом США. Згідно із цією програмою було створено трастову корпорацію, відповідальну за повернення боргів збанкрутілих фінансових інститутів. У США цей процес забрав багато часу і грошей. Ситуація, яка склалася сьогодні в Японії, набагато гірша, отож потребує ще більше грошей і перебудови фінансового сектора. Можна сказати, що реструктуризація вже почалася — з процесу банкрутства фінансових компаній.

— На початку 1990-х років фондовий ринок США реагував на кризу в Японії не так гостро, як нещодавно. Індeksi на Нью-Йоркській фондовій біржі відчутно знизилися, хоча сьогодні ситуація вже поліпшилася. Чим відрізняється криза початку 1990-х від нинішньої кризи в Японії?

— Протягом останніх років індекс Доу-Джонса зростав, що доводило силу аме-

риканської економіки, але криза, яка охопила країни Південно-Східної Азії, відчутно зачепила інтереси американських компаній. Вона охопила більш серйозний сектор, ніж на початку 1990-х. Економіка Японії на разі ослабла ще більше. Японські банки зазнали великих збитків від операцій у Південно-Східній Азії. Відтепер обсяги товарообороту Японії із цими країнами значно знизяться, що погіршить платіжний баланс країни. Курс єни знижуватиметься, а отже, ціни на японський імпорт у США впадуть. Американським компаніям за таких умов буде важче зробити свій бізнес рентабельним.

— Якщо криза японського фондового ринку триватиме, чи не виникне загроза нового етапу спаду на Нью-Йоркській фондовій біржі?

— Загроза існує завжди. Але необхідно мати на увазі, що японський уряд уже ясно розуміє, що саме необхідно робити для подолання кризи. Щойно він запропонує реальну програму, як фондовий ринок одразу на це відреагує. Усі чекають лише політичного рішення. А щодо економічного потенціалу, то в Японії його вистачить. Ця країна володіє великими ресурсами, необхідно їх лише мобілізувати. З іншого боку, коли ситуація залежить від політики, це завжди ризик і непередбачуваність.

— Наскільки відчутними, на вашу думку, були наслідки світової кризи для фондового ринку України і якими вони ще можуть бути?

— Український ринок уже відчув ці наслідки. Для інвестора країни, що розвиваються, стали проблемою. Поки що переважають негативні оцінки щодо можливостей розвитку економік цих країн.

— Чи не призведе усе це до тотальної втечі резидентів із українського фондового ринку?

— Це можливо, але я сумніваюся, що таке трапиться. Все залежить від реакції влади. Основне завдання уряду — зробити Україну привабливою для інвестора. Для цього необхідно насамперед знизити дефіцит бюджету, зменшити податки, прискорити приватизацію. І чим швидше все це буде робитися, тим краще. Нерезиденти вірять Національному банку, але його зусиль замало, необхідно, щоб ці зусилля адекватними діями підтримував уряд.

Розмову вів
Володимир Науменко,
"Вісник НБУ"

Іван Продан,
аналітик компанії "Фінанси та кредит Інвестментс" (FCI).

1997 року закінчив Київський національний економічний університет. У компанії FCI працює з листопада 1996 року. Займається аналізом і прогнозуванням фондового ринку.

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД

Вітчизняний ринок у стані стагнації

Криза на фондових біржах світу не могла не позначитися на ринку цінних паперів України, який хоча й перебуває у зародковому стані, все ж є невід'ємною частиною світового фінансового простору. Не секрет, що більшість українських трейдерів тісно співпрашає з партнерами із зарубіжних країн. Цьому є просте пояснення — дефіцит коштів на місцевому фінансовому ринку. Звичайно, такий стан справ вплинув на розвиток подій, пов'язаних із кризою. Із втратою значних коштів на стабільних і швидко зростаючих ринках нерезиденти намагалися зменшити ризик вкладеного капіталу на низьколіквідних ринках, до яких належить і Україна. Однак, на думку багатьох економістів, зокрема экс-віце-прем'єра Віктора Пинзеника, основну причину дестабілізації фінансового ринку України слід шукати у себе вдома. Однією з таких причин була неправильна політика щодо залучення коштів на ринку облігацій внутрішньої державної позики: спочатку зниження, потім різке підвищення ставок. Виплати за ОВДП у жовтні — листопаді 1997 року перевищували надходження до бюджету від розміщення держоблігацій. Подібна ситуація підігрівала недовіру до дій уряду. Оскільки ринок ОВДП тісно пов'язаний із ринком корпоративних цінних паперів, щодо яких ризик інвестування значно вищий, то криза суттєво позначилася на останньому, про що свідчить динаміка індексу "Діло-

вих партнерів" (див. графік).

У нинішніх умовах дуже важко виявити якісь чітко виражені тенденції на фондовому ринку України. На час написання цього огляду вітчизняний ринок перебуває у стані стагнації. Пожвавити ситуацію можуть хіба що іноземні інвестори, які поділяються на дві групи. Перша — портфельні інвестори, мета яких — спекуляція та отримання прибутку. Друга — стратегічні інвестори, які орієнтуються або на підприємства, що виробляють товари широкого вжитку, або на великі, стратегічно важливі підприємства.

Портфельні інвестори стикаються на нашому ринку з проблемою низької ліквідності і непрозорості ринку. Цінні папери, що входять до їхніх портфелів, часто куплені в період зростання — за "літніми" цінами, і продавати їх після падіння котировань більшості акцій за цінами "осіпніми" інвестори не хочуть, а за цінами, які їх влаштовують, — не можуть.

Стратегічні інвестори згодні піти на інвестиційний ризик, але за певних державних гарантій їх права власності на придбані акції. Зазвичай менеджмент приватизованих підприємств вороже ставиться до сторонніх акціонерів. Не секрет, що нині акціонерів сприймають як таку собі аморфну масу, неспроможну вирішувати важливі питання, брати участь у управлінні компанією і, боронь боже, — порушувати питання про ком-

Фондовий індекс "Ділових партнерів"

патентність того ж менеджменту. До всього деякі державні структури не сприяють захисту прав акціонерів. Уроком можуть бути події, що відбуваються навколо АТ "Укрнафта", хоча акціонери, схоже, виграють "війну" з Кабміном за підприємство, що входить до складу "Укрнафти" — "Охтирканафтогаз".

Ще однією причиною, яка посилює кризу на фондовому ринку України, є відсутність чіткого механізму фіксації права власності на акції. Те, що в Україні немає великих національних реєстраторів, — головна перешкода для створен-

ня високоліквідного ринку. У багатьох реєстраторів проміжок часу між укладанням угоди і записом у реєстрі може становити декілька тижнів, тоді як у розвинутих країнах акції можуть міняти власника кілька разів на день. Крім того, вітчизняні реєстратори — це, в основному, компанії з невеликими активами, що знижує рівень їхньої майнової відповідальності і, відповідно, рівень захищеності інвестора.

Існує думка, що нам не варто сліпо копіювати західну систему функціонування фондового ринку в галузі реєстра-

ції права власності акціонерів (такою реєстрацією займаються великі банкі-кастоди з багатомільйонними капіталами). Але ж якими б не були у нас національні прикмети бізнесу, не варто вигадувати колесо, тим паче, що його вже давно випробували на міцність. Отож, ситуація, що склалася в Україні, не стимулює інтерес західного капіталу до нашої економіки.

Якщо аналізувати нинішній стан речей на ринку корпоративних цінних паперів, то основна прикмета цього періоду — зниження ділової активності. Обсяги торгів у ПФТС виявляють тенденцію до зменшення. При капіталізації ринку в 3.5 млрд. доларів обсяги торгів за період із 27 жовтня по 28 листопада за відносно ліквідними акціями становили лише 16.5 млн. доларів. До ліквідних (так званих "блакитних фішок") сьогодні можна віднести папери "Київобленерго", Маріупольського металургійного заводу, "Укрнафти", Нижньодніпровського трубопрокатного заводу, обсяг торгів за якими за місяць становив близько 8 млн. доларів, тобто майже половину обсягу акцій усіх 43 підприємств, які були виставлені на торги.

Якщо спробувати прогнозувати ситуацію на близьке майбутнє, — варто все ж сподіватися на певну стабілізацію фондового ринку. В першій половині року багато залежатиме від розгортання подій на політичній арені. Але можна все-таки припустити, що небажаного перекосу "вліву" не станеться. □

ОФІЦІЙНА ІНФОРМАЦІЯ

Враховуючи численні побажання читачів "Вісника Національного банку України", із 1998 року ми розширюємо рубрики "Фондовий ринок" і "Фінансовий ринок". Запроваджуємо новий розділ "Офіційна інформація", в якому

щомісяця публікуватимемо підготовлені емісійно-кредитним департаментом НБУ інформаційно-довідкові матеріали, які характеризують кредитний і фондовий ринки країни.

Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики за 1997 р.

Місяць	Результати аукціонів		II квартал	32 406 695	2 559 586.45
	Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.			
Січень	10 142 384	766 564.20	I півріччя	57 919 977	4 581 235.89
Лютий	7 382 737	587 571.07	Липень	13 781 786	1 088 537.30
Березень	7 988 161	667 514.17	Серпень	12 062 787	952 070.78
I квартал	25 513 282	2 021 649.44	Вересень	3 352 656	275 126.12
Квітень	10 096 845	794 592.57	III квартал	29 197 229	2 315 734.19
Травень	6 090 708	490 689.05	Жовтень	5 030 108	397 625.38
Червень	16 219 142	1 274 304.83	Листопад	3 349 238	2 71 934.89
			Усього з початку року	95 496 552	7 566 530.35

Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики у жовтні 1997 р.

Номер аукціону	Дата проведення аукціону	Проголошення				Результати аукціону					
		Виставлено облігацій, шт.	Номинал облігацій, грн.	Проголошена ставка дохідності, %	Термін погашення облігацій	Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.	Відсна ціна, грн.	Середньо-зважена ціна, грн.	Ставка дохідності, %	
389	30.09.97	не оголош.	100	—	01.04.98	15 806	1 440.54	91.12	91.14	19.50	
390	30.09.97	116000	100	—	01.07.98	0	—	0.00	0.00	—	
391	30.09.97	348000	100	—	30.09.98	0	—	0.00	0.00	—	
392	30.09.97	не оголош.	100	—	31.03.99	15 304	1 131.58	73.94	73.94	23.56	
393	01.10.97	101000	100	—	01.04.98	0	—	0.00	0.00	—	
394	01.10.97	116000	100	—	01.07.98	0	—	0.00	0.00	—	
395	01.10.97	не оголош.	100	—	30.09.98	18 062	1 477.11	81.78	81.78	22.34	
396	01.10.97	180000	100	—	31.03.99	0	—	0.00	0.00	—	
397	02.10.97	не оголош.	100	—	03.04.98	17 288	1 574.07	91.05	91.05	19.71	
398	02.10.97	не оголош.	100	—	03.07.98	0	—	0.00	0.00	—	
399	02.10.97	ис. оголош.	100	—	02.10.98	107 662	8 786.97	81.60	81.62	22.58	
400	02.10.97	не оголош.	100	—	02.04.99	1 506	111.34	73.93	73.93	23.57	
401	03.10.97	не оголош.	100	—	03.04.98	0	—	0.00	0.00	—	
402	03.10.97	не оголош.	100	—	03.07.98	0	—	0.00	0.00	—	
403	03.10.97	не оголош.	100	—	02.10.98	0	—	0.00	0.00	—	
404	03.10.97	не оголош.	100	—	02.04.99	1 000	73.93	73.93	73.93	23.57	
405	06.10.97	не оголош.	100	—	06.04.98	1 364	124.20	91.00	91.05	19.71	
406	06.10.97	не оголош.	100	—	06.07.98	0	—	0.00	0.00	—	
407	06.10.97	не оголош.	100	—	05.10.98	103 712	8 359.19	80.60	80.60	24.14	
408	06.10.97	ис. оголош.	100	—	05.04.99	0	—	0.00	0.00	—	
409	07.10.97	не оголош.	100	—	08.04.98	1 465	133.33	91.00	91.01	19.81	
410	07.10.97	не оголош.	100	—	08.07.98	88 028	7 473.62	84.78	84.90	23.78	
411	07.10.97	ис. оголош.	100	—	07.10.98	135 911	10 801.95	79.40	79.48	25.89	
412	07.10.97	не оголош.	100	—	07.04.99	0	—	0.00	0.00	—	
413	08.10.97	не оголош.	100	—	08.04.98	330	30.03	91.00	91.00	19.83	
414	08.10.97	не оголош.	100	—	08.07.98	3 422	290.15	84.79	84.79	23.98	
415	08.10.97	не оголош.	100	—	07.10.98	268 630	21 240.52	78.74	79.07	26.54	
416	08.10.97	не оголош.	100	—	07.04.99	0	—	0.00	0.00	—	
417	09.10.97	не оголош.	100	—	09.04.98	950	86.45	91.00	91.00	19.83	
418	09.10.97	не оголош.	100	—	09.07.98	2 938	249.11	84.78	84.79	23.98	
419	09.10.97	не оголош.	100	—	08.10.98	1 371 957	108 276.83	78.92	78.74	26.78	
420	09.10.97	не оголош.	100	—	07.04.99	0	—	0.00	0.00	—	
421	13.10.97	не оголош.	100	—	15.04.98	0	—	0.00	0.00	—	
422	13.10.97	не оголош.	100	—	15.07.98	0	—	0.00	0.00	—	
423	13.10.97	ис. оголош.	100	—	14.10.98	99 410	7 832.51	78.75	78.79	26.99	

424	13.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
425	14.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
426	14.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
427	14.10.97	не оголош.	100	—	—	228 727	18 018.66	78.75	78.78	27.01	—
428	14.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
429	15.10.97	не оголош.	100	—	—	4 354	396.21	91.00	91.00	19.83	—
430	15.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
431	15.10.97	не оголош.	100	—	—	95 561	7 527.03	78.75	78.77	27.03	—
432	15.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
433	16.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	83.35	83.35	—	—
434	16.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
435	16.10.97	не оголош.	100	—	—	567 644	44 708.09	78.75	78.76	27.04	—
436	16.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
437	17.10.97	не оголош.	100	—	—	150	13.65	91.00	91.00	19.83	—
438	17.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
439	17.10.97	не оголош.	100	—	—	478 083	37 652.60	78.75	78.76	27.04	—
440	17.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
441	21.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
442	21.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
443	21.10.97	не оголош.	100	—	—	694 276	54 682.87	78.75	78.76	27.04	—
444	21.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
445	23.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
446	23.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
447	23.10.97	не оголош.	100	—	—	315 306	24 833.36	78.75	78.76	27.04	—
448	23.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
449	28.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
450	28.10.97	не оголош.	100	—	—	120	10.17	84.78	84.78	24.00	—
451	28.10.97	не оголош.	100	—	—	39 991	3 149.65	78.75	78.76	27.04	—
452	28.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
453	29.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
454	29.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
455	29.10.97	не оголош.	100	—	—	61 000	5 044.70	82.70	82.70	27.97	—
456	29.10.97	не оголош.	100	—	—	65 000	5 005.00	77.00	77.00	29.95	—
457	29.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
458	30.10.97	не оголош.	100	—	—	13 646	1 215.86	89.10	89.10	24.53	—
459	30.10.97	не оголош.	100	—	—	18 838	1 552.27	82.40	82.40	28.56	—
460	30.10.97	не оголош.	100	—	—	31 065	2 311.24	74.40	74.40	34.50	—
461	30.10.97	не оголош.	100	—	—	0	—	0.00	0.00	—	—
462	31.10.97	не оголош.	100	—	—	500	44.55	89.10	89.10	24.53	—
463	31.10.97	не оголош.	100	—	—	5 745	465.35	81.00	81.00	31.36	—
464	31.10.97	не оголош.	100	—	—	155 357	11 500.69	73.58	74.03	35.15	—
Разом						5 030 108	397 625.38				
Матеріал надано емісійно-кредитним департаментом Національного банку України											

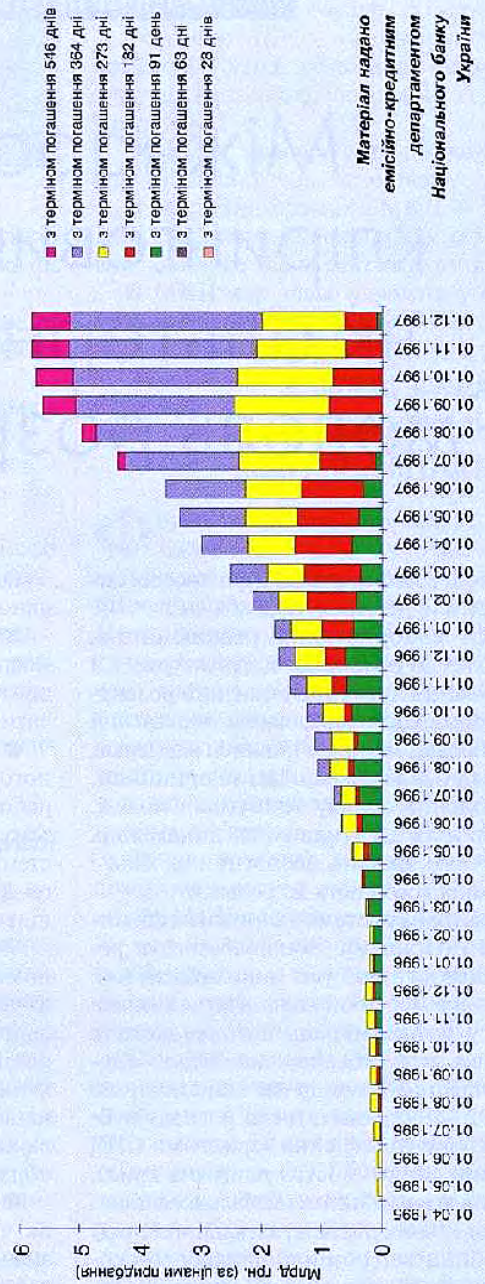
Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики у листопаді 1997 р.

Номер аукціону	Дата проведення аукціону	Пропозиція				Результати аукціону				Ставка дохідності, %
		Виставлено облігацій, шт.	Номинал облігацій, грн.	Проголошена ставка дохідності, %	Термін погашення облігацій	Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.	Відсна ціна, грн.	Середньо-зважена ціна, грн.	
465	04.11.97	не оголош.	100	—	06.05.98	0	0.00	0.00	0.00	0.00
466	04.11.97	не оголош.	100	—	05.08.98	256	20.74	81.00	81.00	31.36
467	04.11.97	не оголош.	100	—	04.11.98	53 378	3 945.15	73.80	73.91	35.40
468	04.11.97	не оголош.	100	—	05.05.99	0	0.00	0.00	0.00	0.00
469	05.11.97	не оголош.	100	—	06.05.98	153 500	13 508.00	88.00	88.00	27.35
470	05.11.97	не оголош.	100	—	05.08.98	250 179	20 264.50	81.00	81.00	31.36
471	05.11.97	не оголош.	100	—	04.11.98	135 235	9 983.84	73.80	73.83	35.54
472	05.11.97	не оголош.	100	—	05.05.99	0	0.00	0.00	0.00	0.00
473	06.11.97	не оголош.	100	—	07.05.98	1 155	101.65	88.01	88.01	27.32
474	06.11.97	не оголош.	100	—	06.08.98	0	0.00	0.00	0.00	0.00
475	06.11.97	не оголош.	100	—	05.11.98	70 845	5 230.35	73.80	73.83	35.54
476	06.11.97	не оголош.	100	—	06.05.99	0	0.00	0.00	0.00	0.00
477	11.11.97	не оголош.	100	—	12.05.98	0	0.00	0.00	0.00	0.00
478	11.11.97	не оголош.	100	—	11.08.98	5 503	445.74	81.00	81.00	31.36
479	11.11.97	не оголош.	100	—	10.11.98	31 141	2 298.33	73.80	73.80	35.60
480	11.11.97	не оголош.	100	—	11.05.99	0	0.00	0.00	0.00	0.00
481	12.11.97	не оголош.	100	—	13.05.98	5 255	460.24	87.58	87.56	28.44
482	12.11.97	не оголош.	100	—	12.08.98	0	0.00	0.00	0.00	0.00
483	12.11.97	не оголош.	100	—	11.11.98	39 993	2 951.48	73.80	73.80	35.60
484	12.11.97	не оголош.	100	—	12.05.99	150	9.70	64.68	64.68	36.50
485	13.11.97	не оголош.	100	—	13.02.98	0	0.00	0.00	0.00	0.00
486	13.11.97	не оголош.	100	—	14.08.98	7 655	604.75	79.00	79.00	35.54
487	13.11.97	не оголош.	100	—	13.11.98	67 932	5 005.91	72.80	73.69	35.80
488	13.11.97	не оголош.	100	—	14.05.99	0	0.00	0.00	0.00	0.00
489	14.11.97	не оголош.	100	—	13.02.98	100 263	9 339.40	93.13	93.15	29.50
490	14.11.97	не оголош.	100	—	14.08.98	213 875	16 874.74	78.90	78.90	35.75
491	14.11.97	не оголош.	100	—	13.11.98	369 865	26 817.12	72.50	72.51	38.02
492	18.11.97	не оголош.	100	—	18.02.98	34 293	3 164.44	92.20	92.28	33.56
493	18.11.97	не оголош.	100	—	19.08.98	10 058	790.67	78.00	78.61	36.38
494	18.11.97	не оголош.	100	—	18.11.98	21 880	1 583.45	72.32	72.37	38.28
495	19.11.97	не оголош.	100	—	18.02.98	149 132	13 720.04	91.98	92.00	34.88
496	19.11.97	не оголош.	100	—	19.08.98	159 918	12 474.89	78.01	78.00	37.69
497	19.11.97	не оголош.	100	—	18.11.98	126 472	9 132.61	72.00	72.21	38.59
498	20.11.97	не оголош.	100	—	20.02.98	7 197	661.84	91.59	91.96	35.07
499	20.11.97	не оголош.	100	—	21.08.98	19 286	1 503.00	77.90	77.93	37.86

500	20.11.97	не оголош.	100	—	20.11.98	39 337	2 832.26	72.00	72.00	39.00
501	21.11.97	не оголош.	100	—	20.02.98	131 373	12 027.17	91.40	91.55	37.02
502	21.11.97	не оголош.	100	—	21.08.98	247 573	19 236.42	77.70	77.70	38.37
503	21.11.97	не оголош.	100	—	20.11.98	241 951	17 277.69	70.50	71.41	40.15
504	21.11.97	не оголош.	100	—	22.05.98	0	0.00	0.00	0.00	0.00
505	25.11.97	не оголош.	100	—	28.01.98	12 988	1 213.37	92.68	93.42	40.81
506	25.11.97	не оголош.	100	—	25.02.98	30 927	2 811.50	90.90	90.91	40.11
507	25.11.97	не оголош.	100	—	27.05.98	11 588	973.39	84.00	84.00	38.20
508	25.11.97	не оголош.	100	—	26.08.98	1 438	111.73	77.70	77.70	38.37
509	25.11.97	не оголош.	100	—	25.11.98	0	0.00	0.00	0.00	0.00
510	26.11.97	не оголош.	100	—	24.12.97	205 015	19 877.90	96.50	96.96	40.87
511	26.11.97	не оголош.	100	—	28.01.98	0	0.00	0.00	0.00	0.00
512	26.11.97	не оголош.	100	—	25.02.98	71 563	6 505.79	90.91	90.91	40.11
513	26.11.97	не оголош.	100	—	27.05.98	68 673	5 636.07	82.00	82.07	43.81
514	27.11.97	не оголош.	100	—	26.12.97	28 160	2 730.43	96.70	96.96	40.87
515	27.11.97	не оголош.	100	—	30.01.98	0	0.00	0.00	0.00	0.00
516	27.11.97	не оголош.	100	—	27.02.98	13 782	1 252.92	90.90	90.91	40.11
517	27.11.97	не оголош.	100	—	29.05.98	20 038	1 645.12	82.00	82.10	43.73
518	28.11.97	не оголош.	100	—	26.12.97	48 677	4 719.81	96.96	96.76	40.87
519	28.11.97	не оголош.	100	—	30.01.98	2 730	255.15	93.46	93.46	40.54
520	28.11.97	не оголош.	100	—	27.02.98	60 242	5 476.69	90.90	90.91	40.11
521	28.11.97	не оголош.	100	—	29.05.98	78 767	6 458.89	82.00	82.00	44.02
Разом						3 349 238	271 934.89			

Матеріал надано емісійно-кредитним департаментом Національного банку України

Сума облігацій
внутрішньої
державної позики,
що перебувають
в обігу

ПРОЕКТИ. ПРОПОЗИЦІЇ

Міжнародний кліринговий центр як альтернативна модель розрахунків

Олександр Андрійчук,
директор Головного управління
Національного банку України.

Процесом формування фінансової системи держави передбачається не тільки використання революційних підходів до розбудови її структури, а й урахування поточних тенденцій розвитку економічного середовища. Адекватний фінансовий механізм повинен віддзеркалювати найважливіші ідеї та принципи, покладені в основу майбутньої моделі. Міцним та адаптивним до динамічних змін його зробить зворотний зв'язок і постійна готовність до розвитку.

Платіжна система є стрижнем фінансового організму. Вона забезпечує реалізацію функцій усіх інших підсистем. Будь-яке нерациональне втручання або збій у розрахункових потоках можуть призвести до колапсу економіки будь-якої країни. Саме це ми і спостерігали у 1992—1993 роках, після розпаду рублевої зони та введення державами СНД власних валют. Гостра платіжна криза, яка стала результатом незбалансованості торговельних потоків, загального спаду виробництва, розриву фінансово-економічних зв'язків між суб'єктами господарювання та краху системи Держбанку СРСР, дала поштовх до пошуку нових форм і методів проведення міждержавних та міжнародних розрахунків.

У процесі розгортання фінансової кризи в її ж власних надрах формуються і передумови для виходу з неї. Вони матеріалізуються у конкретних формах та методах оздоровлення фінансового організму. Так, у згаданий період необхідною передумовою виходу з кризи стало співробітництво між центральними банками держав СНД. Відправним пунктом щодо цього було встановлення між ними у 1992 році кореспондентських відносин із відкриттям взаємних коррахунків. Платежі підприємств та державних установ почали здійснюватися через центральні банки.

Однак ця модель вже з моменту її появи мала істотні вади:

- проведення міждержавних та міжнародних розрахунків не є функцією центральних банків, тому може розглядатися лише як тимчасове явище;

- концентрація платежів у межах одного банку неодмінно ускладнює його роботу, призводить до помилок та затримок, вилучення коштів із банківської системи, гальмує розвиток міжбанківського валютного та кредитного ринків, підвищує ризик неплатежів;

- не знято основної проблеми економічних відносин усередині СНД: величезний активний баланс Росії у торгівлі, враховуючи провідну роль російського рубля як валюти розрахунків, звужував сферу застосування національних валют інших країн, стимулював їх девальвацію та витіснення з обігу;

- система валових платежів вимагала від центральних банків наявності значних ресурсів у валютах країн СНД (чого можна було б запобігти, застосовуючи клірингові розрахунки на багатосторонній основі);

- не було розроблено дієвого механізму надання технічних кредитів за взаєморозрахунками, а також не встановлено порядку врегулювання боргів.

Роздержавлення власності, лібералізація зовнішньої торгівлі, зміцнення системи комерційних банків та нормотворча діяльність центробанків зумо-

вили розширення зарубіжної мережі коррахунків недержавних банків, скорочення сфери міждержавних розрахунків. Після піку 1993—1994 рр. спостерігається різкий спад обсягів розрахунків через центральні банки. Так, лише за період із 01.01.1997 по 01.10.1997 р. обсяг платежів між Україною та Росією через центральні банки скоротився у 3,3 раза порівняно з відповідним періодом минулого року; протягом 1996 та трьох кварталів 1997 р. зовсім не проводилися розрахунки за коррахунками НБУ в ЦБ Білорусі, НБ Казахстану, НБ Таджикистану, ЦБ Туркменистану, НБ Киргизстану та ін. Останнім часом міждержавні розрахунки становлять зовсім незначну частку платіжного обороту в межах країн СНД. Комерційні банки поступово стали основними платіжними агентами.

Міждержавні платіжні відносини, як будь-які інші елементи зовнішньоекономічної сфери, несуть відбиток балансу інтересів, який складається у стосунках між державами, тобто відображають у своїй основі домінуючу силу певної країни або групи країн. Створена щодо цього система коррахунків між центральними банками не сповна реалізовувала розстановку сил на економічному просторі СНД. Росія, виборюючи позицію лідера співдружності, ініціювала процес розширення сфери застосування рубля, здійснення скоординованої грошово-кредитної, валютної політики пострадянських держав. Із цією метою 09.10.1992 р. на зустрічі у Бішкеку (Киргизстан) було обговорено питання про створення Міждержавного банку. 22.01.1993 р. підписано Угоду про заснування Міждержавного банку (МБ) та його статут.

Згідно з установчими документами основними цілями та завданнями МБ мали стати:

- організація та здійснення багатосторонніх міждержавних розрахунків між центральними банками на основі багатостороннього клірингу;

- координація грошово-кредитної політики учасників;

- стандартизація бухгалтерського обліку, звітності, платіжних інструментів, розробка пропозицій щодо банківського нагляду;

- короткотермінове кредитування центральних банків для завершення розрахунків;

- вивчення та аналіз економік країн-учасниць;

- збір та аналіз звітності учасників.

Доля МБ склалася не дуже вдало. Як виразник інтеграційних процесів він потрапив у епіцентр дезінтеграції. Його основоположні ідеї почали суперечити загальним тенденціям розвитку. Так, за статутом, валютою розрахунків вважався російський рубль, тоді як у 1992—1993 рр. активно створювалися національні валютні системи країн СНД та переглядалося ставлення до російської валюти, яка потрапила під значний інфляційний вплив.

Передбачалося, що МБ проводитиме розрахунки переважно за міждержавними угодами. За умови значного скорочення сфери співробітництва на міждержавному рівні це ще більше підірвало основи його функціонування.

Отже, фактичне фіаско ідеї МБ сприймається як цілком логічний результат.

На разі об'єктивно склалася ситуація, коли майже весь платіжний оборот сконцентрувався у мережі комерційних банків. На цьому фоні проголошуються ідеї цілковитої відмови від механізму розрахунків між центральними банками як окремої організованої системи. Та чи все так добре у платіжних стосунках комерційних банків? Чи дає змогу існуюча система забезпечити стратегічні цілі держави? Чи є вона стабільною в критичних умовах? Чи нема небезпеки втрати контролю за використанням державних коштів? Сьогодні ми навряд чи зможемо відповісти на ці запитання позитивно. Проте цілком зрозуміло інше: існуюча між центробанками платіжна структура є втіленням віджилих форм. Лише оновлення, нове організаційне вирішення може надати їй друге життя.

Виходячи з реалій сьогодення та необхідності перебудови взаємовідносин центральних банків, пропонуємо основні концептуальні засади створення Міжнародного клірингового центру (МКЦ). На нашу думку, ця установа покликана реалізувати нові якісні зміни в економічних та платіжних міждержавних і міжнародних відносинах країн СНД.

Поступове втілення цієї ідеї у перспе-

Платіжна структура, що склалася у розрахунках між центробанками, є втіленням віджилих форм

ктиві дасть змогу:

- прискорити проведення розрахунків за торговельними, неторговельними та міжбанківськими платежами;

- здешевити розрахункові операції завдяки використанню принципів багатостороннього клірингу;

- спростити механізм міжбанківського документообігу;

- підвищити ефективність маневрування фінансовими ресурсами та поліпшити ліквідність банків;

- створити чималий запас міцності для міждержавної та міжнародної платіжної систем;

- створити передумови для зростання авторитету національної валюти, розширивши сферу її використання в торговельному обігу;

- впровадити механізм урегулювання міждержавних боргів.

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Основні терміни, які використовуються в тексті:

кліринг — форма безготівкових розрахунків, за якої зобов'язання учасників погашаються шляхом заліку взаємної заборгованості. Сальдо заборгованості, яке залишається після заліку, сплачується в установленому платіжною угодою порядку;

клірингова установа — розрахункова установа, яка проводить комплекс заходів щодо організації та здійснення клірингу;

міжнародні розрахунки — розрахунки, які здійснюються між державними та недержавними суб'єктами господарювання у межах торговельного обороту та міжгосподарських платіжних відносин на підставі комерційних угод або інших договірних відносин;

міждержавні розрахунки — розрахунки між державними та недержавними суб'єктами господарювання;

- на підставі укладених міждержавних міжурядових угод або угод між центральними банками чи іншими державними органами;

- за якими надано урядові гарантії та (або) гарантії центрального банку;

- коли використовуються кошти державного чи місцевих бюджетів.

1 Засновниками МКЦ можуть бути центральні банки в межах наданих їм

повноважень, інші державні органи, комерційні банки та небанківські установи.

Учасники МКЦ — засновники та інші комерційні банки, відносини з якими будуються на підставі укладених між ними та МКЦ угод.

- 2 МКЦ є міжнародною розрахунковою та кліринговою установою.

- 3 Місцезнаходження МКЦ — місто Київ. За згодою засновників може бути вибране інше місце розташування.

- 4 МКЦ має право укладати угоди в межах наданої йому компетенції.

II. ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ МІЖНАРОДНОГО КЛІРИНГОВОГО ЦЕНТРУ

Формування банківських та платіжних систем на пострадянському просторі свідчить про існування двох різноспрямованих тенденцій розвитку. Це, по-перше, децентралізація. Розрахунки між суб'єктами господарювання через систему комерційних банків поступово привели до занепаду механізму розрахунків через центральні банки. По-друге, не можна не зауважити зростаючого впливу інтеграційних процесів на напрямах Україна — Схід та Україна — Захід, що вочевидь відіграє все більш домінуючу роль в економічному розвитку. МКЦ необхідно створити не лише для тіснішої кооперації з банками інших країн, а й з огляду на кризу ліквідності, притаманну банківським системам країн СНД. Назріла необхідність надати міжнародній платіжній системі ряд інструментів для зміцнення її стабільності та передбачуваності. Крім того, система багатостороннього клірингу, що успішно діє в провідних країнах, дає змогу знизити витрати на проведення розрахункових операцій.

Створення механізму клірингових розрахунків надасть нового імпульсу інтенсифікації міждержавних економічних відносин — він стане їх міцною фінансовою базою.

З викладених передумов випливають **цілі** створення МКЦ, а саме:

- сприяння розвитку гармонійних розрахункових відносин між учасниками;

- стабілізації платіжного обігу;

- розробка та впровадження нових інструментів розрахункових операцій;

- прискорення платежів між учасниками МКЦ.

Відповідно до зазначених цілей перед МКЦ постають такі **завдання**:

- організовувати та здійснювати багатосторонні розрахунки за торговельними та іншими операціями на основі багатостороннього клірингу (залік взаємних вимог);

- координувати та врегулювати платіжні відносини між учасниками;
- використовувати існуючі та впроваджувати нові системи електронних платежів і технічних засобів передачі й захисту інформації;
- збирати та аналізувати отримані в процесі роботи дані щодо ефективності функціонування платіжного механізму;
- виконувати інші банківські операції в межах наданих МКЦ повноважень.

III. ФУНКЦІ МІЖНАРОДНОГО КЛІРИНГОВОГО ЦЕНТРУ

Щоб реалізувати поставлені завдання, Міжнародний кліринговий центр повинен виконувати такі головні функції:

- організаційну — створення системи багатостороннього клірингу;
- стабілізаційну — розроблений механізм практично унеможливує виникнення кризи платежів — завдяки кадровому та технічному забезпеченню буде гарантовано безперервність функціонування системи;
- стимулюючу — спрямовану на збалансування торговельного обороту, поживлення платіжного обігу;
- підвищення ефективності — зниження витрат завдяки масовості та оптимальності клірингових платежів;
- аналітичну — дослідження та аналіз розвитку платіжних відносин між учасниками;
- розподільчу — розподіл фінансових ресурсів між учасниками.

Чи не найголовніша функція МКЦ — здійснення клірингу на багатосторонній основі. Він виконує роль розрахункової установи, тому може вести лише ті операції, які дають змогу завершити розрахунки (відкриття рахунків, виконання облікових операцій, купівля-продаж та конверсія іноземної валюти, надання інформаційних та консультативних послуг, щоденна калькуляція вимог та зобов'язань учасників, врегулювання розрахунків тощо). МКЦ заборонено займатися ризиковими операціями, тобто кредитуванням, наданням гарантій тощо.

Щоб кліринговий механізм швидше почав працювати, центральні банки могли б застосувати певні стимули, які б інтенсифікували проведення розрахунків через МКЦ.

Головна функція Міжнародного клірингового центру — здійснення клірингу на багатосторонній основі

Становлення його має відбуватися поетапно, одночасно з узгодженням обсягів платежів, валютної структури розрахунків, а також відпрацюванням нормативних та технічних аспектів урегулювання боргових зобов'язань.

IV. ВАЛЮТА КЛІРИНГОВИХ РОЗРАХУНКІВ

На першому етапі передбачається проведення між учасниками мультивалютного клірингу, тобто розрахунків у валютах платежів за контрактами суб'єктів господарської діяльності. Для налагодження процедури заліку зобов'язань доцільно випробувати спочатку схему двостороннього клірингу на сепаратній мультивалютній основі з тим, щоб у подальшому перейти на багатосторонній кліринг із використанням розрахункових курсів.

Надалі, залежно від тенденцій та основних напрямів грошово-кредитної політики, розроблених Національним банком України, здійснюватиметься система заходів щодо створення моновалютної системи клірингу.

Із часом, коли відносини між учасниками МКЦ досягнуть якісно вищого рівня і пройдуть відповідні інтеграційні процеси на економічному просторі СНД та Східної Європи, на базі системи багатостороннього клірингу можна буде створити єдину клірингову одиницю (ЕКО), курс якої прив'язувався б до однієї з ВКВ або до "кошика" валют.

Мультивалютний характер клірингу передбачає відкриття Міжнародним кліринговим центром кількох рахунків НОСТРО (одного мультивалютного рахунку НОСТРО) або використання мережі кореспондентських рахунків іншої установи. Для завершення розрахунків (вирівнювання дебетового та кредитового сальдо учасників) слід передбачити формування резервного фонду або встановити порядок взаємного кредитування учасників без прямої участі МКЦ.

V. ТЕХНІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МКЦ

Діяльність МКЦ має базуватися на використанні сучасних технологій електронних платежів та високонадійних систем захисту інформації. Враховуючи майже чотирирічний досвід безперервного функціонування системи електронних платежів в Україні (СЕП) та засобів криптування даних, розроблених спеціалістами НБУ, було б доцільно використати цей потенціал і в роботі МКЦ. Слід зазначити, що бажання підключи-

Для використання усіх можливостей мультивалютної СЕП НБУ необхідно доопрацювати програмне забезпечення, передбачивши наявність двох розрахункових палат

тися до СЕП уже виявили деякі комерційні клірингові банки, зокрема "Російський кредит", "Менател", "Інкомбанк" та ін.

Мультивалютним режимом СЕП передбачається можливість проведення розрахунків практично в будь-якій валюті, що створює технічну основу функціонування багатостороннього мультивалютного клірингу. Сьогодні розрахунки в іноземних валютах здійснюються через єдину розрахункову установу НБУ — Центр міждержавних розрахунків при Національному банку України. Після доопрацювання програмного забезпечення у мультивалютному режимі могли б діяти два розрахункові центри. Причому один із них вів би міждержавні розрахунки, а інший — міжнародні. Водночас за непередбачених ситуацій вони могли б стати резервними один для одного.

VI. ВИСНОВКИ

Враховуючи, що комерційний банк "Кліринговий дім" створено за участі Національного банку України (частка НБУ у статутному фонді — 30%), а також те, що згідно з ліцензією він обмежений у здійсненні ризикових операцій, пропонуємо розглянути питання про можливість поступового створення на його базі Міжнародного клірингового центру. Щоб якомога повніше використати всі можливості мультивалютної СЕП НБУ, необхідно доопрацювати програмне забезпечення, передбачивши наявність двох розрахункових палат. Це дасть змогу, з одного боку, розмежувати проведення міждержавних та міжнародних розрахунків без витрачання значних коштів на їх організаційне оформлення, а з іншого — дасть можливість забезпечити безперервну роботу системи в разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Активна позиція НБУ щодо реорганізації платіжних відносин між центральними банками СНД іще більше зміцнить його авторитет в урядових та фінансових колах держав співдружності, продемонструє помітну роль Національного банку України у створенні стабільного та динамічного фінансового простору.

КОМЕНТАР СПЕЦІАЛІСТА

Удосконалення системи форвардних валютних контрактів в Україні

Постановою Правління Національного банку України № 216 від 7 липня 1997 року затверджено Правила випуску та обігу валютних деривативів*. Документ розробило управління валютних операцій департаменту валютного регулювання НБУ відповідно до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" та Декрету Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю". Вони визначають механізм випуску та обігу форвардних валютних контрактів в Україні.

Ф'ючерсні валютні контракти є стандартизованою формою форвардних валютних контрактів зі специфічно обумовленою сумою валюти та стандартизованими датами валютування, отже, зазначені Правила поширюються також і на ф'ючерсні валютні контракти. Тор-

* У повному обсязі Правила випуску та обігу валютних деривативів опубліковано у додатку до "Вісника НБУ" "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності", випуск 10, 1997 рік.

гівля ними здійснюється тільки на біржовому ринку.

Питання щодо можливості укладення українськими уповноваженими банками опціонів Національний банк України розгляне найближчим часом.

Метою форвардних валютних контрактів є хеджування змін депозитних ставок (без необхідності укладення стандартних депозитних угод форвард/форвард), а також мінімізація ризиків за змінами курсів валют на ринку.

Метою форвардних валютних контрактів є хеджування змін депозитних ставок (без необхідності укладення загально-вживаних депозитних угод форвард/форвард), а також мінімізація ризиків за змінами курсів валют на ринку.

Марина Мирун,
головний економіст відділу операцій на міжнародних валютних ринках департаменту валютного регулювання НБУ.

Рівень ризику за форвардними валютними контрактами становить різницю між узгодженою стороною процентною ставкою за форвардним валютним контрактом та ставкою залучення кредитів першокласними лондонськими банками (LIBOR) чи її аналогом на дату розрахунків за цим контрактом або різницю між курсом валюти за форвардним валютним контрактом та ринковим спот-курсом валюти на дату розрахунків за цим контрактом.

Ринок форвардних валютних контрактів (FRA) став невід'ємною частиною світового валютного ринку з 1983 року і відтоді успішно розвивається. Його основоположниками були англійські банки, які активно виконували операції на ринку євровалют та грошових ринках. Нові на той час інструменти — форвардні валютні контракти, свопи за процентними ставками та валютні опціони — дали можливість поглибити лондонський міжбанківський ринок. Для впорядкування таких операцій у серпні 1985 р. Асоціація Британських банків (British Bankers' Association) видала правила щодо випуску та обігу форвардних валютних контрактів на світовому ринку (FRABBA terms). Вони й донині є головним положенням, яким керуються банки-контрагенти, укладаючи FRA.

Впровадження системи валютних деривативів (форвардних та ф'ючерсних валютних контрактів, опціонів) на ринку України — ще один крок до вдосконалення системи валютних операцій в Україні а також до поглиблення кореспондентських відносин між українськими уповноваженими та закордонними банками. Використовуючи все розмаїття форм валютних операцій, можна буде запобігти надмірному ризику коштами, укладаючи міжбанківські угоди, та відповідно підвищити їх прибутковість. □

ЕКСКЛЮЗИВ

Загальний зовнішній довгостроковий борг України*

Із 1998 року "Вісник Національного банку України" починає на регулярній основі публікувати офіційну інформацію НБУ про загальний зовнішній довгостроковий борг України. Маємо намір надавати нашим читачам цю інформацію щокварталу.

За станом на 30.09.1997р., млрд. доларів США	
Довгостроковий борг України (А+В)	9,5**
А. Державний та гарантований державою	9,2
у тому числі за кредитами МВФ	2,3
Б. Приватний негарантований	0,3

* Довгостроковий борг — борг із первісним або подовженим терміном погашення понад один рік.

** До загальної суми зовнішнього довгострокового боргу включено прострочену заборгованість за основною сумою та відсотками.

Офіційний курс гривні щодо іноземних встановлений Національним банком

№ п/п	Код валют, Класифікатор НБУ від 14.03.1993 р.	Код валют за ДСТУ ISO 4217-95	Назва валюти					
				01.11.1997 р.	02.11.1997 р.	03.11.1997 р.	04.11.1997 р.	05.11.1997 р.
1	035 AUD	036 AUD	100 австралійських доларів	131.80	131.80	131.80	134.11	132.11
2	027 ATS	040 ATS	100 австрійських шилінгів	15.46	15.46	15.46	15.29	15.46
3	003 GBP	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	314.01	314.01	314.01	313.68	315.47
4	040 BEF	056 BEF	1000 бельгійських франків	52.77	52.77	52.77	52.18	52.76
5	048 DEM	280 DEM	100 німецьких марок	108.82	108.82	108.82	107.63	108.82
6	005 NLG	528 NLG	100 голландських гульденів	96.52	96.52	96.52	95.49	96.55
7	018 DKK	208 DKK	100 датських крон	28.60	28.60	28.60	28.29	28.58
8	008 ITL	380 ITL	10000 італійських лір	11.09	11.09	11.09	10.99	11.11
9	022 CAD	124 CAD	100 канадських доларів	133.36	133.36	133.36	133.64	133.54
10	017 NOK	578 NOK	100 норвезьких крон	26.74	26.74	26.74	26.54	26.75
11	001 USD	840 USD	100 доларів США	187.50	187.50	187.50	187.50	187.50
12	216 FIM	246 FIM	100 фінських марок	36.24	36.24	36.24	35.87	36.25
13	009 FRF	250 FRF	100 французьких франків	32.49	32.49	32.49	32.13	32.49
14	007 SEK	752 SEK	100 шведських крон	25.02	25.02	25.02	24.83	25.00
15	006 CHF	756 CHF	100 швейцарських франків	133.98	133.98	133.98	132.21	133.58
16	024 JPY	392 JPY	1000 японських ен	15.62	15.62	15.62	15.58	15.41
17	911 XEU	954 XEU	100 ЕКЮ	214.01	214.01	214.01	212.01	214.68
18	051 ESP	724 ESP	1000 іспанських песет	12.88	12.88	12.88	12.75	12.89
19	213 GRD	300 GRD	1000 грецьких драхм	6.93	6.93	6.93	6.86	6.93
20	219 IEP	372 IEP	100 ірландських фунтів	281.77	281.77	281.77	279.64	282.23
21	061 ISK	352 ISK	100 ісландських крон	2.64	2.64	2.64	2.63	2.64
22	281 PTE	620 PTE	1000 португальських ескудо	10.66	10.66	10.66	10.55	10.66
23	012 SDR	960 XDR	100 СДР	258.87	258.87	258.87	256.60	261.44
				16.11.1997 р.	17.11.1997 р.	18.11.1997 р.	19.11.1997 р.	20.11.1997 р.
1	035 AUD	036 AUD	100 австралійських доларів	129.84	129.84	131.04	131.13	130.29
2	027 ATS	040 ATS	100 австрійських шилінгів	15.37	15.37	15.36	15.46	15.44
3	003 GBP	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	317.47	317.47	317.44	318.27	317.78
4	040 BEF	056 BEF	1000 бельгійських франків	52.46	52.46	52.40	52.74	52.69
5	048 DEM	280 DEM	100 німецьких марок	108.20	108.20	108.08	108.78	108.68
6	005 NLG	528 NLG	100 голландських гульденів	96.00	96.00	95.89	96.52	96.44
7	018 DKK	208 DKK	100 датських крон	28.43	28.43	28.40	28.58	28.55
8	008 ITL	380 ITL	10000 італійських лір	11.06	11.06	11.04	11.11	11.10
9	022 CAD	124 CAD	100 канадських доларів	133.09	133.09	132.86	132.78	132.99
10	017 NOK	578 NOK	100 норвезьких крон	26.49	26.49	26.51	26.75	26.72
11	001 USD	840 USD	100 доларів США	187.70	187.70	188.00	188.10	188.30
12	216 FIM	246 FIM	100 фінських марок	35.89	35.89	35.92	36.10	36.02
13	009 FRF	250 FRF	100 французьких франків	32.31	32.31	32.27	32.49	32.46
14	007 SEK	752 SEK	100 шведських крон	24.87	24.87	24.84	24.93	24.77
15	006 CHF	756 CHF	100 швейцарських франків	133.56	133.56	132.88	133.52	134.25
16	024 JPY	392 JPY	1000 японських ен	14.81	14.81	15.00	14.96	14.77
17	911 XEU	954 XEU	100 ЕКЮ	213.61	213.61	213.43	214.84	214.55
18	051 ESP	724 ESP	1000 іспанських песет	12.83	12.83	12.82	12.88	12.88
19	213 GRD	300 GRD	1000 грецьких драхм	6.89	6.89	6.90	6.93	6.93
20	219 IEP	372 IEP	100 ірландських фунтів	282.17	282.17	281.77	283.00	283.38
21	061 ISK	352 ISK	100 ісландських крон	2.64	2.64	2.64	2.65	2.65
22	281 PTE	620 PTE	1000 португальських ескудо	10.62	10.62	10.60	10.66	10.65
23	012 SDR	960 XDR	100 СДР	256.82	256.82	256.54	259.65	258.31

¹ До уваги міністерств, відомств, зацікавлених організацій і широкого кола читачів.

Єдиною офіційною інформацією у друкованих періодичних виданнях офіційних курсів гривні щодо іноземних валют 1 і 2 груп Класифікатора НБУ є їх опублікування у "Віснику Національного банку України".

валют 1 групи Класифікатора НБУ, України у листопаді 1997 року¹

Офіційний курс

06.11.1997 р.	07.11.1997 р.	08.11.1997 р.	09.11.1997 р.	10.11.1997 р.	11.11.1997 р.	12.11.1997 р.	13.11.1997 р.	14.11.1997 р.	15.11.1997 р.
131.88	131.19	131.19	131.19	131.19	131.19	130.76	130.30	130.69	129.84
15.40	15.42	15.42	15.42	15.42	15.42	15.59	15.58	15.48	15.37
314.88	315.38	315.38	315.38	315.38	315.38	320.00	320.84	319.75	317.47
52.54	52.61	52.61	52.61	52.61	52.61	53.20	53.16	52.83	52.46
108.36	108.53	108.53	108.53	108.53	108.53	109.75	109.64	108.95	108.20
96.14	96.28	96.28	96.28	96.28	96.28	97.37	97.27	96.66	96.00
28.48	28.51	28.51	28.51	28.51	28.51	28.84	28.82	28.63	28.43
11.07	11.08	11.08	11.08	11.08	11.08	11.20	11.20	11.13	11.06
134.17	133.98	133.98	133.98	133.98	133.98	133.42	133.28	133.36	133.09
26.55	26.58	26.58	26.58	26.58	26.58	26.87	26.81	26.59	26.49
187.50	187.50	187.50	187.50	187.50	187.50	187.50	187.70	187.70	187.70
36.05	36.02	36.02	36.02	36.02	36.02	36.42	36.35	36.14	35.89
32.35	32.41	32.41	32.41	32.41	32.41	32.77	32.73	32.53	32.31
24.86	24.87	24.87	24.87	24.87	24.87	25.06	25.06	25.00	24.87
132.77	133.07	133.07	133.07	133.07	133.07	134.53	134.98	134.01	133.56
15.30	15.23	15.23	15.23	15.23	15.23	14.98	14.94	14.97	14.81
213.58	213.92	213.92	213.92	213.92	213.92	216.25	216.25	215.07	213.61
12.84	12.85	12.85	12.85	12.85	12.85	13.00	12.99	12.91	12.83
6.90	6.92	6.92	6.92	6.92	6.92	7.00	6.99	6.94	6.89
281.87	282.17	282.17	282.17	282.17	282.17	285.82	285.72	284.09	282.17
2.64	2.64	2.64	2.64	2.64	2.64	2.66	2.65	2.65	2.64
10.62	10.63	10.63	10.63	10.63	10.63	10.75	10.75	10.68	10.62
258.10	258.80	258.80	258.80	258.80	258.80	259.82	258.82	257.40	256.82
21.11.1997 р.	22.11.1997 р.	23.11.1997 р.	24.11.1997 р.	25.11.1997 р.	26.11.1997 р.	27.11.1997 р.	28.11.1997 р.	29.11.1997 р.	30.11.1997 р.
129.48	131.22	131.22	131.22	130.66	129.90	129.23	128.17	129.32	129.32
15.47	15.32	15.32	15.32	15.46	15.37	15.26	15.17	15.21	15.21
319.65	317.91	317.91	317.91	319.28	318.15	315.32	315.48	316.69	316.69
52.80	52.26	52.26	52.26	52.74	52.46	52.08	51.77	51.90	51.90
108.89	107.79	107.79	107.79	108.78	108.20	107.41	106.79	107.05	107.05
96.64	95.66	95.66	95.66	96.53	96.01	95.31	94.76	95.00	95.00
28.60	28.31	28.31	28.31	28.57	28.42	28.21	28.05	28.12	28.12
11.11	10.99	10.99	10.99	11.09	11.04	10.96	10.90	10.93	10.93
132.76	132.72	132.72	132.72	132.80	132.52	132.46	132.50	132.85	132.85
26.77	26.50	26.50	26.50	26.74	26.60	26.33	26.16	26.28	26.28
188.30	188.30	188.30	188.30	188.50	188.50	188.70	188.70	188.80	188.80
36.08	35.72	35.72	35.72	36.03	35.83	35.58	35.34	35.42	35.42
32.52	32.20	32.20	32.20	32.49	32.32	32.09	31.91	31.99	31.99
24.96	24.74	24.74	24.74	24.97	24.78	24.49	24.29	24.43	24.43
134.32	132.67	132.67	132.67	134.49	133.87	133.06	132.14	132.35	132.35
14.87	14.99	14.99	14.99	14.85	14.85	14.84	14.86	14.78	14.79
214.94	212.82	212.82	212.82	214.98	213.67	212.09	210.88	211.57	211.57
12.89	12.76	12.76	12.76	12.88	12.80	12.71	12.64	12.66	12.66
6.94	6.88	6.88	6.88	6.94	6.90	6.85	6.81	6.82	6.82
284.00	281.17	281.17	281.17	283.16	282.19	279.60	278.83	279.39	279.39
2.66	2.65	2.65	2.65	2.66	2.66	2.65	2.65	2.65	2.65
10.86	10.56	10.56	10.56	10.65	10.59	10.52	10.46	10.48	10.48
258.56	255.92	255.92	255.92	260.32	258.93	256.06	255.87	256.49	256.49

Матеріал підготовлено департаментом валютного регулювання Національного банку України.

Офіційний курс гривні щодо іноземних встановлений Національним банком

№ п/п	Код валют, Класифікатор НБУ від 14.03.1993 р.	Код валют за ДСТУ ISO 4217-95	Назва валюти					
				01.11.1997 р.	02.11.1997 р.	03.11.1997 р.	04.11.1997 р.	05.11.1997 р.
1	296 CLP	152 CLP	1000 чилійських песо	4.54	4.54	4.54	4.54	4.44
2	156 CNY	156 CNY	100 китайських юанів	22.64	22.64	22.64	22.64	22.64
3	239 EGP	818 EGP	100 єгипетських фунтів	55.15	55.15	55.15	55.15	55.19
4	365 HKD	344 HKD	100 гонконгських доларів	24.24	24.24	24.24	24.24	24.26
5	062 SGD	702 SGD	100 сингапурських доларів	118.83	118.83	118.83	118.83	119.20
6	504 HUF	348 HUF	1000 угорських форинтів	9.48	9.48	9.48	9.48	9.64
7	245 INR	356 INR	1000 індійських рупій	51.75	51.75	51.75	51.75	51.56
8	493 ILS	376 ILS	100 ізраїльських шекелів	52.68	52.68	52.68	52.68	53.02
9	480 KRW	410 KRW	10000 Південної Кореї вона	20.16	20.16	20.16	20.16	19.43
10	541 PLZ	985 PLN	100 польських злотих	54.71	54.71	54.71	54.71	53.80
11	519 ROL	642 ROL	10000 румунських лейв	2.43	2.43	2.43	2.43	2.42
12	221 SAR	682 SAR	100 саудівських ріялів	49.99	49.99	49.99	49.99	49.98
13	287 TWD	901 TWD	100 тайванських доларів	6.17	6.17	6.17	6.17	6.06
14	214 TRL	792 TRL	10000 турецьких лір	0.10	0.10	0.10	0.10	0.10
15	052 KWD	414 KWD	100 кувейтських динарів	615.97	615.97	615.97	615.97	619.22
16	355 NZD	554 NZD	100 новозеландських доларів	117.05	117.05	117.05	117.05	116.95
17	361 MTP	470 MTL	100 мальтійських лір	476.49	476.49	476.49	476.49	489.17
18	200 CZK	203 CZK	100 чеських крон	5.59	5.59	5.59	5.59	5.65
19	201 SKK	703 SKK	100 словацьких крон	5.55	5.55	5.55	5.55	5.53
20	203 SIT	705 SIT	100 словенських толарів	1.12	1.12	1.12	1.12	1.15
21	209 HRD	191 HRK	100 хорватських кун	29.96	29.96	29.96	29.96	30.85
22	529 BGL	100 BGL	1000 болгарських левів	1.06	1.06	1.06	1.06	1.09
23	952 XOF	952 XOF	1000 франків КФА	3.15	3.15	3.15	3.15	3.26
24	858 RUR	810 RUR	10000 російських рублів	3.18	3.18	3.18	3.18	3.18
25	948 AZM	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	4.75	4.75	4.75	4.75	4.75
26	834 BYR	112 BYB	10000 білоруських рублів	0.47	0.47	0.47	0.47	0.46
27	944 WDR	051 AMD	10000 вірменських драмів	44.75	44.75	44.75	44.75	44.75
28	233 BEK	233 BEK	100 естонських крон	13.60	13.60	13.60	13.45	13.60
29	935 KZT	398 KZT	100 казахських тенге	2.47	2.47	2.47	2.47	2.45
30	939 KGS	417 KGS	100 киргизських сомів	11.03	11.03	11.03	11.03	11.03
31	428 LVL	428 LVL	100 латвійських латів	323.28	323.28	323.28	323.28	323.29
32	954 LTL	440 LTL	100 литовських літ	46.88	46.88	46.88	46.88	46.88
33	943 MDL	498 MDL	100 молдовських лейв	40.41	40.41	40.41	40.41	40.41
34	938 TMM	795 TMM	10000 туркменських манатів	4.50	4.50	4.50	4.50	4.50
35	936 USM	860 UZS	100 узбецьких сумів	2.44	2.44	2.44	2.42	2.42
36	949 GEL	268 GEL	100 грузинських ларі	145.35	145.35	145.35	145.35	145.35
37	255	255	100 доларів США за розр. із Індією	150.00	150.00	150.00	150.00	150.00

				16.11.1997 р.	17.11.1997 р.	18.11.1997 р.	19.11.1997 р.	20.11.1997 р.
1	296 CLP	152 CLP	1000 чилійських песо	4.45	4.45	4.45	4.46	4.43
2	156 CNY	156 CNY	100 китайських юанів	22.66	22.66	22.70	22.71	22.74
3	239 EGP	818 EGP	100 єгипетських фунтів	55.16	55.18	55.27	55.30	55.42
4	365 HKD	344 HKD	100 гонконгських доларів	24.28	24.28	24.32	24.33	24.36
5	062 SGD	702 SGD	100 сингапурських доларів	119.34	119.54	119.73	119.79	118.91
6	504 HUF	348 HUF	1000 угорських форинтів	9.69	9.69	9.70	9.71	9.60
7	245 INR	356 INR	1000 індійських рупій	51.35	51.35	51.43	51.46	51.25
8	493 ILS	376 ILS	100 ізраїльських шекелів	53.08	53.08	53.17	53.20	53.25
9	480 KRW	410 KRW	10000 Південної Кореї вона	19.16	19.16	19.19	19.20	19.09
10	541 PLZ	985 PLN	100 польських злотих	53.55	53.55	53.64	53.67	53.92
11	519 ROL	642 ROL	10000 румунських лейв	2.40	2.40	2.41	2.41	2.41
12	221 SAR	682 SAR	100 саудівських ріялів	50.04	50.04	50.12	50.15	50.20
13	287 TWD	901 TWD	100 тайванських доларів	6.06	6.06	6.07	6.08	6.02
14	214 TRL	792 TRL	10000 турецьких лір	0.10	0.10	0.10	0.10	0.10
15	052 KWD	414 KWD	100 кувейтських динарів	619.06	619.06	620.09	620.38	620.43
16	355 NZD	554 NZD	100 новозеландських доларів	116.95	116.95	117.13	117.20	117.66
17	361 MTP	470 MTL	100 мальтійських лір	491.49	491.49	492.28	492.54	489.47
18	200 CZK	203 CZK	100 чеських крон	5.75	5.75	5.76	5.76	5.68
19	201 SKK	703 SKK	100 словацьких крон	5.64	5.64	5.63	5.65	5.63
20	203 SIT	705 SIT	100 словенських толарів	1.17	1.17	1.17	1.17	1.15
21	209 HRD	191 HRK	100 хорватських кун	31.22	31.22	31.27	31.29	30.95
22	529 BGL	100 BGL	1000 болгарських левів	1.10	1.10	1.10	1.10	1.08
23	952 XOF	952 XOF	1000 франків КФА	3.29	3.29	3.29	3.29	3.25
24	858 RUR	810 RUR	10000 російських рублів	3.18	3.18	3.18	3.19	3.19
25	948 AZM	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	4.76	4.76	4.76	4.77	4.77
26	834 BYR	112 BYB	10000 білоруських рублів	0.47	0.47	0.47	0.47	0.47
27	944 WDR	051 AMD	10000 вірменських драмів	44.60	44.30	44.67	44.89	44.94
28	233 BEK	233 BEK	100 естонських крон	13.53	13.33	13.51	13.60	13.59
29	935 KZT	398 KZT	100 казахських тенге	2.47	2.47	2.47	2.48	2.48
30	939 KGS	417 KGS	100 киргизських сомів	10.98	10.98	10.99	11.00	10.95
31	428 LVL	428 LVL	100 латвійських латів	323.62	323.62	324.14	324.31	324.86
32	954 LTL	440 LTL	100 литовських літ	46.93	46.93	47.00	47.03	47.09
33	943 MDL	498 MDL	100 молдовських лейв	40.11	40.11	40.17	40.19	40.24
34	938 TMM	795 TMM	10000 туркменських манатів	4.51	4.51	4.51	4.52	4.52
35	936 USM	860 UZS	100 узбецьких сумів	2.42	2.42	2.41	2.41	2.41
36	949 GEL	268 GEL	100 грузинських ларі	145.50	145.50	145.74	145.81	145.97
37	255	255	100 доларів США за розр. із Індією	150.16	150.16	150.40	150.48	150.64

валют 2 групи Класифікатора НБУ, України у листопаді 1997 року

Офіційний курс

06.11.1997 р.	07.11.1997 р.	08.11.1997 р.	09.11.1997 р.	10.11.1997 р.	11.11.1997 р.	12.11.1997 р.	13.11.1997 р.	14.11.1997 р.	15.11.1997 р.
4.44	4.44	4.44	4.44	4.44	4.44	4.44	4.45	4.45	4.45
22.64	22.64	22.64	22.64	22.64	22.64	22.64	22.66	22.66	22.66
55.19	55.19	55.19	55.19	55.19	55.19	55.19	55.18	55.18	55.18
24.26	24.26	24.26	24.26	24.26	24.26	24.26	24.28	24.28	24.28
119.20	119.20	119.20	119.20	119.20	119.20	119.20	119.54	119.54	119.54
9.64	9.64	9.64	9.64	9.64	9.64	9.64	9.69	9.69	9.69
51.56	51.56	51.56	51.36	51.56	51.56	51.56	51.35	51.35	51.35
53.02	53.02	53.02	53.02	53.02	53.02	53.02	53.08	53.08	53.08
19.43	19.43	19.43	19.43	19.43	19.43	19.43	19.16	19.16	19.16
53.60	53.60	53.60	53.60	53.60	53.60	53.60	53.55	53.55	53.55
2.42	2.42	2.42	2.42	2.42	2.42	2.42	2.40	2.40	2.40
49.98	49.98	49.98	49.98	49.98	49.98	49.98	50.04	50.04	50.04
6.06	6.06	6.06	6.06	6.06	6.06	6.06	6.06	6.06	6.06
0.10	0.10	0.10	0.10	0.10	0.10	0.10	0.10	0.10	0.10
619.22	619.22	619.22	619.22	619.22	619.22	619.22	619.06	619.06	619.06
116.95	116.95	116.95	116.95	116.95	116.95	116.95	116.95	116.95	116.95
489.17	489.17	489.17	489.17	489.17	489.17	489.17	491.49	491.49	491.49
5.68	5.68	5.68	5.68	5.68	5.68	5.68	5.75	5.75	5.75
5.63	5.63	5.63	5.63	5.63	5.63	5.63	5.64	5.64	5.64
1.15	1.15	1.15	1.15	1.15	1.15	1.15	1.17	1.17	1.17
30.85	30.85	30.85	30.85	30.85	30.85	30.85	31.22	31.22	31.22
1.09	1.09	1.09	1.09	1.09	1.09	1.09	1.10	1.10	1.10
3.26	3.26	3.26	3.26	3.26	3.26	3.26	3.29	3.29	3.29
3.18	3.18	3.18	3.18	3.18	3.18	3.18	3.18	3.18	3.18
4.75	4.75	4.75	4.75	4.75	4.75	4.75	4.76	4.76	4.76
0.46	0.46	0.46	0.46	0.46	0.46	0.46	0.47	0.47	0.47
44.75	44.75	44.75	44.75	44.75	44.75	44.75	44.80	44.80	44.80
13.55	13.57	13.57	13.57	13.57	13.57	13.72	13.70	13.62	13.53
2.48	2.47	2.47	2.47	2.47	2.47	2.47	2.47	2.47	2.47
11.04	11.04	11.04	11.04	11.04	11.04	11.04	10.98	10.98	10.98
328.95	328.95	328.95	328.95	328.95	328.95	328.95	323.62	323.62	323.62
46.88	46.88	46.88	46.88	46.88	46.88	46.88	46.93	46.93	46.93
40.41	40.24	40.24	40.24	40.24	40.24	40.15	40.11	40.11	40.11
4.50	4.50	4.50	4.50	4.50	4.50	4.50	4.51	4.51	4.51
2.42	2.42	2.42	2.42	2.42	2.42	2.42	2.42	2.42	2.42
145.35	145.35	145.35	145.35	145.35	145.35	145.35	145.50	145.50	145.50
150.00	150.00	150.00	150.00	150.00	150.00	150.00	150.16	150.16	150.16

21.11.1997 р.	22.11.1997 р.	23.11.1997 р.	24.11.1997 р.	25.11.1997 р.	26.11.1997 р.	27.11.1997 р.	28.11.1997 р.	29.11.1997 р.	30.11.1997 р.
4.43	4.43	4.43	4.43	4.43	4.40	4.40	4.40	4.41	4.41
22.74	22.74	22.74	22.74	22.74	22.76	22.79	22.79	22.80	22.80
55.42	55.42	55.42	55.42	55.43	55.37	55.43	55.43	55.46	55.46
24.36	24.36	24.36	24.36	24.36	24.38	24.41	24.41	24.42	24.42
118.91	118.91	118.91	118.91	118.91	119.04	119.28	119.41	119.47	119.47
9.60	9.60	9.60	9.60	9.61	9.53	9.54	9.54	9.55	9.55
51.25	51.25	51.25	51.25	51.25	51.30	49.93	49.99	50.01	50.01
53.25	53.25	53.25	53.25	53.30	53.37	53.42	53.42	53.45	53.45
19.09	19.09	19.09	19.09	19.11	17.86	17.86	17.88	17.89	17.89
53.92	53.92	53.92	53.92	53.96	53.52	53.56	53.58	53.61	53.61
2.41	2.41	2.41	2.41	2.41	2.41	2.41	2.41	2.42	2.42
50.20	50.20	50.20	50.20	50.26	50.26	50.31	50.31	50.34	50.34
6.03	6.03	6.03	6.03	6.03	5.82	5.82	5.82	5.83	5.83
0.10	0.10	0.10	0.10	0.10	0.10	0.10	0.10	0.10	0.10
620.43	620.43	620.43	620.43	621.09	621.50	622.16	622.16	622.40	622.49
117.66	117.66	117.66	117.66	117.78	118.11	118.23	118.23	118.30	118.30
489.47	489.47	489.47	489.47	489.39	489.49	490.00	490.00	490.26	490.26
5.69	5.69	5.69	5.69	5.69	5.62	5.63	5.63	5.63	5.63
5.63	5.63	5.63	5.63	5.64	5.59	5.59	5.59	5.59	5.60
1.15	1.15	1.15	1.15	1.16	1.14	1.14	1.14	1.15	1.15
30.95	30.95	30.95	30.95	30.99	30.64	30.67	30.67	30.69	30.69
1.09	1.09	1.09	1.09	1.09	1.08	1.09	1.08	1.09	1.09
3.25	3.25	3.25	3.25	3.25	3.22	3.22	3.22	3.23	3.23
3.19	3.19	3.19	3.19	3.19	3.19	3.19	3.19	3.19	3.19
4.77	4.77	4.77	4.77	4.78	4.78	4.78	4.78	4.78	4.78
0.47	0.47	0.47	0.47	0.47	0.47	0.47	0.47	0.47	0.47
44.94	44.94	44.94	44.94	44.99	44.99	45.03	45.03	45.06	45.06
13.61	13.47	13.47	13.47	13.50	13.53	13.43	13.35	13.38	13.38
2.48	2.47	2.47	2.47	2.47	2.47	2.45	2.48	2.48	2.48
10.90	10.90	10.90	10.90	10.91	10.91	10.92	10.92	10.93	10.93
324.66	324.66	324.66	324.66	325.00	325.00	319.83	319.83	320.00	320.00
47.08	47.08	47.08	47.08	47.13	47.13	47.18	47.18	47.20	47.20
40.24	40.24	40.24	40.24	40.26	40.26	40.32	40.32	40.34	40.34
4.52	4.52	4.52	4.52	4.53	4.53	4.53	4.53	4.53	4.53
2.41	2.41	2.41	2.41	2.40	2.40	2.40	2.40	2.40	2.40
145.37	145.37	145.37	145.37	145.12	146.12	146.28	146.28	146.36	146.36
150.64	150.64	150.64	150.64	150.80	150.80	150.96	150.96	151.04	151.04

Матеріал підготовлено департаментом валютного регулювання Національного банку України.

Асоціація українських банків — одна з громадських організацій, з якими Національний банк України підтримує постійні тісні і гнідні контакти. Об'єднуючим фактором є спільна стратегічна мета — створення розвинутої, на рівні сучасних вимог, банківської системи та забезпечення її ефективного функціонування. Шлях до цього нелегкий. Часом комерційні банки неоднозначно ставляться до заходів, яких НБУ іноді доводиться вживати у процесі виконання свого конституційного обов'язку — забезпечення стабільності національних грошей. Проте здебільшого перемагає здоровий глузд. У пошуку оптимального вирішення назрілих проблем асоціація відіграє неабияку роль.

Враховуючи побажання своїх передплатників, "Вісник НБУ" систематично надаватиме Асоціації українських банків можливість порушувати на сторінках журналу важливі для комерційних банків теми, регулярно публікуватиме підготовлені інформаційно-аналітичним центром "Банк-інформ" статистичні матеріали за результатами діяльності банків.

Звертаємо особливу увагу читачів на те, що ці статистичні дані відображають результати діяльності банків, які (у переважній більшості) є членами асоціації. Однак у загальних рисах вони дають уявлення про вітчизняну банківську систему.

РЕЙТИНГИ

Статистика Асоціації українських банків

Асоціацію українських банків (АУБ) створено у 1990 році.

Основними її завданнями є:

- ♦ правовий захист банків, який передбачає активну участь АУБ у розробці проєктів законодавчих актів із питань банківської, страхової та інвестиційної діяльності України;
- ♦ репрезентація інтересів банківської системи у процесі вирішення відповідних питань з урядом та Верховною Радою України;
- ♦ координація діяльності банків у

контексті їх спільних інтересів;

- ♦ проведення заходів, спрямованих на підготовку та підвищення кваліфікації банківських кадрів;
- ♦ розвиток відносин із банками інших країн, представництво банківської громадськості у міжнародних фінансових організаціях.

З метою виконання цих завдань Асоціація українських банків проводить різнопланову роботу, зокрема:

- ♦ розробляє і вносить свої зауваження та пропозиції в комітети Верховної Ради України, до уряду щодо проєктів законодавчих і нормативних актів, які стосуються банківської діяльності;
- ♦ підтримує і розвиває ділові контакти з Верховною Радою, Адміністрацією Президента, Кабінетом Міністрів України;
- ♦ співробітничает з НБУ у питаннях розробки основних напрямів грошово-кредитної політики, вдосконалення нормативного регулювання, контролю діяльності

банків тощо;

- ♦ створює спільно з відповідними навчальними закладами школи, курси підготовки та перепідготовки кадрів;
- ♦ надає консультації та допомогу членам АУБ в усіх справах, що стосуються діяльності банків;
- ♦ самостійно та разом із НБУ організовує семінари, обмін досвідом роботи, сприяє налагодженню ділових контактів;
- ♦ залучає представників банків до участі в заходах, що здійснюються органами державної влади, НБУ з метою розвитку економіки та підвищення ефективності банківської діяльності;
- ♦ співробітничает із засобами масової інформації, проводить прес-конференції, видає "Інформаційний бюлетень" та інші методичні матеріали.

Вищим органом асоціації є з'їзд її членів, який скликається не рідше одного разу на рік. У період між з'їздами управління асоціацією здійснюється Радою асоціації, до складу якої входить 20 осіб, у тому числі 18 голів правлїн банків. Оперативну поточну роботу виконує адміністрація АУБ, яку очолює президент АУБ та два віце-президенти.

За сім років діяльності АУБ стала впливовою громадською організацією, яка репрезентує інтереси системи комерційних банків України. Якщо напочатку до асоціації входило лише кілька фінансово-кредитних установ (АУБ заснували 9 банків), то нині вона об'єднує 130 банків.

Основні зусилля асоціація спрямовує на консолідацію діяльності комерційних банків, створення належних правових та

Президент України Л.Кучма вручає президенту Асоціації українських банків О.Сухоняці орден "За заслуги" третього ступеня.

економічних умов їх функціонування, зміцнення фінансового стану тощо.

Для вирішення проблем діяльності комерційних банків широко практикуються спільні засідання та наради за участю керівників НБУ, зустрічі з членами уряду, народними депутатами України, Президентом України.

Ось лише кілька конкретних заходів, проведених АУБ останнім часом.

Асоціація брала активну участь у підготовці проектів законів України "Про внесення змін та доповнень до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств", "Про податок на додану вартість", інших законодавчих актів, що стосуються діяльності комерційних банків. Разом із ПБУ розроблено Інструкцію про порядок регулювання діяльності комерційних банків, нормативні документи, які мають стати законодавчою базою для створення страхових резервів.

АУБ бере активну участь у заходах, пов'язаних із переходом банківської системи на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.

З метою підготовки банківської системи до практичного застосування названих вище нормативних актів протягом минулого року проведено близько десяти семінарів та нарад за участю працівників комерційних банків.

У липні 1997 року відбулася зустріч керівних працівників комерційних банків та Асоціації українських банків із

Президентом України Л.Кучмою, в якій узяли участь Прем'єр-міністр України В.Пустовойтенко, Голова НБУ В. Ющенко та керівники ряду міністерств і відомств. На нараді дано оцінку стану діяльності комерційних банків і їх ролі в загальнодержавному економічному процесі, поставлено завдання щодо подальшого вдосконалення роботи банків із метою сприяння розвитку економіки країни. Особлива увага приділялася ефективності роботи служби банківського нагляду. За дорученням Президента розроблено заходи, спрямовані на усунення недоліків і поліпшення діяльності банківської системи України.

20 жовтня 1997 року відбулося розширене засідання Правління НБУ та Ради АУБ, на якому розглянуто підсумки діяльності банківської системи за 9 місяців 1997 р. та хід виконання доручень Президента України за результатами липневої наради. Порушувалися також питання, пов'язані з удосконаленням банківського нагляду НБУ та упорядкуванням системи охорони банківських установ і служби інкасації. Учасники засідання констатували, що Національним банком проведено значну роботу щодо поліпшення системи банківського нагляду, підвищено статус його структурних підрозділів (управлінь), які реорганізовано у департаменти. Було висловлено ряд пропозицій та зауважень щодо дієвості департаментів із питань банківського нагляду НБУ.

На наступному етапі, коли банківська система переходить на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і ще триває процес відпрацювання та впровадження нормативних положень та показників діяльності комерційних банків, учасники засідання зробили висновок, що виведення служби банківського нагляду із підпорядкування НБУ, як це пропонується деякими державними органами та посадовими особами, є необґрунтованим. Підпорядкованість служби банківського нагляду Національному банку України, на думку керівників більшості комерційних банків, дає можливість перевірки на практиці дії нормативних документів, забезпечення оперативного коригування окремих положень і нормативів.

14 листопада 1997 року проведено засідання Ради асоціації за участю керівництва НБУ, його Голови В. Ющенко. Проаналізувавши соціально-політичну ситуацію в Україні і перспективи розвитку банківської системи, Рада асоціації запропонувала банкам переглянути свою стратегію. Головним напрямом їхньої діяльності на нинішньому етапі має бути створення такого економічного середовища, в якому банківська система функціонуватиме злагоджено й ефективно. □

Василь Мельник,
заступник начальника управління по зв'язках із банками Асоціації українських банків.

Чисті активи банків України¹

За станом на 01.11.1997 р., млн. грн.

№ п/п	Банк	Місто	Чисті активи	% до 01.10.1997 р.	Питома вага, %**	Валюта балансу
	УСЬОГО		11628.26		100.000	27616.80
1	"УКРАЇНА"	Київ	2641.54	98.61	22.717	7917.68
2	ПРИВАТБАНК	Дніпропетровськ	1609.37	95.09	13.840	2839.55
3	УКРСОЦБАНК	Київ	1238.57	103.83	10.651	7695.26
4	ОЩАДБАНК	Київ	1155.97	97.96	9.941	1819.19
5	"АВАЛЬ"	Київ	825.29	100.90	7.097	1382.60
6	ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	Донецьк	341.87	99.13	2.940	1183.85
7	УКРІНБАНК	Київ	236.20	94.94	2.031	293.95
8	КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	Харків	219.02	101.86	1.884	228.34
9	"СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	Запоріжжя	204.10	90.16	1.755	268.66
10	"НАДРА"	Київ	182.37	109.68	1.568	244.39
11	УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК	Київ	157.20	101.42	1.352	211.55
12	ВАБАНК	Київ	134.06	119.33	1.153	197.59

¹ Відповідальність за достовірність поданої у таблицях інформації несе інформаційно-аналітичний центр "Банк-інформ" АУБ.

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

13	"ЗЕВС"	Київ	119.41	103.79	1.027	143.05
14	ПРАВЕКС-БАНК	Київ	115.12	106.60	0.990	161.74
15	ЮГТОКОБАНК	Дніпропетровськ	96.01	122.82	0.826	135.80
16	ЕНЕРГОБАНК	Київ	85.23	125.69	0.733	106.40
17	"КИЇВ"	Київ	84.73	102.95	0.729	97.52
18	ПЕРКОМБАНК	Київ	83.04	92.52	0.714	87.64
19	"КРЕДИТ-ДНІПРО"	Дніпропетровськ	79.93	82.74	0.687	94.67
20	"СОСЬЄТЕ ЖЕНЕРАЛЬ УКРАЇНА"	Київ	76.17	114.16	0.655	102.38
21	"БАНКІРСЬКИЙ ДІМ"	Київ	75.24	107.78	0.647	98.05
22	РЕАЛ-БАНК	Харків	74.29	101.12	0.639	98.97
23	"АЖІО"	Київ	73.28	90.04	0.630	87.16
24	"МЕТАЛУРГ"	Запоріжжя	73.27	106.82	0.630	100.51
25	ЗУКБ	Львів	68.03	107.29	0.585	120.54
26	"ГРАНТ"	Харків	66.40	102.53	0.571	83.26
27	МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК	Іллічівськ	57.78	121.18	0.497	71.56
28	"ПІВДЕННИЙ"*	Одеса	54.81	101.05	0.471	57.76
29	"МРІЯ"	Київ	45.93	102.81	0.395	50.91
30	УКРНАФТОГАЗБАНК	Київ	45.54	97.60	0.392	58.13
31	ОЛ-БАНК	Київ	44.16	101.07	0.380	53.85
32	ДОНВУГЛЕКОМБАНК	Донецьк	43.45	104.70	0.374	48.23
33	ПІВДЕНКОМБАНК	Дніпропетровськ	41.01	93.12	0.353	52.13
34	"ЕТАЛОН"*	Київ	40.49	99.38	0.348	44.30
35	ЛЕГБАНК	Київ	37.65	106.86	0.324	44.27
36	"НОВИЙ"	Дніпропетровськ	36.17	100.31	0.311	41.42
37	"ЕЛІТА"	Запоріжжя	35.24	86.32	0.303	47.81
38	"ГЕОСАНТРИС"	Київ	34.78	97.71	0.299	35.44
39	РОСТОК-БАНК	Київ	33.78	104.11	0.291	37.43
40	МІСЬКИЙ БАНК*	Донецьк	33.02	119.53	0.284	47.73
41	ЕЛЕКТРОНБАНК	Львів	32.02	100.49	0.275	36.65
42	"МЕРКУРІЙ"	Харків	31.61	95.84	0.272	33.61
43	ТРАНСБАНК	Київ	31.35	93.39	0.270	43.69
44	"ПОРТО-ФРАНКО"	Одеса	31.10	99.27	0.267	32.82
45	"ЕРА"	Харків	30.70	112.03	0.264	45.10
46	ДОНБІРЖБАНК	Донецьк	27.84	84.29	0.239	30.00
47	"ДЕМАРК"	Чернігів	25.90	94.00	0.223	28.89
48	ЗАХІДІНКОМБАНК	Луцьк	23.77	97.90	0.204	35.17
49	ІНТЕРБАНК	Київ	23.71	102.79	0.204	25.32
50	"УКООПСПІЛКА"*	Київ	22.97	96.23	0.198	36.22
51	"СИНДИКАТ"	Київ	21.80	92.99	0.187	25.25
52	"ІНТЕГРАЛ"	Київ	21.72	87.47	0.187	27.99
53	"КИЇВСЬКА РУСЬ"*	Київ	21.10	96.25	0.181	23.17
54	АВТОАЗБАНК	Запоріжжя	20.88	148.81	0.180	23.94
55	ПОЛТАВА-БАНК	Полтава	17.82	99.77	0.153	20.48
56	"ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	Дніпропетровськ	16.80	113.81	0.145	18.24
57	"АРКАДА"	Київ	16.65	104.42	0.143	19.16
58	ОБ'ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	Сімферополь	16.63	91.39	0.143	19.77
59	ІКАР-БАНК	Донецьк	16.55	105.51	0.142	19.79
60	МЕГАБАНК	Харків	16.54	106.59	0.142	18.43
61	"ПРИЧОРНОМОР'Я"*	Дніпропетровськ	15.82	110.70	0.136	22.95
62	ЧЕРНІГІВБАНК	Чернігів	15.54	106.41	0.134	17.12
63	"СЛАВУТИЧ"	Київ	15.46	93.77	0.133	17.54
64	ІМЕКС-БАНК	Одеса	14.33	110.75	0.123	15.96
65	РЕПОН-БАНК	Харків	14.12	95.44	0.121	23.47

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

66	"ПРИКАРПАТТЯ"	Івано-Франківськ	13.95	115.73	0.120	17.17
67	"АВТОРИТЕТ"	Київ	13.88	118.49	0.119	15.02
68	"АЛЛОЖ"*	Київ	13.63	129.76	0.117	13.94
69	"ЗОЛОТІ ВОРОТА"	Харків	12.69	98.49	0.109	14.93
70	"ЗГОДА"	Київ	12.11	101.33	0.104	13.31
71	"КАПІТАЛ"	Донецьк	11.38	113.81	0.098	12.27
72	"ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"*	Харків	10.94	99.97	0.094	12.02
73	"ТАВРІЯ"	Сімферополь	10.57	81.58	0.091	13.36
74	ЕКСПРЕС-БАНК	Київ	10.54	107.93	0.091	12.61
75	КРИМ-БАНК	Сімферополь	10.41	96.15	0.090	10.80
76	ДЕМОСБАНК	Київ	10.26	114.06	0.088	10.75
77	"АНТАРЕС"	Київ	10.10	114.81	0.087	12.24
78	ВОЛИНЬТОРГІНВЕСТБАНК	Луцьк	9.85	93.83	0.085	11.08
79	"ПОДІЛЛЯ"*	Хмельницький	9.77	101.37	0.084	16.22
80	ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК	Львів	9.58	92.92	0.082	10.06
81	"ФЕБ"*	Одеса	9.53	108.58	0.082	11.76
82	ІНТЕРКОНТБАНК	Сімферополь	9.32	104.62	0.080	22.00
83	БАНК ТОРГОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА*	Харків	9.27	112.32	0.080	10.00
84	КИЇВСЬКИЙ НАРОДНИЙ БАНК	Київ	9.22	89.43	0.079	13.01
85	УКРХАРЧОПРОМБАНК	Київ	9.21	105.62	0.079	10.60
86	ШАХТЕКОНОМБАНК	Макіївка	9.19	99.81	0.079	9.48
87	ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ	Сімферополь	8.91	99.67	0.077	10.39
88	РАДАБАНК*	Дніпропетровськ	8.63	111.33	0.074	9.31
89	ІНВЕСТБАНК*	Одеса	8.52	90.78	0.073	10.35
90	СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК*	Луганськ	7.71	120.62	0.066	8.61
91	ТАВРИДАБАНК	Запоріжжя	7.54	119.90	0.065	8.91
92	ІНДУСТРІАЛБАНК	Запоріжжя	7.47	94.98	0.064	7.85
93	"РОСЬ"	Біла Церква	7.26	97.90	0.062	8.71
94	"СИНТЕЗ"*	Київ	7.17	121.14	0.062	8.77
95	ЗАХІДІНВЕСТБАНК*	Чернігів	6.84	109.31	0.059	7.59
96	"ПРИВАТ-ЕКСЕЛ"	Харків	6.45	99.27	0.055	10.00
97	"СЛОБОЖАНЩИНА"	Суми	6.34	174.53	0.055	6.61
98	"БАЗИС"	Харків	6.28	91.85	0.054	7.91
99	ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК*	Харків	6.14	114.60	0.053	6.78
100	"ТЕРНОПІЛЬ-КРЕДИТ"	Тернопіль	5.97	92.26	0.051	9.34
101	"ЛЬВІВ"	Львів	5.73	101.86	0.049	6.03
102	"ОДЕСА"	Одеса	5.57	101.49	0.048	6.93
103	ГЕНЕРАЛЬНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	Одеса	5.57	104.84	0.048	10.66
104	"МОРСЬКИЙ"	Севастополь	5.55	94.97	0.048	5.81
105	ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК	Київ	4.96	108.63	0.043	5.41
106	ДОНКРЕДИТІНВЕСТБАНК	Донецьк	4.91		0.042	6.22
107	"ВІТЧИЗНА"	Київ	4.68	106.75	0.040	4.84
108	ТЕХНОБАНК	Дніпропетровськ	4.50	91.35	0.039	5.73
109	"ТАВРІКА"	Севастополь	3.78	85.33	0.033	3.92
110	"ЛЕВАДА"	Черкаси	3.49	128.70	0.030	3.59
111	"БЕРЕГІНЯ"	Біла Церква	3.20	120.32	0.027	3.39
112	СЕЛЯНСЬКИЙ БАНК "ДНІСТЕР"	Львів	2.71	104.69	0.023	3.64
113	"СЕРВІС*"	Ужгород	2.46	127.18	0.021	2.48
114	"АРМАНД"*	Одеса	2.27	112.12	0.020	2.39

* Банки — не члени АУБ.

** Питома вага валюти балансу кожного банку у загальному обсязі.

Власні кошти банків України

За станом на 01.11.1997 р., млн. грн.

№ п/п	Банк	Місто	Сума, млн. грн.	% до 01.11.1997 р.	Сума, тис. ЕКЮ	Питома вага, %**
	УСЬОГО		2769.07		1293896.89	100.00
1	"УКРАЇНА"	Київ	667.75	99.76	312019.44	24.11
2	УКРСОЦБАНК	Київ	322.84	100.46	150853.97	11.66
3	ОЩАДБАНК	Київ	285.19	101.40	133261.86	10.30
4	ПРИВАТБАНК	Дніпропетровськ	188.25	107.21	87962.03	6.80
5	ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	Донецьк	113.94	102.84	53241.48	4.11
6	"АВАЛЬ"	Київ	104.27	102.55	48723.37	3.77
7	"СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	Запоріжжя	72.87	108.26	34048.55	2.63
8	УКРІНБАНК	Київ	50.63	98.37	23657.97	1.83
9	"СОСЬЄТЕ ЖЕНЕРАЛЬ УКРАЇНА"	Київ	31.95	100.57	14929.62	1.15
10	"ЗЕВС"	Київ	30.36	101.07	14184.72	1.10
11	ПРАВЕКС-БАНК	Київ	30.12	116.54	14073.63	1.09
12	УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК	Київ	30.05	100.22	14040.84	1.09
13	УКРНАФТОГАЗБАНК	Київ	29.78	100.17	13915.61	1.08
14	"АЖЮ"	Київ	27.25	101.60	12732.73	0.98
15	"МЕТАЛУРГ"	Запоріжжя	26.84	99.66	12543.10	0.97
16	ВАБАНК	Київ	25.83	101.03	12069.97	0.93
17	"НАДРА"	Київ	25.64	124.63	11981.41	0.93
18	ЕНЕРГОБАНК	Київ	24.72	100.53	11549.05	0.89
19	ПЕРКОМБАНК	Київ	23.27	100.66	10872.96	0.84
20	ПІВДЕНКОМБАНК	Дніпропетровськ	20.45	101.10	9553.67	0.74
21	ЮТКОКОБАНК	Дніпропетровськ	20.12	109.38	9402.73	0.73
22	КРЕДИТ-ДНІПРО	Дніпропетровськ	19.01	104.61	8882.17	0.69
23	ОЛ-БАНК	Київ	17.39	99.20	8127.88	0.63
24	МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК	Іллічівськ	17.37	99.79	8118.61	0.63
25	ЗУКБ	Львів	17.18	96.50	8027.44	0.62
26	"ГРАНТ"	Харків	17.06	101.16	7972.02	0.62
27	"БАНКІРСЬКИЙ ДІМ"	Київ	17.05	94.68	7968.03	0.62
28	"КІЇВ"	Київ	15.80	106.79	7383.46	0.57
29	ТРАНСБАНК	Київ	14.21	101.91	6641.11	0.51
30	"ЕЛІТА"	Запоріжжя	13.45	95.63	6286.41	0.49
31	ЕЛЕКТРОНБАНК	Львів	13.29	100.56	6209.71	0.48
32	"ГЕОСАНТІС"	Київ	12.14	106.40	5670.76	0.44
33	"АРКАДА"	Київ	12.00	100.53	5605.23	0.43
34	РЕАЛ-БАНК	Харків	11.78	98.76	5503.02	0.43
35	КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	Харків	11.56	100.39	5403.03	0.42
36	МІСЬКИЙ БАНК*	Донецьк	11.11	115.02	5192.38	0.40
37	"ПІВДЕННИЙ"*	Одеса	10.93	101.27	5107.57	0.39
38	"АЛЛОЖ"*	Київ	10.86	124.62	5075.89	0.39
39	"НОВИЙ"	Дніпропетровськ	10.09	100.97	4713.05	0.36
40	ДОНБІРЖБАНК	Донецьк	9.40	103.82	4393.47	0.34
41	"МРІЯ"	Київ	9.09	99.90	4246.21	0.33
42	РОСТОК-БАНК	Київ	8.40	109.02	3924.56	0.30
43	ДОНВУГЛЕКОМБАНК	Донецьк	8.38	102.30	3914.32	0.30
44	"ДЕМАРК"	Чернігів	8.25	99.08	3853.36	0.30
45	МЕГАБАНК	Харків	7.58	127.79	3539.77	0.27
46	"СЛАВУТИЧ"	Київ	7.44	99.26	3475.96	0.27
47	"ЕТАЛОН"*	Київ	7.35	100.21	3436.40	0.27
48	РЕГІОН-БАНК	Харків	7.29	102.71	3408.31	0.26
49	ІНТЕРБАНК	Київ	7.16	105.97	3344.18	0.26
50	"АВТОРИТЕТ"	Київ	7.03	99.59	3286.17	0.25
51	ІКАР-БАНК	Донецьк	7.03	102.17	3282.61	0.25
52	"ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"*	Харків	6.95	101.31	3247.18	0.25
53	АВТОЗАБАНК	Запоріжжя	6.94	100.65	3241.06	0.25
54	ЛЕГБАНК	Київ	6.90	99.84	3223.72	0.25

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

55	"ІНТЕГРАЛ"	Київ	6.52	102.73	3048.06	0.24
56	"ПРИЧОРНОМОР'Я**	Дніпропетровськ	6.45	116.39	3012.11	0.23
57	ЕКСПРЕС-БАНК	Київ	6.25	101.46	2918.23	0.23
58	ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК	Львів	6.13	101.25	2863.56	0.22
59	"ЕРА"	Харків	6.10	104.99	2851.70	0.22
60	ЗАХІДІНКОМБАНК	Луцьк	6.10	101.21	2849.55	0.22
61	ПОЛТАВА-БАНК	Полтава	5.83	98.13	2723.11	0.21
62	ЧЕРНІГІВБАНК	Чернігів	5.80	99.66	2711.12	0.21
63	"УКООПСІЛКА"*	Київ	5.60	101.16	2615.38	0.20
64	"ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	Дніпропетровськ	5.52	101.16	2581.54	0.20
65	КИЇВСЬКИЙ НАРОДНИЙ БАНК	Київ	5.50	100.10	2569.52	0.20
66	"ПРИКАРПАТТЯ"	Івано-Франківськ	5.49	99.95	2566.86	0.20
67	ОБ'ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	Сімферополь	5.47	105.71	2557.42	0.20
68	БАНК ТОРГОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА*	Харків	5.41	124.74	2526.57	0.20
69	"ПРИВАТ-ЕКСЕЛ"	Харків	5.01	100.90	2341.46	0.18
70	"РОСЬ"	Біла Церква	4.95	100.43	2313.51	0.18
71	"ЗОЛОТІ ВОРОТА"	Харків	4.93	100.96	2302.77	0.18
72	"МЕРКУРІЙ"	Харків	4.86	103.86	2269.48	0.18
73	КРИМ-БАНК	Сімферополь	4.83	97.41	2256.97	0.17
74	ІНВЕСТБАНК*	Одеса	4.77	101.68	2228.28	0.17
75	ДЕМОСБАНК	Київ	4.65	100.14	2172.33	0.17
76	ІМЕКС-БАНК	Одеса	4.59	102.60	2146.85	0.17
77	"СИНТЕЗ"*	Київ	4.55	161.96	2127.35	0.16
78	"СИНДИКАТ"	Київ	4.46	102.98	2085.32	0.16
79	"ФЕБ"*	Одеса	4.41	99.92	2060.89	0.16
80	ЗАХІДІНВЕСТБАНК*	Чернігів	4.41	101.61	2058.55	0.16
81	ТАВРИДАБАНК	Запоріжжя	4.25	103.45	1987.26	0.15
82	"ПОРТО-ФРАНКО"	Одеса	4.19	103.35	1957.07	0.15
83	ГЕНЕРАЛЬНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	Одеса	4.09	99.85	1909.73	0.15
84	"ТЕРНОПІЛЬ-КРЕДИТ"	Тернопіль	4.02	100.12	1878.91	0.15
85	"МОРСЬКИЙ"	Севастополь	3.98	100.93	1860.71	0.14
86	"АНТАРЕС"	Київ	3.94	102.68	1843.22	0.14
87	"КАПІТАЛ"	Донецьк	3.92	104.30	1831.88	0.14
88	ДОНКРЕДИТІНВЕСТБАНК	Донецьк	3.89		1819.83	0.14
89	"КИЇВСЬКА РУСЬ**	Київ	3.89	96.20	1818.58	0.14
90	"ТАВРІЯ"	Сімферополь	3.73	111.28	1745.15	0.13
91	ВОЛИНЬТОРГІНВЕСТБАНК	Луцьк	3.71	118.50	1735.82	0.13
92	ШАХТЕКОНОМБАНК	Макіївка	3.71	102.89	1733.10	0.13
93	"ЗГОДА"	Київ	3.68	99.44	1717.55	0.13
94	УКРХАРЧОПРОМБАНК	Київ	3.62	100.88	1693.81	0.13
95	ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК*	Харків	3.58	115.19	1674.46	0.13
96	ІНТЕРКОНТБАНК	Сімферополь	3.52	101.37	1645.30	0.13
97	"ОДЕСА"	Одеса	3.37	102.05	1576.07	0.12
98	ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ	Сімферополь	3.35	100.25	1564.08	0.12
99	РАДАБАНК*	Дніпропетровськ	3.31	102.28	1548.52	0.12
100	ІНДУСТРІАЛБАНК	Запоріжжя	3.26	103.49	1522.72	0.12
101	ТЕХНОБАНК	Дніпропетровськ	3.13	100.11	1461.68	0.11
102	ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК	Київ	3.12	100.07	1459.27	0.11
103	"ПОДІЛЛЯ"*	Хмельницький	3.05	104.16	1423.71	0.11
104	СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК*	Луганськ	2.90	103.91	1355.91	0.10
105	"БАЗИС"	Харків	2.90	103.22	1355.90	0.10
106	"СЛОБОЖАНЩИНА"	Суми	2.67	100.17	1249.84	0.10
107	"ЛЕВАДА"	Черкаси	2.56	125.01	1197.80	0.09
108	"ЛЬВІВ"	Львів	2.53	100.17	1182.14	0.09
109	"ТАВРІКА"	Севастополь	2.39	99.71	1114.61	0.09
110	СЕЛЯНСЬКИЙ БАНК "ДНІСТЕР"	Львів	2.32	100.72	1082.72	0.08
111	"БЕРЕГІНЯ"	Біла Церква	2.16	97.85	1011.38	0.08
112	"ВІТЧИЗНА"	Київ	2.12	101.09	991.95	0.08
113	"АРМАНД**	Одеса	2.12	110.44	990.53	0.08
114	"СЕРВІС"*	Ужгород	1.87	107.39	873.43	0.07

* Банки — не члени АУБ.

** Питома вага власних коштів кожного банку у загальному обсязі.

Статутні фонди банків України

За станом на 01.11.1997 р., млн. грн.

№ п/п	Банк	Місто	Сума, млн. грн.	% до 01.10.1997 р.	Сума, тис. ЕКЮ	Частка у власних коштах, %
	УСЬОГО		760.45		355333.46	27.46
1	"УКРАЇНА"	Київ	46.74	100.00	21839.24	7.00
2	ПРИВАТБАНК	Дніпропетровськ	45.00	100.00	21027.05	23.90
3	"АВАЛЬ"	Київ	27.31	108.11	12760.39	26.19
4	УКРСОЦБАНК	Київ	27.26	100.01	12735.83	8.44
5	"СОСЬЄТЕ ЖЕНЕРАЛЬ УКРАЇНА"	Київ	23.31	100.00	10892.58	72.96
6	УКРНАФТОГАЗБАНК	Київ	20.25	100.00	9461.60	67.99
7	ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	Донецьк	20.14	100.00	9410.01	17.67
8	ПРАВЕКС-БАНК	Київ	19.20	127.98	8970.38	63.74
9	"ЗЕВС"	Київ	17.60	100.00	8225.07	57.99
10	"СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	Запоріжжя	16.64	100.00	7775.59	22.84
11	"НАДРА"	Київ	15.41	148.04	7199.42	60.09
12	УКРІНБАНК	Київ	15.21	100.00	7106.48	30.04
13	ПІВДЕНКОМБАНК	Дніпропетровськ	12.15	100.00	5676.80	59.42
14	МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК	Іллічівськ	11.81	98.20	5520.30	68.00
15	"МЕТАЛУРГ"	Запоріжжя	11.62	100.00	5431.33	43.30
16	ЮГТОКОБАНК	Дніпропетровськ	11.35	106.43	5301.23	56.38
17	ВАБАНК	Київ	11.25	100.00	5257.15	43.56
18	КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	Харків	11.09	100.00	5182.00	95.91
19	ОЩАДБАНК	Київ	10.29	100.58	4809.01	3.61
20	"АЛЛОЖ**"	Київ	10.23	123.48	4778.84	94.15
21	ЕНЕРГОБАНК	Київ	10.15	100.00	4743.44	41.07
22	"КІІВ"	Київ	9.96	104.67	4653.33	63.02
23	МІСЬКИЙ БАНК*	Донецьк	9.68	156.13	4523.25	87.11
24	"БАНКІРСЬКИЙ ДІМ"	Київ	8.26	100.00	3859.63	48.44
25	"АРКАДА"	Київ	8.05	100.16	3760.34	67.09
26	РЕАЛ-БАНК	Харків	8.00	100.00	3739.83	67.96
27	ОЛ-БАНК	Київ	7.78	100.00	3637.03	44.75
28	"ЕЛІТА"	Запоріжжя	7.78	100.00	3634.64	57.82
29	ПЕРКОМБАНК	Київ	7.50	101.89	3504.51	32.23
30	"КРЕДИТ-ДНІПРО"	Дніпропетровськ	7.20	100.00	3364.33	37.88
31	ТРАНСБАНК	Київ	7.00	100.00	3270.88	49.25
32	УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК	Київ	6.88	100.00	3216.22	22.91
33	"АЖІО"	Київ	6.71	100.00	3136.30	24.63
34	ДОНБІРЖБАНК	Донецьк	6.60	100.00	3082.07	70.15
35	ЗУКБ	Львів	6.21	106.60	2902.53	36.16
36	РОСТОК-БАНК	Київ	5.91	100.60	2762.71	70.40
37	ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК	Львів	5.61	100.00	2620.95	91.53
38	"ГРАНТ"	Харків	5.60	101.46	2615.50	32.81
39	ЕЛЕКТРОНБАНК	Львів	5.49	100.50	2566.34	41.33
40	"ГЕОСАНТРИС"	Київ	5.33	128.79	2489.60	43.90
41	"ПРИЧОРНОМОР'Я**"	Дніпропетровськ	5.27	115.47	2463.53	81.79
42	"ЕРА"	Харків	5.19	100.00	2424.86	85.03
43	"ДЕМАРК"	Чернігів	5.18	100.00	2421.84	62.85
44	"ІНТЕГРАЛ"	Київ	5.14	103.72	2400.43	78.75
45	"МРІЯ"	Київ	5.13	100.00	2397.25	56.46
46	"АВТОРИТЕТ"	Київ	5.00	100.00	2336.34	71.10
47	"ПІВДЕННИЙ**"	Одеса	4.98	100.00	2324.66	45.51
48	ЕКСПРЕС-БАНК	Київ	4.84	100.00	2262.42	77.53
49	"СЛАВУТИЧ"	Київ	4.46	100.00	2084.33	59.96
50	МЕГАБАНК	Харків	4.36	100.00	2035.15	57.49
51	ІНТЕРБАНК	Київ	4.27	118.50	1993.36	59.61
52	"НОВИЙ"	Дніпропетровськ	4.08	100.00	1904.81	40.42
53	"ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	Дніпропетровськ	4.06	102.32	1896.22	73.45
54	"ПРИКАРПАТТЯ"	Івано-Франківськ	4.04	100.00	1889.88	73.63

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

55	ДЕМОСБАНК	Київ	4.00	100.00	1869.07	86.04
56	"ПРИВАТ-ЕКСЕЛ"	Харків	3.94	101.67	1843.27	78.72
57	"СИНТЕЗ"*	Київ	3.85	172.76	1800.15	84.62
58	"МЕРКУРІЙ"	Харків	3.83	100.00	1787.77	78.77
59	БАНК ТОРГОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА*	Харків	3.82	105.82	1784.19	70.62
60	РЕГІОН-БАНК	Харків	3.77	100.00	1761.83	51.69
61	ПОЛТАВА-БАНК	Полтава	3.75	100.00	1752.25	64.35
62	АВТОЗАБАНК	Запоріжжя	3.70	100.00	1728.89	53.34
63	ЧЕРНІГІВБАНК	Чернігів	3.65	100.00	1705.53	62.91
64	ЗАХІДІНВЕСТБАНК*	Чернігів	3.64	101.96	1702.77	82.72
65	"УКООСПІЛКА"*	Київ	3.60	101.33	1683.50	64.37
66	"ЗОЛОТІ ВОРОТА"	Харків	3.56	100.00	1661.40	72.15
67	ДОНВУГЛЕКОМБАНК	Донецьк	3.29	100.00	1537.54	39.28
68	ІКАР-БАНК	Донецьк	3.29	100.82	1537.26	46.83
69	ІМЕКС-БАНК	Одеса	3.20	100.00	1493.07	69.55
70	ЛЕГБАНК	Київ	3.18	100.00	1484.26	46.04
71	"АНТАРЕС"	Київ	3.12	100.00	1456.62	79.03
72	ЗАХІДІНКОМБАНК	Луцьк	3.10	100.00	1448.53	50.83
73	"ЕТАЛОН"*	Київ	3.10	105.17	1448.53	42.15
74	ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК*	Харків	3.08	117.11	1439.37	85.96
75	"СИНДИКАТ"	Київ	3.05	100.00	1425.17	68.34
76	"КАПІТАЛ"	Донецьк	3.00	100.00	1401.80	76.52
77	ВОЛИНЬТОРГІНВЕСТБАНК	Луцьк	2.97	111.33	1388.43	79.99
78	УКРХАРЧОПРОМБАНК	Київ	2.96	100.00	1383.19	81.66
79	ГЕНЕРАЛЬНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	Одеса	2.88	100.00	1346.67	70.52
80	ІНВЕСТБАНК*	Одеса	2.88	99.65	1345.00	60.36
81	ІНДУСТРІАЛБАНК	Запоріжжя	2.85	100.71	1332.44	87.50
82	"МОРСЬКИЙ"	Севастополь	2.75	100.00	1284.99	69.06
83	РАДАБАНК*	Дніпропетровськ	2.70	100.00	1261.63	81.47
84	"ЗГОДА"	Київ	2.53	100.00	1179.95	68.70
85	ТАВРИДАБАНК	Запоріжжя	2.52	100.00	1175.88	59.17
86	"РОСЬ"	Біла Церква	2.51	100.00	1170.55	50.60
87	ТЕХНОБАНК	Дніпропетровськ	2.50	100.00	1168.17	79.92
88	"ФЕБ"*	Одеса	2.50	100.00	1168.17	56.68
89	"ОДЕСА"	Одеса	2.48	100.23	1160.16	73.61
90	"СЛОБОЖАНЩИНА"	Суми	2.47	100.00	1154.16	92.35
91	"КИЇВСЬКА РУСЬ"*	Київ	2.45	100.00	1144.81	62.95
92	"ЛЕВАДА"	Черкаси	2.42	126.03	1131.10	94.43
93	ДОНКРЕДИТІНВЕСТБАНК	Донецьк	2.41		1127.11	61.93
94	СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК*	Луганськ	2.40	100.00	1121.44	82.71
95	ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ	Сімферополь	2.40	100.00	1121.44	71.70
96	ШАХТЕКОНОМБАНК	Макіївка	2.35	100.23	1097.83	63.35
97	ІНТЕРКОНТБАНК	Сімферополь	2.32	101.13	1083.64	65.86
98	ОБ'ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	Сімферополь	2.30	100.00	1076.38	42.09
99	"ПОДІЛЛЯ"*	Хмельницький	2.30	100.00	1074.72	75.49
100	КИЇВСЬКИЙ НАРОДНИЙ БАНК	Київ	2.30	100.00	1074.72	41.83
101	"ТАВРІЯ"	Сімферополь	2.30	117.91	1074.72	61.58
102	"ПОРТО-ФРАНКО"	Одеса	2.24	100.00	1044.35	53.36
103	ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК	Київ	2.23	100.00	1042.01	71.41
104	"ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"*	Харків	2.21	100.08	1034.87	31.87
105	"БАЗИС"	Харків	1.98	100.00	923.73	68.13
106	"АРМАНД"*	Одеса	1.97	112.09	921.83	93.06
107	"ТАВРІКА"	Севастополь	1.96	100.00	914.52	82.05
108	"ТЕРНОПІЛЬ-КРЕДИТ"	Тернопіль	1.93	105.26	903.65	48.09
109	СЕЛЯНСЬКИЙ БАНК "ДНІСТЕР"	Львів	1.81	100.00	846.61	78.19
110	"СЕРВІС"*	Ужгород	1.80	107.59	841.08	96.30
111	"БЕРЕГІНІЯ"	Біла Церква	1.78	100.00	831.58	82.22
112	"ВІТЧИЗНА"	Київ	1.69	100.00	789.68	79.61
113	"ЛЬВІВ"	Львів	1.69	100.00	789.68	66.80
114	КРИМ-БАНК	Сімферополь	1.65	100.00	770.99	34.16

* Банки — не члени АУБ

Вклади громадян у національній валюті в банках України

За станом на 01.11.1997 р., млн. грн.

№ п/п	Банк	Місто	Вклади громадян	Питома вага, % **	Частка в за-лучених коштах, %
	УСЬОГО		1200.511	100.000	16.43
1	ОЩАДБАНК	Київ	650.401	54.177	82.21
2	ПРИВАТБАНК	Дніпропетровськ	161.600	13.461	13.28
3	"УКРАЇНА"	Київ	133.071	11.085	9.41
4	УКРСОЦБАНК	Київ	47.222	3.933	5.34
5	УКРІНБАНК	Київ	16.033	1.336	11.42
6	"АВАЛЬ"	Київ	14.610	1.217	2.20
7	"МЕТАЛУРГ"	Запоріжжя	9.993	0.832	33.89
8	ЮГТОКОБАНК	Дніпропетровськ	9.411	0.784	15.61
9	ЕНЕРГОБАНК	Київ	7.714	0.643	14.83
10	"ЗЕВС"	Київ	7.360	0.613	12.64
11	ПРАВЕКС-БАНК	Київ	6.910	0.576	8.11
12	"КИЇВ"	Київ	6.860	0.571	10.53
13	ДОНВУГЛЕКОМБАНК	Донецьк	6.811	0.567	20.24
14	"НАДРА"	Київ	6.600	0.550	4.42
15	УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК	Київ	6.058	0.505	4.83
16	"СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	Запоріжжя	6.040	0.503	8.72
17	ПЕРКОМБАНК	Київ	6.039	0.503	14.31
18	ЗАХІДІНКОМБАНК	Луцьк	5.020	0.418	34.38
19	"КРЕДИТ-ДНІПРО"	Дніпропетровськ	4.579	0.381	8.40
20	ВАБАНК	Київ	4.433	0.369	4.66
21	"АЖІО"	Київ	4.060	0.338	10.94
22	"ПРИЧОРНОМОР'Я"	Дніпропетровськ	3.897	0.325	45.27
23	"МРІЯ"	Київ	3.846	0.320	11.46
24	"ЕЛІТА"	Запоріжжя	3.772	0.314	20.15
25	РОСТОК-БАНК	Київ	2.978	0.248	12.94
26	ПІВДЕНКОМБАНК	Дніпропетровськ	2.920	0.243	14.83
27	"ПРИКАРПАТТЯ"	Івано-Франківськ	2.889	0.241	37.82
28	"АРКАДА"	Київ	2.887	0.240	60.85
29	"ПОДІЛЛЯ"	Хмельницький	2.881	0.240	45.20
30	ЕЛЕКТРОНБАНК	Львів	2.790	0.232	15.57
31	ПОЛТАВА-БАНК	Полтава	2.752	0.229	25.81
32	АВТОАЗБАНК	Запоріжжя	2.671	0.222	44.45
33	"НОВИЙ"	Дніпропетровськ	2.510	0.209	10.77
34	ОБ'ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	Сімферополь	2.231	0.186	20.03
35	ІКАР-БАНК	Донецьк	1.982	0.165	23.37
36	ВОЛИНЬТОРГІНВЕСТБАНК	Луцьк	1.934	0.161	30.37
37	"ДЕМАРК"	Чернігів	1.676	0.140	10.09
38	ЗУКБ	Львів	1.655	0.138	3.48
39	"ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	Харків	1.650	0.137	52.80
40	РЕАЛ-БАНК	Харків	1.606	0.134	3.24
41	ІНДУСТРІАЛБАНК	Запоріжжя	1.488	0.124	34.10
42	ОЛ-БАНК	Київ	1.459	0.122	7.13
43	ЧЕРНІГІВБАНК	Чернігів	1.430	0.119	15.21
44	ІНТЕРКОНТБАНК	Сімферополь	1.323	0.110	25.16
45	ЛЕГБАНК	Київ	1.225	0.102	4.34
46	"РОСЬ"	Біла Церква	1.205	0.100	48.14
47	"ТАВРІЯ"	Сімферополь	1.168	0.097	28.20
48	"СЛАВУТИЧ"	Київ	1.163	0.097	15.35
49	"УКООПСІЛКА"	Київ	1.130	0.094	6.99
50	ТРАНСБАНК	Київ	1.064	0.089	6.31
51	ШАХТЕКОНОМБАНК	Макіївка	1.063	0.089	21.49
52	"КАПІТАЛ"	Донецьк	1.039	0.087	13.93
53	"ФЕБ"	Одеса	0.950	0.079	22.97

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

54	"ЗОЛОТІ ВОРОТА"	Харків	0.781	0.065	10.08
55	"КИЇВСЬКА РУСЬ**	Київ	0.747	0.062	4.47
56	ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	Донецьк	0.746	0.062	0.41
57	"ПІВДЕННИЙ**	Одеса	0.729	0.061	2.03
58	"ЕРА"	Харків	0.728	0.061	3.04
59	ДЕМОСБАНК	Київ	0.695	0.058	16.50
60	"ЛЬВІВ"	Львів	0.501	0.042	15.87
61	"МЕРКУРІЙ"	Харків	0.494	0.041	1.93
62	ТЕХНОБАНК	Дніпропетровськ	0.492	0.041	26.86
63	ІМЕКС-БАНК	Одеса	0.491	0.041	5.34
64	"ГРАНТ"	Харків	0.461	0.038	0.94
65	БАНК ТОРГОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА*	Харків	0.459	0.038	15.18
66	КРИМ-БАНК	Сімферополь	0.448	0.037	10.12
67	"ОДЕСА"	Одеса	0.442	0.037	20.82
68	УКРХАРЧОПРОМБАНК	Київ	0.429	0.036	13.46
69	"ЕТАЛОН**	Київ	0.398	0.033	1.28
70	"ІНТЕГРАЛ"	Київ	0.389	0.032	2.67
71	ТАВРИДАБАНК	Запоріжжя	0.370	0.031	13.23
72	"ПРИВАТ-ЕКСЕЛ"	Харків	0.343	0.029	30.17
73	РЕГІОН-БАНК	Харків	0.337	0.028	5.36
74	"ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	Дніпропетровськ	0.336	0.028	3.03
75	ДОНБІРЖБАНК	Донецьк	0.329	0.027	1.81
76	"ГЕОСАНТРИС"	Київ	0.311	0.026	1.77
77	РАДАБАНК*	Дніпропетровськ	0.304	0.025	5.82
78	"АВТОРИТЕТ"	Київ	0.302	0.025	4.89
79	"ЛЕВАДА"	Черкаси	0.250	0.021	28.45
80	ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК	Львів	0.232	0.019	10.79
81	УКРНАФТОГАЗБАНК	Київ	0.224	0.019	1.58
82	"БАНКІРСЬКИЙ ДІМ"	Київ	0.218	0.018	0.57
83	ЗАХІДІНВЕСТБАНК*	Чернігів	0.169	0.014	7.62
84	"МОРСЬКИЙ"	Севастополь	0.164	0.014	10.95
85	ІНВЕСТБАНК*	Одеса	0.158	0.013	4.33
86	ІНТЕРБАНК	Київ	0.155	0.013	1.11
87	"ЗГОДА"	Київ	0.131	0.011	2.09
88	ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК*	Харків	0.115	0.010	4.77
89	ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК	Київ	0.111	0.009	7.23
90	ЕКСПРЕС-БАНК	Київ	0.108	0.009	2.48
91	МІСЬКИЙ БАНК*	Донецьк	0.068	0.006	0.37
92	"ПОРТО-ФРАНКО"	Одеса	0.058	0.005	0.22
93	"ТАВРІКА"	Севастополь	0.034	0.003	3.69
94	"АНТАРЕС"	Київ	0.030	0.002	0.52
95	КИЇВСЬКИЙ НАРОДНИЙ БАНК	Київ	0.029	0.002	0.80
96	"ТЕРНОПІЛЬ-КРЕДИТ"	Тернопіль	0.025	0.002	1.30
97	МЕГАБАНК	Харків	0.025	0.002	0.27
98	"БАЗИС"	Харків	0.024	0.002	0.73
99	"БЕРЕГІНЯ"	Біла Церква	0.022	0.002	2.12
100	ДОНКРЕДИТІНВЕСТБАНК	Донецьк	0.017	0.001	0.74
101	"ВІТЧИЗНА"	Київ	0.011	0.001	0.44
102	ГЕНЕРАЛЬНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	Одеса	0.007	0.001	0.70
103	МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК	Іллічівськ	0.004	0.000	0.01
104	"АРМАНД**	Одеса	0.004	0.000	3.47
105	ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ	Сімферополь	0.000	0.000	0.01
106	"СЕРВІС**	Ужгород	0.000	0.000	0.03
107	"СИНДИКАТ"	Київ	0.000	0.000	0.00
108	СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК*	Луганськ	0.000	0.000	0.00
109	"СОСЬЄТЕ ЖЕНЕРАЛЬ УКРАЇНА"	Київ	0.000	0.000	0.00
110	"АЛЛОНЖ**	Київ	0.000	0.000	0.00
111	"СИНТЕЗ**	Київ	0.000	0.000	0.00
112	СЕЛЯНСЬКИЙ БАНК "ДНІСТЕР"	Львів	0.000	0.000	0.00
113	"СЛОБОЖАНЩИНА"	Суми	0.000	0.000	0.00
114	КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	Харків	0.000	0.000	0.00

* Банки — не члени АУБ.

** Питома вага вкладів громадян кожного банку у загальному обсязі вкладів.

Величина прибутку банків України

За станом на 01.11.1997 р., млн. грн.

№ п/п	Банк	Місто	Прибуток	Питома вага, %**	Прибутковість, %	
					статутного фонду	чистих активів
	УСЬОГО		592.624	100.000	77.93	5.10
1	УКРСОЦБАНК	Київ	71.988	12.147	264.12	5.81
2	ПРИВАТБАНК	Дніпропетровськ	66.454	11.213	147.67	4.13
3	"УКРАЇНА"	Київ	53.675	9.057	114.84	2.03
4	"СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	Запоріжжя	47.207	7.966	283.69	23.13
5	"АВАЛЬ"	Київ	44.953	7.585	164.61	5.45
6	ОЩАДБАНК	Київ	43.922	7.412	426.77	3.80
7	ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	Донецьк	35.331	5.962	175.44	10.33
8	УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК	Київ	31.399	5.298	456.18	19.97
9	"ЗЕВС"	Київ	12.092	2.040	68.70	10.13
10	"МЕТАЛУРГ"	Запоріжжя	9.855	1.663	84.79	13.45
11	МІСЬКИЙ БАНК*	Донецьк	9.762	1.647	100.85	29.57
12	"СОСЬЄТЕ ЖЕНЕРАЛЬ УКРАЇНА"	Київ	8.580	1.448	36.81	11.26
13	ЗУКБ	Львів	7.326	1.236	117.94	10.77
14	"АЖІО"	Київ	6.682	1.127	99.55	9.12
15	ЮГТОКОБАНК	Дніпропетровськ	6.321	1.067	55.71	6.58
16	ВАБАНК	Київ	5.893	0.994	52.38	4.40
17	ТРАНСБАНК	Київ	5.525	0.932	78.93	17.63
18	ПІВДЕНКОМБАНК	Дніпропетровськ	5.479	0.925	45.10	13.36
19	ЕНЕРГОБАНК	Київ	5.260	0.888	51.82	6.17
20	"ГРАНТ"	Харків	4.983	0.841	89.01	7.50
21	"КРЕДИТ-ДНІПРО"	Дніпропетровськ	4.224	0.713	58.66	5.28
22	ПРАВЕКС-БАНК	Київ	4.025	0.679	20.97	3.50
23	УКРІНБАНК	Київ	3.860	0.651	25.38	1.63
24	ОЛ-БАНК	Київ	3.714	0.627	47.72	8.41
25	ПЕРКОМБАНК	Київ	3.536	0.597	47.14	4.26
26	"КИІВ"	Київ	3.532	0.596	35.46	4.17
27	"НАДРА"	Київ	3.408	0.575	22.12	1.87
28	МЕГАБАНК	Харків	3.299	0.557	75.75	19.94
29	"ЕЛІТА"	Запоріжжя	3.295	0.556	42.36	9.35
30	РЕПОН-БАНК	Харків	3.104	0.524	82.31	21.98
31	"ЕТАЛОН"*	Київ	2.716	0.458	87.60	6.71
32	"МРІЯ"	Київ	2.533	0.427	49.37	5.51
33	ДОНБІРЖБАНК	Донецьк	2.478	0.418	37.57	8.90
34	УКРНАФТОГАЗБАНК	Київ	2.331	0.393	11.51	5.12
35	ЗАХІДІНКОМБАНК	Луцьк	2.272	0.383	73.28	9.56
36	РЕАЛ-БАНК	Харків	2.264	0.382	28.29	3.05
37	"ПРИВАТ-ЕКСЕЛ"	Харків	2.241	0.378	56.80	34.75
38	МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК	Іллічівськ	2.186	0.369	18.51	3.78
39	РОСТОК-БАНК	Київ	2.165	0.365	36.61	6.41
40	"СИНДИКАТ"	Київ	2.100	0.354	68.86	9.63
41	ЛЕГБАНК	Київ	1.874	0.316	58.98	4.98
42	"АРКАДА"	Київ	1.798	0.303	22.35	10.80
43	"ДЕМАРК"	Чернігів	1.680	0.284	32.42	6.49
44	"УКООПСІЛКА**"	Київ	1.642	0.277	45.58	7.15
45	ЕКСПРЕС-БАНК	Київ	1.624	0.274	33.55	15.41
46	"МЕРКУРІЙ"	Харків	1.609	0.272	42.06	5.09
47	"ІНТЕГРАЛ"	Київ	1.573	0.265	30.63	7.24
48	ІНВЕСТБАНК*	Одеса	1.497	0.253	52.00	17.57
49	"ЗОЛОТІ ВОРОТА"	Харків	1.482	0.250	41.68	11.68
50	"КИЇВСЬКА РУСЬ"*	Київ	1.313	0.221	53.58	6.22
51	ЕЛЕКТРОНБАНК	Львів	1.233	0.208	22.46	3.85
52	"СЛАВУТИЧ"	Київ	1.215	0.205	27.23	7.86
53	ІНТЕРКОНТБАНК	Сімферополь	1.200	0.202	51.74	12.87
54	"ПОРТО-ФРАНКО"	Одеса	1.186	0.200	53.05	3.81

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

55	ІНТЕРБАНК	Київ	1.119	0.189	26.22	4.72
56	"ЗГОДА"	Київ	1.116	0.188	44.19	9.22
57	ІМЕКС-БАНК	Одеса	1.103	0.186	34.53	7.70
58	"ПРИКАРПАТТЯ"	Івано-Франківськ	1.054	0.178	26.05	7.55
59	АВТОАЗБАНК	Запоріжжя	1.030	0.174	27.85	4.94
60	ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ	Сімферополь	1.029	0.174	42.89	11.55
61	"СИНТЕЗ"*	Київ	0.990	0.167	25.70	13.81
62	"ПРИЧОРНОМОР'Я"*	Дніпропетровськ	0.987	0.167	18.72	6.24
63	"ТАВРІЯ"	Сімферополь	0.965	0.163	41.96	9.13
64	"ТЕРНОПІЛЬ-КРЕДИТ"	Тернопіль	0.945	0.160	48.88	15.82
65	"НОВИЙ"	Дніпропетровськ	0.916	0.155	22.46	2.53
66	ТАВРИДАБАНК	Запоріжжя	0.904	0.153	35.93	11.99
67	КАР-БАНК	Донецьк	0.866	0.146	26.31	5.23
68	"ПІВДЕННИЙ"*	Одеса	0.813	0.137	16.34	1.48
69	"БАНКІРСЬКИЙ ДІМ"	Київ	0.813	0.137	9.84	1.08
70	ПОЛТАВА-БАНК	Полтава	0.774	0.131	20.64	4.34
71	"ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"*	Харків	0.755	0.127	34.10	6.90
72	"ОДЕСА"	Одеса	0.731	0.123	29.46	13.12
73	"ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	Дніпропетровськ	0.725	0.122	17.87	4.32
74	"ФЕБ"*	Одеса	0.711	0.120	28.42	7.46
75	ДОНВУГЛЕКОМБАНК	Донецьк	0.692	0.117	21.04	1.59
76	РАДАБАНК*	Дніпропетровськ	0.665	0.112	24.63	7.70
77	СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК*	Луганськ	0.663	0.112	27.63	8.61
78	БАНК ТОРГОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА*	Харків	0.614	0.104	16.09	6.63
79	"АНТАРЕС"	Київ	0.583	0.098	18.71	5.78
80	"АВТОРИТЕТ"	Київ	0.574	0.097	11.49	4.14
81	ОБ'ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	Сімферополь	0.562	0.095	24.39	3.38
82	"ПОДІЛЛЯ"*	Хмельницький	0.486	0.082	21.12	4.97
83	"ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК"*	Харків	0.483	0.082	15.69	7.88
84	"ЕРА"	Харків	0.482	0.081	9.29	1.57
85	ВОЛИНЬТОРГІНВЕСТБАНК	Луцьк	0.481	0.081	16.19	4.88
86	ТЕХНОБАНК	Дніпропетровськ	0.413	0.070	16.51	9.16
87	ЧЕРНІГІВБАНК	Чернігів	0.395	0.067	10.81	2.54
88	ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК	Львів	0.357	0.060	6.37	3.73
89	"ЛЬВІВ"	Львів	0.341	0.058	20.19	5.95
90	"КАПІТАЛ"	Донецьк	0.314	0.053	10.48	2.76
91	"АЛЛОНЖ"*	Київ	0.306	0.052	2.99	2.25
92	СЕЛЯНСЬКИЙ БАНК "ДНІСТЕР"	Львів	0.263	0.044	14.49	9.70
93	"МОРСЬКИЙ"	Севастополь	0.254	0.043	9.24	4.57
94	УКРХАРЧОПРОМБАНК	Київ	0.252	0.042	8.50	2.73
95	ЗАХІДІНВЕСТБАНК*	Чернігів	0.236	0.040	6.49	3.46
96	"БАЗИС"	Харків	0.236	0.040	11.92	3.75
97	"СЛОБОЖАНЩИНА"	Суми	0.223	0.038	9.03	3.52
98	"БЕРЕГІНЯ"	Біла Церква	0.195	0.033	10.95	6.10
99	ДЕМОСБАНК	Київ	0.194	0.033	4.85	1.89
100	ГЕНЕРАЛЬНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	Одеса	0.185	0.031	6.40	3.31
101	КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	Харків	0.175	0.030	1.58	0.08
102	"ГЕОСАНТРИС"	Київ	0.134	0.023	2.51	0.38
103	"АРМАНД"*	Одеса	0.122	0.021	6.18	5.37
104	ІНДУСТРІАЛБАНК	Запоріжжя	0.120	0.020	4.21	1.61
105	"ВІТЧИЗНА"	Київ	0.094	0.016	5.59	2.02
106	"ТАВРІКА"	Севастополь	0.087	0.015	4.45	2.30
107	"ЛЕВАДА"	Черкаси	0.068	0.011	2.79	1.94
108	ДОНКРЕДИТІНВЕСТБАНК	Донецьк	0.052	0.009	2.14	1.05
109	ШАХТЕКОНОМБАНК	Макіївка	0.032	0.005	1.35	0.34
110	"РОСЬ"	Біла Церква	0.024	0.004	0.98	0.34
111	КИЇВСЬКИЙ НАРОДНИЙ БАНК	Київ	0.012	0.002	0.51	0.13
112	ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК	Київ	0.009	0.002	0.42	0.19
113	"СЕРВІС"*	Ужгород	0.001	0.000	0.08	0.06
114	КРИМ-БАНК	Сімферополь	0.000	0.000	0.00	0.00

* Банки — не члени АУБ.

** Питома вага прибутку кожного банку у загальному обсязі.

ІНФОРМАЦІЯ ІЗ ПЕРШОДЖЕРЕЛ

Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України"¹, внесені за період із 11 листопада по 10 грудня 1997 року

Назва банку і вид товариства	Зареєстрований статутний фонд, грн.	Дата і № реєстрації	Адреса
м. Київ і Київська область			
Акціонерний банк "БРОКБІЗНЕСБАНК", ВАТ	9 120 000	07/10/1991 р., № 18	м.Київ, просп. Перемоги, 41
Український акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк "ПРОМІНВЕСТБАНК", ЗАТ	200 175 000	26/08/1992 р., № 125	м.Київ, пров. Шевченка, 12
Акціонерний комерційний банк "МРІЯ", ВАТ	5 130 363	11/11/1992 р., №128	м. Київ, вул. Гоголівська, 22/24
Акціонерний комерційний банк "ТК КРЕДИТ", ЗАТ	2 498 750	28/04/1994 р., №245	м.Київ, вул. Дмитрівська, 18/24
Івано-Франківська область			
Акціонерний комерційний банк "ПРИКАРПАТТЯ", ВАТ	7 500 000	22/10/1991 р., № 48	м. Івано-Франківськ, вул. Василянок, 48

¹ "Офіційний список комерційних банків України" опубліковано у "Віснику НБУ", №10, 1997 р. Дані, що змінилися, виділено червоним кольором.

Відкрито представництва:

1. "СГІБАНК, Н.А." (США), м.Київ, вул. І. Франка, 29;
2. АТ "МУЛЬТІБАНК" (Латвія), м.Київ, вул. Червоноармійська, 9/2.

Зміни і доповнення до "Переліку банків із зазначенням пунктів заліцензованих операцій"¹, внесені за період із 11 листопада по 10 грудня 1997 року

ПЕРЕЛІК ОПЕРАЦІЙ, НА ПРАВО ЗДІЙСНЕННЯ ЯКИХ КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ ОТРИМАЛИ ЛІЦЕНЗІЮ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Операції з готівкою

1. Касове обслуговування клієнтів.
2. Перевезення грошово-валютних цінностей (готівки, цінностей і документів із філій або головного банку), за винятком інкасації грошової виручки клієнтів.

Розрахункові операції

3. Ведення рахунків клієнтів (рези-

¹ "Перелік банків із зазначенням пунктів заліцензованих операцій" опубліковано у "Віснику НБУ", №11, 1997 р.

дентів) та здійснення розрахунків за їх дорученням (у національній валюті України).

4. Ведення рахунків банків-кореспондентів (резидентів) та здійснення розрахунків за їх дорученням (у національній валюті).

5. Проведення операцій із касового виконання державного бюджету, в тому числі ведення бюджетних рахунків клієнтів та рахунків державних позабюджетних фондів за дорученням Національного банку України і Головного управління Державного казначейства Міністерства фінансів України.

Активні операції

6. Надання кредитів банкам.
7. Надання кредитів юридичним особам.

8. Надання кредитів фізичним особам.
9. Придбання права вимоги щодо поставки товарів і надання послуг, прийняття ризику виконання таких вимог та інкасація цих вимог (факторинг).
10. Вкладення коштів у статутні фонди інших юридичних осіб.

Пасивні операції

11. Залучення депозитів юридичних осіб.
12. Залучення депозитів фізичних осіб.
13. Отримання кредитів від банків.
14. Випуск цінних паперів (облігацій, ощадних сертифікатів тощо).

Операції з валютними цінностями

15. Ведення валютних рахунків клієнтів.

Назва банку	Адреса	Ліцензія	Операції
м. Київ і Київська область			
"ОЩАДНИЙ БАНК"	м.Київ, просп.Науки, 7	№ 148 від 27/11/1997 р.	1,3,6,8,12,13,14,15,16,17,19,20,21,22,23,26,27,29,30,32,33,34,5
АКБ "ГРАДОБАНК"	м.Київ, вул.Анрі Барбюса, 9-а	від 27/11/1997 р.	1,3,16,20,33
АБ "СИНТЕЗ"	м.Київ, вул.Івана Кудрі, 5	№ 30 від 04/12/1997 р.	3,6,7,8,9,10,11,13,15,16,18,19,20,27,30,32,33,1,26,17,21
АКБ "КРЕДИТАНШТАЛТ УКРАЇНА"	м.Київ, вул.І.Франка, 29	№ 185 від 14/11/1997 р.	18,32,3,4,6,7,8,9,11,13,15,17,19,20,21,22,27,28,29,30,31,33
Запорізька область			
АКБ "СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	м.Запоріжжя, вул.Кремлівська, 8	№ 36 від 27/11/1997 р.	1,3,4,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,19,20,21,22,23,28,29,30,31,32,33,34,2
АБ "ЕЛІТА"	м.Запоріжжя, вул.Добролюбова, 22	№ 42 від 27/11/1997 р.	1,3,4,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,19,20,21,22,23,27,28,29,30,31,32,33,34,2
АР Крим і м. Севастополь			
АБ "АКСІ-БАНК"	м.Сімферополь, вул.Самокиша, 30	№ 140 від 27/11/1997 р.	1,3,6,7,8,11,12,13,15,16,18
Рівненська область			
КБ "ЗОРЯ"	Рівненська обл., с.Зоря, вул.Сморжівська, 45	№ 29 від 27/11/1997 р.	1,3,6,7,8,9,11,13,15,16,18,19,20,32,33,27
Дані, що змінилися, виділено червоним кольором.			

16. Неторгові операції.

17. Встановлення прямих кореспондентських зв'язків з іноземними банками.

18. Встановлення кореспондентських відносин з іноземними банками (робота через кореспондентські рахунки Центру міждержавних розрахунків Національного банку України або через кореспондентські рахунки уповноваженого банку).

19. Операції за міжнародними торговими розрахунками.

20. Операції з торгівлі іноземною валютою на внутрішньому валютному ринку.

21. Операції, пов'язані із залученням та розміщенням валютних коштів на внутрішньому ринку (здійснюються з резидентами України).

22. Операції, пов'язані із залученням та розміщенням валютних коштів на міжнародних ринках (здійснюються з нерезидентами України).

23. Валютні операції на міжнародних грошових ринках.

24. Операції з монетарними металами на внутрішньому ринку.

25. Операції з монетарними металами на міжнародних ринках.

Інші операції та види діяльності

26. Відповідальне збереження цінностей клієнтів банку.

27. Фінансування капітальних вкладень за дорученням власників або роз-

порядників інвестованих коштів.

28. Видача поручительств, гарантій та інших зобов'язань за третіх осіб, що передбачають їх виконання у грошовій формі.

29. Придбання за власні кошти засобів виробництва для передачі їх в оренду (лізинг).

30. Довірчі операції (залучення та розміщення коштів, управління цінними паперами тощо) за дорученням клієнтів.

31. Купівля, продаж і зберігання платіжних документів, цінних паперів,

а також операції з ними.

32. Купівля, продаж і зберігання державних цінних паперів, а також операції з ними.

33. Надання консультаційних послуг.

34. Відкриття філій банку на території України.

35. Відкриття філій, представництв банку за межами України.

Матеріал підготував Андрій Ільницький, економіст відділу досьє банків управління координації з питань банківського нагляду НБУ.

Розцінки на рекламу у журналі "Вісник Національного банку України" і додатку до нього "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"

Тарифи на внутрішні сторінки журналу

1 полоса (190x255) — 1500 грн.

2/3 (125x255) — 1125 грн.

2/3 (190x168) — 1125 грн.

1/2 (125x190) — 850 грн.

1/2 (190x125) — 850 грн.

1/3 (125x125) — 550 грн.

1/3 (190x82) — 550 грн.

1/3 (60x255) — 550 грн.

1/4 (92.5x125) — 450 грн.

1/4 (60x190) — 450 грн.

1/4 (190x60) — 450 грн.

1/8 (60x92.5) — 250 грн.

1/12 (60x60) — 175 грн.

1/18 (60x40) — 125 грн.

1/24 (60x30) — 100 грн.

Тарифи на спеціальні сторінки обкладинки і центральний розворот журналу

2-га стор. — 2250 грн.

3-я стор. — 2000 грн.

4-та стор. — 2500 грн.

Центральний розворот (430x290) — 3500 грн.

За фіксоване місце — надбавка 10%.

Тарифи на розміщення рекламних оголошень у додатку до "Вісника НБУ" "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності" зменшуються удвічі.

Детальніша інформація — за телефонами у Києві: (044) 267-39-44, 267-30-27; факс: (044) 264-96-25.

Регулювання грошово-кредитного ринку за допомогою обов'язкових резервів полягає у встановленні норм безпроцентних вкладів, які кредитні установи зобов'язані тримати на кореспондентських рахунках у центральному банку або у своїх касах. Обсяги цих вкладів пропорційні залученим банками депозитам.

У статті зроблено аналіз світових тенденцій у сфері обов'язкового резервування, які могли б допомогти зрозуміти загальні перспективи застосування основних інструментів регулювання грошово-кредитного ринку у країнах із перехідною економікою.

ІЗ ДОСВІДУ ІНШИХ КРАЇН

Обов'язкове резервування як інструмент грошово-кредитної політики

Віктор Болдаков,
заступник начальника управління — начальник відділу аналізу розвитку грошово-кредитного ринку емісійно-кредитного департаменту НБУ. Кандидат економічних наук. Доцент. У Національному банку України з 1993 року.

Обов'язкові резерви були запроваджені для забезпечення стабільності фінансової системи, тобто для захисту банківської ліквідності від непередбаченого вилучення депозитів. Але на початку ХХ століття, коли набули розвитку банківські клірингові розрахунки, запрацювали механізми дисконтних операцій, ця функція резервів втратила своє значення.

Із часом обов'язкові резерви стали інструментом впливу на експансію банківського кредитування. Так, Федеральна резервна система США (FED) у рамках програми кредитного контролю у 1930 і 1980 роках збільшувала норми обов'язкового резервування для того, щоб зменшити банківські кредити. І навпаки: для стимулювання банківських позик у 1990-х роках цю норму знижували.

Світова практика свідчить: останнім часом роль, яку банки відігравали на ринку кредитів, змінилася. Дещо зменшилося і значення обов'язкового резервування. Це пов'язано з тим, що зміну пропозиції резервів ефективніше і швидше можна здійснити за допо-

мою операцій на відкритому ринку.

Та головне, що обов'язкові резерви стали інструментом контролю над пропозицією грошей. Рівень обов'язкових резервів є важливою компонентою грошового мультиплікатора, який зв'язує резерви центрального банку і грошову масу. Тому контроль над резервами став потужним засобом протидії інфляційному тиску.

Якщо збільшувати норму обов'язкового резервування (r_d), то це спричинить зменшення грошового мультиплікатора (mm), відповідно зміниться пропозиція грошей (M^s) та протидія очікуваній інфляції (CPI^e). Схематично це мож-

на записати як:

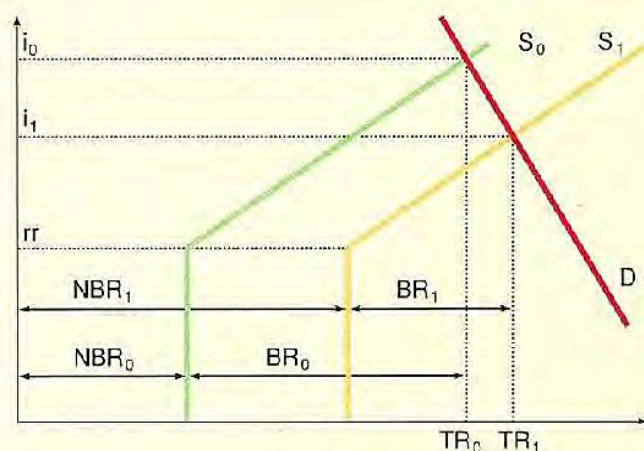
$$r_d \uparrow \Rightarrow mm \downarrow \Rightarrow M^s \downarrow \Rightarrow CPI^e \downarrow.$$

У малих відкритих економіках обов'язкові резерви застосовували як засіб, що міг протидіяти небажаному руху капіталу по ланцюгу:

$$r_d \uparrow \Rightarrow mm \downarrow \Rightarrow M^s \downarrow \Rightarrow i \uparrow \Rightarrow e \downarrow \Rightarrow EX \downarrow,$$

де i — ринкова процентна ставка, e — валютний курс, EX — експорт товарів та послуг. Остання залежність виникає за умови існування ефекту доходу (при

Графік 1. Ілюстрація рівноваги попиту і пропозиції на ринку резервів

Норма обов'язкового резервування — надійний інструмент контролю пропозиції грошей

зменшенні грошової маси зменшується і попит на облігації, що знижує їх ціну та збільшує отриману ставку процента). У разі існування ефекту підвищення цін або ефекту очікування інфляції, що виникає під час зміни грошової маси, результат буде протилежний.

Саме це дає підставу вважати обов'язкові резерви та їх норму головним інструментом проведення грошово-кредитної політики у багатьох країнах світу.

Ринкові процентні ставки визначаються попитом та пропозицією резервів (див. графік 1).

Потреба кредитних установ задовольняти вимоги щодо обов'язкового резервування (RR) породжує попит на резерви (TR^D).

Кредитні установи можуть тримати кошти й у вигляді надлишкових резервів (ER). Це кошти, що перевищують обсяги обов'язкового резервування, і які розміщені як на кореспондентських рахунках, так і в касах комерційних банків. На кошти, що знаходяться на кореспондентських рахунках у центральному банку, відсотки не нараховуються, проте комерційні банки все-таки тримають їх. Вони роблять це з двох причин:

- для страхування виконання резервних вимог щодо депозитів;

- щоб мати вільну ліквідність з метою можливого пропедення активних операцій (до речі, саме тому надлишкові резерви часом називають вільною ліквідністю).

Вільна ліквідність — це кошти, якими володіє комерційний банк із метою можливого проведення активних операцій у даний момент.

Щодо попиту на резерви існує рівність:

$$TR^D = RR + ER.$$

Попит на резерви (див. графік 1) перебуває у зворотній залежності від ринкових процентних ставок із двох причин:

- високі процентні ставки змушують вкладників переводити фонди із трансакційних рахунків у нерезеровані активи, що знижує попит на обов'язкові резерви ($i \uparrow \Rightarrow RR \downarrow$);

- як тільки ринкові ставки підвищуються, витрати на тримання фондів на коррахунках збільшуються, і це стимулює кредитні установи до зменшення надлишкових резервів ($i \uparrow \Rightarrow ER \downarrow$).

Пропозиція резервів складається з позичкових (BR) та непозичкових (NBR) резервів. Відносно пропозиції резервів існує рівність:

$$TR^S = BR + NBR.$$

Позичкові резерви (BR) — це резерви, які беруть у кредит у центрального банку. Комерційні банки позичають резер-

ви для того, щоб виконати резервні вимоги або збільшити вільну ліквідність з метою розширення своїх активних операцій. Якщо доходи за державними облігаціями значно перевищують ставку рефінансування (гг), то комерційні банки можуть отримати прибутки, позичаючи резерви у центральному банку та використовуючи ці кошти на купівлю облігацій. Тобто позичкові резерви збільшуються при зменшенні ставки рефінансування та при збільшенні ринкової процентної ставки. Функціонально ця залежність визначається формулою:

$$BR = BR(g - \pi) + EC,$$

де g — ринкова процентна ставка; π — ставка рефінансування; EC — пролонговані кредити.

Непозичкові резерви (NBR) — це резерви банківської системи, які створюються за рахунок активів комерційних банків. Величина непозичкових резервів визначається в основному центральним банком через операції на відкритому ринку. Так, якщо центральний банк скуповує цінні папери (Вц.б.), то непозичкові резерви збільшуються, крива пропозиції зміщується праворуч і процентні ставки зменшуються:

$$\begin{aligned} \text{Вц.б.} \uparrow &\Rightarrow NBR \uparrow \Rightarrow \\ &\Rightarrow TR^S \uparrow \Rightarrow i \downarrow \end{aligned}$$

(див. графік 1).

Незважаючи на те, що резервні вимоги є важливим інструментом монетарної політики, протягом останнього десяти-

Збільшення норми обов'язкового резервування дає змогу зменшити грошовий мультиплікатор (m₁)

річчя в індустріально розвинутих країнах обов'язкові резерви постійно зменшувалися, а іноді навіть доходили до нуля. У деяких із цих країн поширилася думка, що обов'язкові резерви є важливою, але не основною складовою монетарної політики. На підтвердження цієї тези висувуються такі аргументи:

- у реальній практиці центральні банки, проводячи свою грошово-кредитну політику, більше уваги приділяють контролю за короткостроковими процентними ставками, а не контролю за резервами;

- обов'язкові резерви спричиняються до додаткового податку на депозитарні установи, що знижує їх конкурентоспроможність відносно інших фінансових інститутів;

- інновація ринку капіталу (шляхом переходу від депозитів, що резервуються, до депозитів, що не резервуються) призводить до послаблення впливу обов'язкових резервів (навіть якщо вони формально не зніжсні).

Федеральна резервна система США, наприклад, за останнє десятиріччя знижувала норму обов'язкового резервування двічі. Значно знизилася норма обов'язкового резервування у Німеччині, Франції та Японії (див. таблицю).

Слід зауважити, що нині у деяких

Таблиця. Норми обов'язкового резервування в індустріально розвинутих країнах

	1989 р.	1992 р.	1996 р.
Трансакційні депозити			
США	12.0	10.0 ^б	10.0
Німеччина	12.1	12.1	2.0
Франція	5.5 ^а	1.0 ^в	1.0
Японія	1.75	1.2	1.2
Канада	10.0	0.0	0.0
Англія	0.45	0.35	0.35
Нова Зеландія	0.0	0.0	0.0
Термінові депозити			
США	3.0	0.0	0.0
Німеччина	4.95	4.95	2.0
Франція	3.0 ^а	0.0	0.0
Японія	2.5	1.3	1.3
Канада	3.0	0.0	0.0
Англія	0.45	0.35	0.35
Нова Зеландія	0.0	0.0	0.0

а — встановлено 16.10.1989 р.
б — встановлено 02.04.1992 р.
в — встановлено 16.05.1992 р.

країнах грошово-кредитна політика успішно проводиться взагалі без обов'язкового резервування (це насамперед Канада, Англія, Нова Зеландія). Незначна норма обов'язкового резервування в Англії (0.35%) не пов'язана з монетарною політикою і застосовується з метою забезпечення доходу для Банку Англії. З 1989 р. у Франції вплив цього інструмента постійно послаблювався внаслідок зменшення норми обов'язкового резервування. Нині вона зведена до мінімуму (з 16.10.1989 р. на депозити до запитання встановлено норму обов'язкового резервування на рівні 5.5%, а на строкові депозити — 3%; з 16.05.1992 р. на депозити до запитання встановлено норму обов'язкового резервування на рівні 1%, а на строкові депозити — 0%). Без обов'язкового резервування проводять грошово-кредитну політику також Бельгія, Данія і Швеція.

Обов'язкові резерви забезпечуються коррахунками у центральних банках та, частково, грошима у сейфах комерційних банків.

Світова тенденція така: обсяги на коррахунках дедалі зменшуються, а використання грошей у касах комерційних банків збільшується. Наприклад, у США останнім часом резервні зобов'язання мали 26 000 кредитних установ, і тільки 2 000 з них тримали гроші на коррахунках у Федеральній резервній системі.

Зменшення обов'язкового резервування у свою чергу впливає на співвідношення між монетарною політикою та платіжними системами. Тобто попит на коррахунки в умовах зменшення обов'язкового резервування залежить від необхідності кредитних установ робити платежі. Тому монетарна політика і платіжні системи тісно взаємопов'язані, і зміни у платіжній системі потребують відповідних змін у монетарній політиці.

Існування коррахунків кредитних установ у центральному банку з метою проведення розрахунків забезпечує концептуальну основу для монетарної політики в умовах відсутності обов'язкового резервування. Удоско-

За певних умов тимчасове збільшення норми обов'язкового резервування допомагає зменшити інфляційний тиск і сприяє стабільності курсу національної валюти

налення руху платежів може знизити невизначеність коливань коррахунків та знизити попит на них.

Попит на коррахунки відносно нееластичний щодо процентних ставок, і це збільшує мінливість процентних ставок (див. графік 2). Наприклад, центральний банк хоче встановити процентну ставку i_0 . Якщо пропозиція коррахунків зменшиться від S до S_1 , то ринкова ставка збільшуватиметься залежно від величини еластичності кривої попиту на коррахунки.

Якщо попит на коррахунки менш еластичний (крива D_1) щодо процентної ставки, то центральні банки можуть відчувати більшу мінливість у зміні процентних ставок відносно зміни пропозиції коррахунків ($i_2 > i_1$).

Отже, в умовах поступової відмови від обов'язкового резервування основною проблемою для центральних банків є управління мінливістю процентних ставок. Ця проблема вирішується за допомогою операцій на відкритому ринку. Збільшуючи пропозицію коррахунків, центральні банки можуть встановлювати верхню межу для короткострокових процентних ставок (i_U). Купуючи коррахунки за ціною, що нижча від ринкової ставки (i_0), можна встановити нижню межу процентної ставки (i_L).

Використовуючи протягом дня потрібну кількість операцій на відкритому ринку, центральний банк може підтримувати процентну ставку в межах вузького діапазону (див. графік 3). У такому випадку регулювання грошової маси відбувається лише на рівні прогнозованої короткострокової процентної ставки.

При цьому проводиться аналіз щоденних тенденцій за змінами грошового агрегату $M0$ у минулі роки (за умови збереження цих тенденцій у майбутньому). Якщо значення $M0$ зростає, це спричиняє зменшення резервів (за сталої грошової бази) і, відповідно, — зростання короткострокової процентної ставки. Відтак з'являється можливість цілеспрямовано регулювати пропозицію резервів за допомогою продажу чи купівлі цінних паперів на вторинному ринку.

Учасники ринку мають змогу і самостійно зменшувати мінливість процентної ставки. Наприклад, кредитні установи, очікуючи на велику мінливість процентних ставок, можуть тримати надлишкові коррахунки на випадок непередбачених змін на ринку. Такі дії можуть вплинути на еластичність попиту на коррахунки відносно процентної ставки.

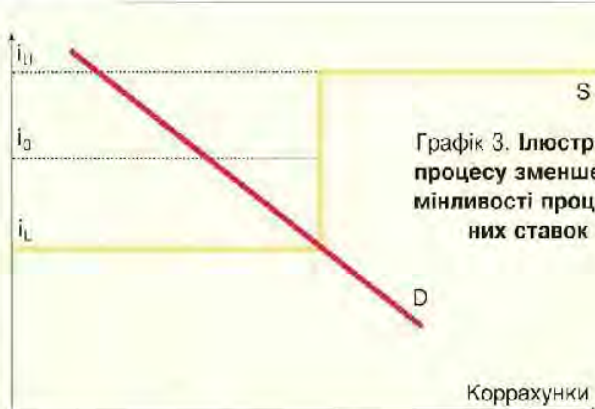
Вважаємо, що для країн із перехідною економікою ці питання є досить важливими. На даному історичному етапі у країнах СНД норма обов'язкового резервування використовується як інструмент впливу на обсяги банківського кредитування та контролю над пропозицією грошей. За певних умов тимчасове збільшення норми обов'язкового резервування приводить не тільки до зниження інфляційного тиску, а й до стримування курсу внутрішньої валюти. Прикладом вдалого використання цього важливого інструмента є саме Україна.

Використана література

1. Leeper, Eric M. Reducing Our Ignorance about Monetary Policy Effects. - Federal Reserve Bank of Atlanta, Economic Review, July/August, 1995, Volume 80, Number 4, pp.1—38.
2. Gordon H. Sellon, Jr. and Stuart E. Weiner. Monetary Policy Without Reserve Requirements: Analytical Issues. - Federal Reserve Bank of Kansas City, Economic Review, Fourth Quarter 1996, Volume 81, Number 4, pp.5—24.

Графік 2. Ілюстрація зміни процентної ставки залежно від еластичності попиту на коррахунки

Графік 3. Ілюстрація процесу зменшення мінливості процентних ставок

ОФІЦІЙНА ІНФОРМАЦІЯ

Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного банку України, наданими комерційним банкам у 1997 р.

Показники	%	
	1997 р.	У тому числі за листопад
Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України		
— всього	24.1	28.2
У тому числі за:		
— аукціонними кредитами	21.7	17.0
— ломбардними кредитами	30.5	34.0
— операціями РЕПО	18.4	—
— іншими інструментами	18.1	17.0

Процентні ставки банківської системи України

	% річних	
	Листопад 1997 р.	
ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ МІЖБАНКІВСЬКОГО РИНКУ		
за кредитами, наданими банкам	21.65	
у т.ч. на строк:		
на 1 день	19.99	
від 2 до 31 дня	21.27	
від 32 до 92 днів	37.98	
понад 92 дні	32.62	
НЕБАНКІВСЬКОГО РИНКУ		
за кредитами	41.97	
у т.ч. на строк:		
до 1 місяця	46.18	
1—3 місяці	42.88	
3—6 місяців	39.77	
6—12 місяців	38.11	
понад 12 місяців	29.35	
за депозитами	14.95	

у т.ч. на строк:

до запитання	7.57
до 1 місяця	18.99
1—3 місяці	25.34
3—6 місяців	24.03
6—12 місяців	25.52
понад 12 місяців	29.91

Інформація щодо розмірів діючої облікової ставки Національного банку України у 1997 р.

	% річних
з 01.01.1997 р.	40
з 10.01.1997 р.	35
з 08.03.1997 р.	25
з 26.05.1997 р.	21
з 08.07.1997 р.	18
з 05.08.1997 р.	16
з 01.11.1997 р.	17
з 15.11.1997 р.	25
з 24.11.1997 р.	35

Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування Національним банком України комерційних банків у 1997 р.

Показники	%	
	1997 рік	У тому числі листопад
Випущено в обіг платіжних засобів для рефінансування комерційних банків		
— всього	100	100
У тому числі через:		
— кредитні аукціони	38.4	3.7
— ломбардне кредитування	37.1	66.1
— операції РЕПО	16.4	—
— інші механізми	8.1	30.2

Матеріали сторінки надано емісійно-кредитним департаментом Національного банку України.

Валерій Коломойс,
заступник начальника управління
платіжних систем та касового
виконання держбюджету — на-
чальник відділу касового вико-
нання держбюджету Національ-
ного банку України

Майя Пуховкіна,
доцент кафедри банківської
справи Київського національно-
го економічного університету.
Кандидат економічних наук.

ПРАКТИКА, ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ

Роль Національного банку у касовому виконанні державного бюджету

Центральні емісійні банки, виступаючи у ролі банкіра держави і радника уряду з фінансових та економічних питань, як правило, ведуть рахунки державних установ і відомств (міністерства фінансів, казначейства та ін.), акумулюючи фінансові надходження та здійснюючи платежі за дорученням власників коштів. Світовий досвід свідчить, що центральні банки відіграють помітну роль в організації і здійсненні касового виконання державного бюджету.

Суть касового виконання державного бюджету полягає у прийомі розрахункових документів на сплату податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджету, зарахуванні доходів на рахунки відповідних бюджетів, зберіганні грошових коштів бюджету, видачі цих коштів на заходи, передбачені бюджетом, та веденні відповідного обліку і звітності. Отже, касове виконання бюджету — це організація і здійснення відповідних розрахунково-касових операцій.

У світовій практиці використовуються різні системи касового виконання державного бюджету: банківська, казначейська, змішана. В Україні згідно із Законом "Про банки і банківську діяльність", прийнятим 1991 року, касове виконання державного бюджету організовує Національний банк України.

До середини 1993 року в Україні діяла банківська система виконання державного бюджету, що перейшла у спадок від СРСР із його централізованою еко-

номікою та однорівневою банківською системою. Існувало дві схеми фінансування витрат. Виконання місцевих бюджетів здійснювалося у межах доходів, що реально надійшли до цих бюджетів. Виконання державного бюджету ґрунтувалося на принципі авансування витрат на кредитній основі. Схема виконання державного бюджету в Україні мала такий вигляд. Доходи, що надходили до державного бюджету, акумулювалися і протягом року накопичувалися на окремих рахунках в установах банків. Водночас організаціям та установам, що фінансувалися з державного бюджету, банки відкривали бюджетні видаткові рахунки і на підставі бюджетних доручень Міністерства фінансів оплачували їхні витрати. Оплата здійснювалася на кредитній основі, тобто без залучення відповідних коштів із бюджету. На-

прикінці року доходні й видаткові бюджетні рахунки в комерційних банках закривалися. НБУ проводив заключні обороти за цими рахунками і визначав суму емісії, здійсненої комерційними банками у процесі фінансування бюджету. На суму емісії оформлялася заборгованість Міністерства фінансів Національному банку України.

Тогочасна практика касового виконання державного бюджету була розрахована на систему єдиного банку і не відповідала дворівневій банківській системі, яка почала формуватися в Україні наприкінці 1980-х років. Дворівневою системою передбачено, з одного боку, відповідальність центрального банку за розмір емісії, а з іншого — економічну самостійність комерційних банків, що здійснюють операції у межах залучених коштів і банківського капіталу.

Згідно з Указом Президента від 18 червня 1993 р. "Про порядок виконання Державного бюджету України" Національний банк за згодою Міністерства фінансів запровадив із другого півріччя 1993 року єдину схему касового виконання бюджету — як державного, так і місцевих. Фінансування витрат відтоді здійснюється у межах доходів, що реально надійшли до державного бюджету, а також за рахунок кредитів, наданих Національним банком Міністерству фінансів.

Щоб поліпшити управління державними фінансами, 27 квітня 1995 р. Пре-

У світі використовуються різні системи касового виконання державного бюджету: банківська, казначейська, змішана. В Україні касове виконання державного бюджету здійснюється через Національний банк України, установи інших уповноважених банків та Державне казначейство України

зидент України підписав Указ "Про Державне казначейство України". Постановою Кабінету Міністрів України від 31 липня 1995 р. затверджено Положення про Державне казначейство. Основними завданнями цього відомства стали організація виконання державного бюджету і державних позабюджетних фондів, здійснення контролю за використанням бюджетних коштів, а також облік касового виконання бюджету і складання відповідної звітності.

До запровадження казначейської системи касового виконання державного бюджету виконання бюджету здійснюється через установи уповноважених банків.

КАСОВЕ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ДОХОДАМИ ЧЕРЕЗ БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ

Щоб підвищити надійність зберігання бюджетних коштів та посилити контроль за їхнім рухом і використанням, Кабінет Міністрів і Національний банк України визначили 17 банків, уповноважених здійснювати касове виконання державного бюджету.

В установах уповноважених банків для органів Державного казначейства відкриваються дохідні рахунки. На балансові рахунки №№ 2510, 3510 "Кошти Державного бюджету України" зараховуються кошти, що безпосередньо надходять до державного бюджету; на балансові рахунки №№ 2500, 3500 "Кошти бюджетів України до розподілу" — загальнодержавні податки і збори, які потім розподіляються між державним і місцевими бюджетами (на сьогодні це — акцизний збір, податок на прибуток підприємств усіх форм власності, крім комунальної, прибутковий податок із громадян). Органи Державного казначейства отримують із дохідних рахунків виписки з додатком копій платіжних документів, завірених установою банку.

Щоб кошти надходили до Державного бюджету України правильно, згідно з бюджетною класифікацією, фінансові органи, органи Державного казначейства та Державної податкової адміністрації за місяць до початку бюджетного року подають відповідним установам комерційних банків списки платників податків по кожному району, місту із зазначенням виду платежу, а також підрозділу бюджетної класифікації доходів, символів звітності банку та номерів рахунків, на які слід зараховувати платежі.

Кошти, що надійшли на рахунки №№ 2500, 3500, розподіляються банка-

ми між державними і місцевими бюджетами згідно з нормативами, встановленими Верховною Радою України. У разі їх порушення до банків застосовують відповідні фінансові санкції. Крім того, згідно з рішенням Кабінету Міністрів України їх можуть позбавити права обслуговувати місцеві бюджети.

Кошти, що надійшли на балансовий рахунок № 2510, установи комерційних банків щоденно, не пізніше 10-ї години, перераховують на транзитні дохідні рахунки, відкриті у регіональних управліннях Національного банку. Водночас вони подають оперативну щоденну звітність "Доходи Державного бюджету". У свою чергу, регіональні управління НБУ не пізніше 16-ї години перераховують залишки коштів із транзитних рахунків на централізований дохідний рахунок Головного управління Державного казначейства України в Оперативному управлінні НБУ (балансові рахунки №№ 3510, 3511). Щоденно Головне управління Державного казначейства отримує від ОПЕРУ НБУ виписки із цього рахунку, а також оперативну звітність про доходи державного бюджету в розрізі видів доходів.

Щомісяця НБУ подає Державному казначейству звітність про доходи державного бюджету та аналогічну звітність за рік.

КАСОВЕ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ВИДАТКАМИ ЧЕРЕЗ БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ

Головне управління Державного казначейства фінансує видатки із державного бюджету в межах асигнувань, передбачених у Державному бюджеті України, і залишків коштів на балансових рахунках №№ 2513, 3513 "Кошти Державного казначейства України". Це рахунок Головного управління Державного казначейства в ОПЕРУ Національного банку України — на нього щодня перераховуються кошти, які надійшли на рахунок № 3510 "Кошти Державного бюджету України". Головне управління Державного казначейства подає в ОПЕРУ НБУ платіжні доручення для перерахування надходжень на поточні бюджетні рахунки окремих міністерств і відомств, визначених Кабінетом Міністрів і Національним банком, головними розпорядниками бюджетних коштів. У свою чергу, на основі розрахункових документів цих міністерств і відомств кошти зараховуються на поточні бюджетні рахунки організацій та установ (тобто безпосередніх розпорядників бюджетних коштів), що відкрива-

Існуючий в Україні вертикальний рух бюджетних коштів різко знижує ефективність системи касового виконання державного бюджету

ються в уповноважених банках за такими балансовими рахунками:

№№ 2520, 3520 "Поточні рахунки клієнтів, які утримуються з Державного бюджету України";

№№ 2523, 3523 "Бюджетні рахунки цільового характеру клієнтів, які утримуються з Державного бюджету України" тощо.

Банківською системою касового виконання державного бюджету, запровадженою в Україні, передбачено постійний рух бюджетних коштів по вертикалі. Спочатку вони концентруються на централізованому рахунку Головного управління Державного казначейства, проходячи шлях по ланцюгу: платник податків і зборів — банк платника — уповноважений банк — регіональне управління НБУ — ОПЕРУ НБУ. Потім кошти здійснюють зворотний шлях, кінцева мета якого — бюджетні рахунки безпосередніх розпорядників коштів. Вертикальний рух коштів різко знижує ефективність системи касового виконання державного бюджету. Як показала практика, певна частина бюджетних коштів затримується на проміжних ланках, розпорошується по рахунках міністерств і відомств. Слабким місцем банківської системи виконання бюджету є контроль за процесом виконання бюджету. До функцій комерційних банків та НБУ не входить контроль за використанням бюджетних коштів, оперативне управління наявними коштами.

Щоб підвищити ефективність управління бюджетними коштами, Кабінет Міністрів і Національний банк України Постановою № 13 від 14.01.1997 р. "Про впровадження казначейської системи виконання Державного бюджету" передбачили запровадження в Україні казначейської системи виконання державного бюджету. Відтак повноваження учасників бюджетного процесу дещо змінюються. Кошти державного бюджету акумулюються на єдиному казначейському рахунку¹, через який органи Державного казначейства здійснюють операції за бюджетними доходами і видат-

¹ Єдиний казначейський рахунок — це сукупність бюджетних рахунків, відкритих Головному управлінню Державного казначейства та його територіальним органам за балансовим рахунком № 124 "Кошти Державного бюджету" в установах Національного банку та уповноважених комерційних банках.

ками згідно із законом про Державний бюджет України на відповідний рік, затвердженим Верховною Радою України. Органи Державного казначейства здійснюють попередній контроль за витрачанням бюджетних коштів, ведуть облік цих коштів і складають відповідну звітність. Банківська система акумулює кошти державного бюджету на єдиному казначейському рахунку, зберігає і перераховує їх за дорученням органів Казначейства. За міністерствами й відомствами (головними розпорядниками бюджетних коштів) залишається право розподілу коштів за напрямками витрат, затвердженими в бюджеті. Органи Державної податкової адміністрації стежать за дотриманням податкового законодавства, забезпечують облік платників податків і зборів, контролюють своєчасність надання бухгалтерської звітності. Державна контрольно-ревізійна служба і Розрахункова палата здійснюють подальший контроль за використанням бюджетних коштів.

Згаданою вище спільною постановою Кабінету Міністрів і Національного банку України від 14 січня 1997 року передбачено поетапне запровадження в Україні казначейської системи касового виконання державного бюджету. На першому етапі, починаючи з 1997 р., поступово запроваджується касове виконання державного бюджету через територіальні органи Державного казначейства за видатками. Головне управління Державного казначейства за погодженням із Національним банком затвердило 21 березня 1997 р. Тимчасову інструкцію про порядок касового виконання бюджету за видатками та Положення про єдиний казначейський рахунок. На другому етапі передбачається поступове запровадження касового виконання державного бюджету через казначейську систему за доходами.

КАСОВЕ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ВИДАТКАМИ ЧЕРЕЗ КАЗНАЧЕЙСКУ СИСТЕМУ

Головне управління Державного казначейства доводить до головних розпорядників бюджетних коштів затвержені обсяги фінансування за підрозділами бюджетної класифікації. У свою чергу головні розпорядники на основі отриманих даних складають розподіл бюджетних коштів по областях у розрізі підвідомчих установ, організацій, а також розділів, параграфів і статей бюджетної класифікації. Головне управління Державного казначейства, отримавши від головних розпорядників

розподіл бюджетних коштів, переказує гроші своїм територіальним управлінням, щоб забезпечити фінансування видатків державного бюджету. Кошти зараховуються на бюджетні рахунки єдиного казначейського рахунку, відкриті для територіальних управлінь в установах банків за балансовим рахунком № 124 "Кошти Державного бюджету". На підставі виписок, отриманих із банківських установ, органи Казначейства заносять одержані кошти на реєстраційні рахунки, відкриті в органах Казначейства на ім'я розпорядників коштів з метою обліку як надходження грошей, так і їх витрат. Для відкриття рахунків та заведення особових справ роз-

На глибоке переконання Національного банку, касове виконання бюджетів повинно здійснюватися Державним казначейством України, НБУ та уповноваженими банками

порядники коштів згідно із затвердженою інструкцією подають до Казначейства відповідні документи. Рахунки відкриваються на один бюджетний рік і щорічно поновлюються. При цьому бюджетні рахунки розпорядників коштів (бюджетних установ та організацій) в установах банків закриваються. Фінансування та оплата їхніх витрат здійснюють органи Державного казначейства на підставі затверджених кошторисів доходів і видатків. Кошторис є основним документом, який визначає загальний обсяг, цільовий напрям і поквартальний розподіл коштів.

Для оплати витрат розпорядники бюджетних коштів подають до органів Казначейства платіжні доручення, до яких додаються відповідні рахунки, рахунки-фактури, накладні, акти про виконані роботи тощо. Органи Казначейства перевіряють правильність заповнення розрахункових документів, необхідність і доцільність витрат, а також наявність коштів на відповідному реєстраційному рахунку. Розпорядники бюджетних коштів подають розрахункові документи за формами, встановленими Національним банком України. Зазначені документи оформляються органами Казначейства і скріплюються відбитком його печатки.

По тому їх у вигляді електронних розрахункових документів подають до уповноваженого банку каналами зв'язку у системі "клієнт — банк" без додання реєстрів у паперовій формі. Якщо ж

розрахунки здійснюються без застосування електронної системи, то документи подаються у паперовій формі. Оплата витрат розпорядників бюджетних коштів, тобто оплата рахунків за виконані роботи, отримані послуги, придбані матеріальні цінності, здійснюється установами банків із бюджетних рахунків, відкритих для органів Державного казначейства. Із цих же рахунків на підставі належно оформленого грошового чека банки видають уповноваженим особам розпорядників коштів готівку на цілі, передбачені в їхніх кошторисах доходів та видатків. Готівка видається за умови отримання банком від Казначейства доручень на відрахування встановлених загальнодержавних зборів від заробітної плати. Невикористана готівка повертається уповноваженою особою розпорядника коштів на бюджетний рахунок Казначейства.

Згідно з діючим порядком кошти бюджету зосереджені на бюджетних рахунках, відкритих в установах Національного банку та уповноважених комерційних банків. Враховуючи ризики, з якими пов'язана діяльність комерційних банків, а також нестабільність банківської системи України, Законом "Про бюджетну систему України" (1995 р.) було передбачено створення Державного бюджетного банку, через установи якого здійснюватиметься касове виконання бюджетів. Слід однак зауважити, що для реалізації цієї ідеї потрібні значні кошти, яких наразі держава не має. Крім того, виникає сумнів: чи доцільно створювати спеціальний Бюджетний банк, коли в Україні, хоча й поступово, впроваджується казначейська система виконання державного бюджету, яка залишить за банківською системою лише функцію розрахунково-касового обслуговування Казначейства. За умови комп'ютеризації та забезпечення інформаційними технологіями казначейської системи, зокрема створення та адаптування програмно-технічного комплексу "клієнт — банк" на всіх рівнях Державного казначейства, доцільніше зосередити цю функцію в установах Національного банку України, що гарантує збереження бюджетних коштів.

Зазначимо, що Національний банк у порядку законодавчої ініціативи вніс на розгляд Верховної Ради проект Закону "Про внесення змін до статті 32 Закону України "Про бюджетну систему України, запропонувавши викласти її в такій редакції: "Касове виконання бюджетів здійснюється Державним казначейством України, Національним банком України та уповноваженими банками".

БІЛОРУСЬКИЙ ДОСВІД

Переведення банків Білорусі на новий План рахунків

Коллектив підприємства "СофтКлуб" шість років успішно працює над автоматизацією банків та фінансових компаній, спеціалізується на комплексних банківських системах, популярних у Білорусі. Розроблена "СофтКлубом" єдина універсальна технологія звітності полегшила перехід банків країни на новий План рахунків, дала змогу побудувати систему зведеної звітності та підтримки вироблення управлінських рішень у банку.

У 1996 році банківська система Республіки Білорусь перейшла на між-ародні принципи бухгалтерського обліку і на новий План рахунків. При цьому значно змінилася нормативна звітність, яка надіється Національному банку та іншим органам. Прогресивні принципи обліку вплинули і на управління банком. Аналізуючи динаміку цих процесів, можна констатувати, що пік напруги — найбільший потік нормативних документів — припав на другу половину 1995 року. Нові нормативні документи продовжували надходити і в 1996 році. Але матеріали, спираючись на які вже можна було працювати (План рахунків із вказівками, зібраними у величезну книгу; методичні рекомендації щодо нумерації рахунків аналітичного обліку), відділ методології Національного банку видав досить оперативна — ще в першому півріччі 1995 року. "СофтКлуб" створив у себе спеціальну групу постановників. Перед нами стояло завдання отримати готову до роботи у новому Плані систему, а також підсистему переведення зі старого Плану рахунків. У новій версії програмного забезпечення "SC-BANK", як показав дворічний досвід експлуатації, слід звернути увагу на:

- розширення реквізитів системи з урахуванням вимог нового Плану рахунків;
- механізм логічного закриття операційного дня;
- організацію ролей права доступу виконавців до функцій системи та банківської інформації;
- мультивалютність у тому випадку, в якому її регламентував новий План рахунків;
- універсальну технологію звітності — відкрити, яка створює єдиний інформаційний простір банку;
- вбудовану мову розробки з використанням функцій ядра системи, орієнтованої в основному на генерацію звітів;
- зведену звітність для багатонаціональних банків;
- технологічність та безперервність оновлення програми АРМ і присадиблення її до працюючої системи;
- спрощення процесу налаштування системи й створення механізму незалежного налаштування для різних груп користувачів.

Зі зміною платіжних реквізитів усіх суб'єктів господарювання необхідно повідомити клієнтам банку нові номери їхніх рахунків. Про це ж слід проінформувати контролюючі органи, партнерів клієнтів, а в

ідеалі — й банки партнерів. Також формуються реєстри відповідності старих та нових платіжних реквізитів — для контролюючих органів.

Одночасне застосування старих і нових платіжних реквізитів

Щоб окреслити проблеми, характерні для перехідного періоду, звернемося для прикладу до такого виду послуг, як приймання комунальних платежів населення. Із 1 січня далеко не всі жителі Білорусі прийшли до кас із документами, заповненими новими реквізитами. Не відіслати ж платника, який приніс гроші, оббивати пороги інстанцій. Лише в банку він міг побачити стенд зі списками усіх нових реквізитів основних отримувачів комунальних платежів.

Вихід зі становища знайшли: допомога відповідної функції у програмі АРМ касира, який приймає комунальні платежі. Вона давала змогу за старими реквізитами автоматично знаходити і вказувати при відправленні платежу нові, правильні номери рахунків.

ЗМІНИ В АНАЛІТИЧНОМУ ОБЛІКУ

Відкриття рахунків

Із запровадженням нового Плану рахунків поряд з технологією банківської роботи став суворішим — вона зазнала жорстких змін уже з моменту відкриття рахунків. Особливістю роботи програми відкриття рахунків на той час було її функціонування у двох режимах: зі старим Планом рахунків та новим. Крім того, згідно з новою програмою відкриття рахунків безумовно вимагалося заповнення таких даних клієнта, як тип резидента, вікності, діяльності, контрагента. У подальшому це допомогло автоматично отримувати звітність за новим Планом рахунків.

Хотілося б наголосити на важливості процесу відкриття рахунків, особливо на точності занесення всіх, навіть "другорядних", реквізитів. Спочатку у деяких наших банках досить легковажно поставилися, наприклад, до такого реквізиту, як ознака резидентності рахунку клієнта.

Володимир Сиротко,
генеральний директор товариства з обмеженою відповідальністю "СофтКлуб" (м. Мінськ).

Налаштування системи

Слід передбачити, що труднощі перехідного періоду не закінчаться на початку січня. Можуть (із різних причин) змінюватися нормативні документи, відтрацьовуватиметься технологія. У виграшному становищі в цей час опиниться той банк, система якого від початку була зорієнтована на можливе переналагодження. Єдиний спосіб налаштування виявився практично рятівною властивістю нашої системи.

Наприклад, особові рахунки для проводок за касою — це просто налаштування. Їх одночасно може бути кілька. При виконанні зовнішніх проводок використовувалися різні технології, велися роздільні рахунки обліку за дебетом і за кредитом, потім окремі активно-пасивний рахунок. Готовність системи до різних схем дала змогу одночасно працювати у ряді банків, локальні відмінності узгоджувалися лише налаштуванням.

Переведення валютної бухгалтерії

Старий План рахунків загалом не сприяв гнучкому обліку валюти. Тому такий облік банки вели окремо. Впроваджуючи наші програми, ми повинні були замінювати існуючі, часто неоднакові, системи і мати справу з різними видами обліку валюти:

1) Облік лише у національній валюті. Система давала змогу обліковувати валюту лише за еквівалентом у національній валюті. Відтак існувала проблема отримання валютного балансу за кожною валютою. Часто на одному особовому рахунку зівся облік еквівалента за кількома рахунками у різних валютах, у тому числі й національній. Найчастіше такі системи не відповідали принципу валютних площин. Тобто еквівалент валюти можна було списати на рахунок у національній валюті — відтак виникала ще одна проблема: як в докредити іноземну валюту від національної та отримати коректні залишки в валюті?

2) Окремі обліки іноземної та національної валют. У національній валюті зівся синтетичний облік за валютними рахунками. Щодо іноземної, як правило, штучно створювався свій, зручний для банку і відмінний від звичайного, План рахунків. Це спричинялося до ускладнень при зведенні залишків на син-

тетичних рахунках у національній валюті та її еквівалентів в іноземній. Окрім ведення обліку не завжди дає змогу коректно переаціювати валютні залишки, внаслідок чого у системах виникали розбіжності.

Новий План рахунків, побудований за міжнародними принципами, є мультивалютним, що сприяло переходу на єдиний мультивалютний операційний день і дало змогу розв'язати проблему коректності валютного обліку в банках. Однак і сам валютний облік у новому Плані рахунків не одразу трактувався так, як якийсь було зрозумілим. Дехто з розробників автоматизованих банківських систем і самі банкіри сприйняли мультивалютність Плану рахунків як мультивалютність особливих рахунків. Для клієнтів відкривалися розрахункові рахунки (у національній валюті та іноземній) на одному особовому рахунку. На наш погляд, це не відповідає затвердженому порядку відкриття розрахункових рахунків, не кажучи вже про незручність ведення бухгалтерії. Застосований у нашій системі принцип макрооперацій дав змогу максимально спростити роботу бухгалтерам та уникнути багатьох помилок.

ЗМІНА ОБЛІКУ НА ПОЗАБАЛАНСОВИХ РАХУНКАХ

Було складено спеціальний довідник переходування таких рахунків. У системі "SC-BANK" підтримується п'ять типів обліку позабалансових рахунків. Вони можуть вестися стосовно виконавців, особливих рахунків, кодів валют, дат погашення. Завдяки спеціальній програмі аналізувалася картотека особливих позабалансових рахунків. Якщо їх відповідність не викликала сумніву, залишок переносився автоматично, за інших обставин пропонувався вибір, на який новий позабалансовий рахунок помістити залишок. Його можна було розділити між кількома рахунками та виконавцями або, навпаки, об'єднати.

Крім того, у системі "SC-BANK" у деяких типах позабалансових рахунків використовується номер особового аналітичного рахунку. З допомогою спеціальної програми він мінявся в узвичаєному порядку. Однак деякі особові балансові рахунки не підлягали перенумерації, бо закривалися. А зобов'язання за ними лишалися у картотечі і були погашені впродовж кількох місяців. Тобто на рівні позасистемного обліку у системі продовжували застосовувати старі номери рахунків. Довелося передбачити спеціальний режим списування таких зобов'язань.

ОБЛІК У КАРТОТЕКАХ

У системі нашого виробництва цей вид обліку вбудований, тому відкласти переробку картотек на пізніше було неможливо. Вісім, це — проблема не проста, адже доводиться міняти не лише номери рахунків, які знаходяться у своєму банку, а й також у "чужих". Номери особливих рахунків, представлених у документах, які є в картотеках рахунків свого банку, змінювалися, як і належить. Складніше було з тими, що стосувалися інших банків. Ідеальним варіантом було б скористатися єдиною республіканською картотекою рахунків. Однак у нас вона широка не використовується. Тому банкам довелося звернутися до своїх клієнтів, і ті, по можли-

вості, повідомляли нові номери своїх партнерів. А в програмах були передбачені спеціальні режими на випадок, коли траплялися старі рахунки в інших банках.

ПІДГОТОВКА ПЕРСОНАЛУ

Коло йдеться про одночасне впровадження великої кількості нових чи оновлених програм, яке супроводжується зміною технології самої банківської роботи, слід приділити особливу увагу новим вимогам щодо знань та навичок банківського персоналу. Однак завжди знаходяться якісь "повсякденні причини", через які підготовка працівників не проводилася. Із початком роботи по-новому це призвело до того, що в деяких банках довелося повторно виконувати всі проводки операційного дня. Особливо далися взнаки, коли раптом виявлялося, що розрахунки, які зазвичай робились автоматично, виконані неправильно і треба все переробляти вручну. За таких обставин довелося вдаватися до засобів жорсткого контролю.

Вбудований методологічний контроль використання рахунків супроводжує виконання кожної проводки. Перевіряється правильність використання рахунку, можливість його застосування у даній проводці, а також доцільність обробки саме цим виконавцем.

Процес приховання методології особливих роз'яснень від виконавця не потребує. Для підготовки виконання, наприклад, валютних операцій у нашій системі застосовується принцип настроювання макрооперацій. Макрооперація містить кілька звичайних проводок, сума яких розраховується за алгоритмами автоматично.

ПЕРЕНУМЕРАЦІЯ ОСОБОВИХ РАХУНКІВ

Аналізуючи результати перших пореформених місяців, ми дійшли висновку, що можливості, надані новим Планом рахунків, ще не завжди належно використовуються. Наприклад, номер давав змогу зробити рахунок інформативним і, за продуманої нумерації, тільки глянувши на нього, можна було отримати багато важливих даних. Частина банків не скористалася такою нагодою — пронумерували рахунки просто за порядком усередині балансового рахунку, заповнивши решту позицій нулями. Деякі банківські системи просто не давали можливості нумерувати рахунки інакше або не надавали бухгалтеру достатньо інформації для зваженої нумерації рахунків.

Різні схеми

Національний банк Білорусі запропонував свою схему створення номера рахунку клієнта, але для внутрібанківських рахунків банком дозволено самостійно застосовувати власні рахунки. Однак через неготовність допоміжного програмного забезпечення деякі банки отримали досить примітивні номери рахунків. Часом навіть просто на основі наскрізної нумерації. У наших програмах було реагійовано одразу кілька схем перенумерації — на вибір користувачів. Програми працювали в автоматичному режимі (тобто збір номера однозначно визначається схемою),

вручну, а також діяв режим вибору з запропонованих варіантів.

Поступовість, поетапність

Необхідність режиму додаткової перенумерації рахунків випливає вже з того, що банк відкриває їх новим клієнтам. У той проміжок, яку наша компанія надала банкам заздалегідь, діяв режим додаткової конвертації клієнтських рахунків, що відкриваються уже після проведення основної конвертації та впровадження нового Плану рахунків.

У наших базах даних старий рахунок зберігався. Це дало змогу мати порівняльну звітність. Наприклад, баланс на основі старих рахунків можна було сконвертувати вже на рівні балансових рахунків у новий План і звірити з балансом, отриманим на нових рахунках. Цей метод сприяв виявленню, приміром, того, що попередній План рахунків приховував у вигляді згорнутого, сальдованого залишку і що в новому Плані мало нульовий, активний чи пасивний характер.

ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ ЗІ ЗВІТНІСТЮ ПРИ ВПРОВАДЖЕННІ НОВОГО ПЛАНУ РАХУНКІВ

Перехід на новий План рахунків та на прогресивні принципи обліку — процес, безумовно, ноздрілий. Однак чи відображає баланс у новому Плані рахунків усі аспекти, всі фактори, які реально характеризують стан справ банку? Чи стане звітність після його впровадження простішою, меншою за обсягом? Якщо вести мову лише про нормативну звітність, то, можливо, деякі регулятивні її форми спочатку будуть відмінні. Але досвід Республіки Білорусь засвідчує, що вже до середини року кількість та складність звітів для Національного банку досягла попереднього рівня, а то й перевищила його. Причому "нові" старі форми було формалізовано, зросли вимоги до якості звітів, значно жорсткішим став вихідний контроль. Ноді нові звіти доводилося підсвітити за "продуценої" перші місяці. Часом процес розробки та встановлення програм, збирання даних, контролю, повторного отримання звітів набував аварійного характеру.

Якщо взяти до уваги зростаючу наочність нових Планів рахунків, які впроваджуються у країнах колишнього Радянського Союзу, спеціалістов одразу стане ясно: нижня деталізація, як би розумно вона не була організована, але ж не забезпечить такого стану, коли одного балансового звіту достатньо для повного аналізу стану банку.

Наприклад, якщо План рахунків відображає розподіл усіх кредитів за строками, то як бути з розподілом за видами забезпечення, цільовим призначенням, формами власності позичальників? Природно, без повного аналізу всіх параметрів кредитного і депозитного портфеля не визначити ні ліквідності, ні платоспроможності.

У принципі, про спрощення роботи внутрішніх відділів банку в сучасних умовах, коли етап залучення й первинного поділу клієнтури вже позаду, говорити не доводиться. І тим паче не може бути й мови про те, що зміни Плану рахунків та принципів обліку не заузаять служби, які забезпечують збирання та надання звітів.

ЗВЕДЕНА ЗВІТНІСТЬ. ОСОБЛИВІСТЬ БАГАТЬОХ БАНКІВ — ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИХ ЛОКАЛЬНИХ ПІДСИСТЕМ

Нині у відділах банку можна побачити різні комп'ютери з найрізноманітнішими платформами. Формат зберігання даних теж різниться. Прикладне програмне забезпечення купувалося і створювалося роками. Масу нероз'ясненої інформації не завжди можна перенести у нові системи. Сподіватися на уніфікацію всього програмного забезпечення, вочевидь, не доводиться.

Вельми неспроsto може скластися ситуація у банку із численними філіями, регіональними дирекціями, якщо система первинного обліку там нетотожна. Виникають запитання: у якому форматі зібрані збірні дані; як бути, коли в одному філіалі не автоматизовано один із відділів, а в другому — інший. Особливо складно звести дані, побудовані за різними моделями бази даних.

Не варто забувати про те, що в розробників цих систем у період переходу клопотів і так вистачає. Щоб там не казали, відбудовується майже повне і реєстрування систем операційного дня банку (ОДБ) та інших, із ним пов'язаних.

На нашу думку, дещільно виділити систему зведеної звітності, по можливості, звільнити розробників ОДБ від створення додаткового агрегovanого типу даних, їх передавання та взаємного контролю.

Більше того, щоб не розпалювати суперництва між розробниками різних систем операційного дня банку, слід визначити новий, спеціалізований формат збирання даних, аби не примушувати фахівців консервувати оперативні дані у незручний "чужий" формат колег.

ПІДТРИМКА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ — ОСОБЛИВЕ ПОКЛИКАННЯ СИСТЕМ АВТОМАТИЗАЦІЇ У БАНКУ

Важливо не тільки забезпечити основну виробничу діяльність банку — обслуговування клієнтів, а й об'єднати всі підрозділи у єдину оперативну керувану систему, здатну аналізувати себе, розвиватися, реагувати на зміну обставин.

Ідеться не лише про своєчасне автоматичне надання нормативної звітності, а й про побудову на базі цього ж механізму системи, яка допомагала б керівникові швидко отримувати позну й правдиву картину. Інакше кажучи, після того, як проблемі автоматизації обслуговування клієнта розв'язано, на часі — посправжньому аналізувати та корувати. Головною дійовою особою стає вже не бухгалтер-операціоніст, а економіст — аналітик, керівник.

Комп'ютер — не тільки для програміста

Нові вимоги до банків доводяться не завжди своєчасно. Відомі випадки, коли інформація до виконавців доходила в останню чергу. Але про те, щоб усі розробки й удосконалення можна було замовляти заздалегідь, на основі грамотно написаної постановки, доводиться тільки мріяти.

З іншого боку, сьогодні обсяг банківських знань безперервно зростає, програмісту часом уже не вистачає його базової математичної чи загальної бухгалтерської освіти. Користувачі теж висловлюють все більше побажань. Чим краща та зручніша система, тим більше на її базі будуються додаткових підсистем.

На перший план виходить вимога легкої зміни та доповнення, а також залучення до розвитку й підтримки програмного забезпечення дедалі більшої кількості фахівців найрізноманітнішого профілю, власних спеціалістів банку, в тому числі й непрограмістів.

Час уже доти можливість економістам внутрішніх аналітичних відділів банку самостійно, без допомоги програміста, оперативно з'ясувати поточне значення нового показника стану підприємства, отримати свіжу довідку.

Економіст повинен володіти зручним інструментом самостійної розробки та формування звітів будь-якого ступеня складності, мсти можливість об'єднувати дані, показники та результати попередніх запитів до системи, оперувати механізмами отримання доступу до інших накопичених відомостей, бібліотек електронної інформації.

ЄДИНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР — НЕОБХІДНА УМОВА УПРАВЛІННЯ

У відділах банку працюють різні спеціалісти, кожен підрозділ або фахівець володіє власною первинною інформацією. Він же користується відомостями, які є в інших відділах, обмінюється з ними даними. Іноді виникає потреба у практично всій інформації, причому знесобленим.

Аналітичний звіт повинен будуватися на даних майже з усіх відділів. Можна лише уявити, яку величезну кількість програм використовують у банку. Відтак виробники програм — різні, формати даних — теж. Прямо використовувати дані в іншій системі неможливо. Не дозволяється втручатися у базу даних інших розробників, щоб не спотворити інформацію. Водночас примушувати повторно вручну вводити дані не тільки нецільно, але й небезпечно з огляду на можливі помилки.

За таких обставин найчастіше мова може йти про перебудову оперативних даних у агреговані дані єдиного відкритого формату чи про доступ до різних оперативних даних безпосередньо під час формування звіту.

Інформація, яка передається, по-перше, повинна бути закритою, по-друге, — на це ніколи мало зважати, — заборонено підміняти раніше переданої інформації, а також викривлення ("попільшення") первинної інформації при прийнятті на вишому рівні. Адже всі знайома ситуація, коли працівник головного відділу сповіщає по телефону підлеглому виконавцю з філії: "У вас була помилка там і там, отже, неприємно підрозували ось те. Я помилку у зведеному звіті виправив, не забудьте зробити те ж у себе". А далі може бути що завгодно: або забули виправити, або виправили не там. У наступному звітному періоді помилка обростає новими. Можуть з'явитися й так звані горизонтальні помилки в інших відділах тощо.

ІЗ ЧОГО ПОЧАТИ ПРОЦЕС ІНТЕГРАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ У БАНКУ

У напрямку "згори — вниз" надходять управлінські відомості. Але ще об'ємнішим є зворотний їх потік. Звичайно, за існування ідеальної системи обидва потоки автоматизовано. Для того щоб почати рухатися до цієї бажаної сьогодні моделі, ми вирішили зупинитися на другому потоці — від клієнта до первинного документа і далі — до керівника. Це насамперед.

По-друге, ми поставлені перед фактом: обслуговування клієнтів та первинний документооборот уже автоматизовані. Причому у філіях навіть невеликих банків часто працюють різні системи.

Розглянемо розв'язання проблеми у термінах спрощеної дворівневої моделі банку, коли управління має кілька філій. Хоча й для складнішої ієрархії (над управлінням є ще управління, а філія має власні підрозділи), застосовуються ці ж принципи.

Щоб звужити завдання, зважатимемо джерелом інформації тільки філію. Відтак, ніяких модифікацій даних від імені філії управління не робить, а, по можливості, контролює їх несуперечливість, і, знайшовши помилку, відмежує дані від філіалу. При об'єднанні відомостей, узятих із різних джерел, їх слід привести до одного формату — показника. Це — і кількість працюючих у філії в даному місяці, і число нових укладених договорів, і середньомісячний залишок на рахунках клієнтів.

Приведення до єдиного формату здійснюється на нижньому рівні, а потім передається в управління. Альтернатива можлива — передавати повністю всі або лише окремі власне оперативні дані. А вже потім впроваджувати їх у загальний масив уніфікованих даних.

Ще одне положення: основним, якщо не єдиним, активним елементом системи є процес виконання звіту. Інакше кажучи, зважатимемо, що дані потрібні лише в той момент, коли це необхідно для звіту. Зауважимо, що звіти можуть бути проміжними чи допоміжними (досвідкові звіти від філіалів для складання підсумкового звіту управління).

Активний звіт у міру необхідності потребує стримування відомостей (із загального масиву показників чи від якогось певного відділу) методом запити до його бази даних, тобто виклику відповідної обчислювальної функції або підпрограми.

Можна скористатися ще й такою хитрістю: якщо, складаючи один зі звітів, уже витрачено час на складний розрахунок показника, то працюючи над другим, треба цей час заощадити, скориставшись раніше розрахованим значенням.

***

Гадаю, зрозуміло, що все передбачити, впроваджуючи новий План рахунків, дуже складно. Йдеться про реорганізацію роботи сотень спеціалістів, для яких саме організаційні дрібниці обертаються безсонними ночами, авралами, помилками в роботі системи. Вочевидь, навіть маючи повну документальну нормативну базу і програмне забезпечення, доведеться надзвичайно багато попрацювати на кожному робочому місці.

ПРЕМ'ЄРА ПРОЕКТУ

Перше золото Монетного двору

У листопаді 1997 року в Києві введено в дію першу чергу виробництва Монетного двору НБУ

Золото з його магичністю і погордливістю, таємничі відблиски срібла, глибокий оксамитово-холодний тон мельхіору... А малюнки і написи? Вишукано вписані в коло мініатюрні портрети Лесі Українки і Григорія Сковороди, багатофігурні композиції, присвячені Олімпійським іграм, особливий шрифт — усе це перетворює монети на істинні твори мистецтва дрібної пластики. Сьогодні Україна може презентувати світові близько сорока таких міні-шедеврів. Вони вже посіли чільне місце в колекціях нумізматів, їх побачили й оцінили в Базелі, на Європейській монетній конвенції, та у Денвері, на Конвенції Американської нумізматичної асоціації.

Із давніх-давен монета була не лише втіленням товарно-грошових відносин, а й носієм матеріальних благ, символом багатства людини і держави. А крім того, відтоді, як вишикло товарне виробництво і з'явилися гроші, монети виконували ще одну досить важливу функцію. Вони були чи не єдиним засобом масової інформації. Мовою символів і знаків, зрозумілою сучасникам, вони розповідали про правителів і героїв своєї епохи, називали їхні імена і демонстрували їхні зображення. Випуск нової монети завжди мав не лише економічне, а й політичне значення.

Відома аксіома: сильні гроші — сильна держава. А одна з передумов сильних грошей — дешевизна їх виробництва і циркуляції, що прямо залежить від того, чи має держава власну базу й технології виготовлення національних грошей.

Кілька років тому Національний банк поставив перед собою мету створити завершений цикл виробництва грошей. Минулої весни Україна отримала замкнену технологію виготовлення банкнот. Тепер гривня друкується на українській Банкнотній фабриці на власному папері, виготовленому на Фабриці банкнот-

ного паперу в Малині. А НБУ готовий приймати замовлення від інших держав і виготовляти (як із сировини покупця, так і за його замовленням із власної сировини) на національній базі папір, який відповідає кращим світовим зразкам, друкувати на ньому гроші, цінні папери, інші документи, на яких використовуються елементи підвищеного захисту.

карбувальників. А полірувальників брали тільки тих, хто мав VI розряд. Більшість спеціалістів пройшла навчання за кордоном — в Австрії, Франції, Німеччині, Швейцарії та інших країнах.

А нещодавно, наприкінці 1997 року, відбулася прем'єра проекту — робочий пуск першої черги виробництва Монетного двору.

Корпуси Монетного двору.

На часі реалізація іншого проекту — монетного виробництва. Йдеться як про виготовлення монет, так і про промислове виробництво сировини для цього. Адже перші пам'ятні та ювілейні монети України були підкарбовані на монетних дворах інших держав. Та вже тоді, у 1995-му, Національний банк, провівши тендер, у якому взяли участь монетні двори Великобританії, Австрії, Франції, Італії, Південно-Африканської Республіки, вибрав генпідрядником цього проекту Австрійський монетний двір і розпочав велику роботу. Темпи взяли космічні. Вже на початку 1997 року будівництво було завершено і розпочалися пусконаладжувальні роботи, технічні експерименти. Одночасно підбирали кадри. Серед штампувальників об'ємного штампування конкурс був не менше 5—6 кандидатів на місце, причому серед тих, хто вже мав V чи VI розряд. Дуже ретельно відбирали також

Із чого ж починається монета? Звичайно, з ідеї, задуму, проекту, які потім у макетній та гравірній майстернях набувають матеріального втілення. Художники, які тут працюють, теж витримали великий конкурс. Відібрали найталановитіших — Романа Чайковського, Володимира Дем'яненка, Володимира Атаманчука. Отже, сьогодні саме вони за допомогою комп'ютерної техніки створюють попередній дизайн української монети. Після цього робиться гіпсова модель. Копіювально-гравірувальна машина із числовим програмним управлінням "Impala", яких у

світі всього чотири, працює без участі людини. Вона сприймає інформацію про цю гіпсову модель із лазерно-пучкового сканера, який протягом 36 годин зчитує всі виступи та заглиблення, потім, перелівши зображення у цифри, копіює його і передає на машину "Impala" для одержання матричного інструмента. Компанудна модель виготовляється на основі гіпсової та селіконової моделей і надходить у цех режимного інструмента. Тут, на швейцарському редуційному обладнанні, рисунок протягом 36 годин (верстат працює безперервно) переноситься на матричний інструмент. Робота швидкість інструмента — 19 тисяч обертів за одну хвилину. У зоні різання температура сягає 700 °С, тому для того, щоб різець не тупився, його охолоджують спеціальною мастильною рідиною. Саме тут із компанудної моделі малюнок, у процесі редуційовання зменшений у 10—12 разів, переноситься на метал.

Лазерно-пучковий сканер.

Потім уже цей матричний інструмент або матричний інструмент із "Імпали", на якому нанесено дзеркальне відображення рисунка, проходить термічну обробку на машинах фірми "Solo" (до речі, подібного термічного відділення в Україні немає) і стає у 4–5 разів твердішим.

Далі проводиться гартування холодом. При температурі 80–90° нижче нуля в структурі металу відбуваються зміни, тобто вона перетворюється на дрібнодисперсну. Після редукування інструмент передається на дільницю тиражування, де за допомогою малого (630 тонн на 1 кв. см) і великого (1250 тонн на 1 кв. см) пресів виготовляється робочий інструмент.

Найбільш трудомістке — інструментальне виробництво: на виготовлення пари штемпель — матриця (аворс і реверс однієї монети) необхідно 3–4 тижні. З ме-

тою збільшення міцності карбувальний інструмент переноситься на лінію твердого хромування. Тут же, в цеху режимного інструмента, функціонує лінія підготовки поверхні карбувального інструмента і нанесення вакуумних покриттів (нітриду титану або хрому). До речі, на двох видах обладнання цього цеху стоїть комп'ютерна техніка шостого покоління, яка за своїми можливостями далеко попереду техніки п'ятого покоління.

Далі — цех карбування пам'ятних і ювілейних монет із дорогоцінних металів. Усе обладнання, яке стоїть тут, — виробництва 1996 року. Робочі зусилля гідравлічних пресів фірми "Grabener" (Німеччина) — 400 тонн на 1 кв. см. До речі, в світі є всього 5 одиниць такого обладнання. Один, експериментальний, зразок знаходиться на Австрійському монетному дворі, а чотири серійних — у нас. Говорить про це М.А.Обелець із гордістю: не на рік-два і навіть не на десять створюється наш Монетний двір, тому й усе краще устаткування, яке є на сьогодні в світі і яке була можливість придбати, — тут.

Ще один надзвичайно важливий підрозділ — центральна лабораторія, до якої входять хімічна, фізична і спектральна. Подібної лабораторії в Україні немає навіть у системі НАН. У фізичній — визначається твердість покриттів сплавів, їхня якість, шорсткість поверхні, ступінь її дзеркальності. В хімічній — проводиться аналіз речовин, які входять до складу сплавів. У спектральній — на найсучасніших спектрометрах ІСР французької фірми "Jobin Yvon" визначаються мікродомішки важких металів у дорогоцінних.

Звичайно, це велике виробництво не можна уявити і без допоміжних служб. Так, уже сьогодні на Монетному дворі є автономна ремонтно-механічна дільниця, яка працює, в основному, на базі вітчизняного обладнання. Великий внесок у створення цієї дільниці зробив нинішній головний механік А.Денисевич. Нині вона обслуговує першу чергу виробництва, але її потужності розраховані і на другу та третю черги.

Не секрет, для роботи з металами необхідний особливий мікроклімат, певна вологість і температура повітря. Тому хоч і не основна, але надзвичайно життєво необхідна — енергетична

дільниця. Величезний зал весь переплетений трубами: тут розташовані 179 енергосистем, що забезпечують кондиціонування та створення необхідного мікроклімату у виробничих приміщеннях. У створення цієї дільниці значний вклад вніс головний енергетик В.Я.Головатий.

І звичайно, система безпеки. Важкі броньовані двері відкриваються лише після зчитування коду на пластиковій картці, за кожним нашим кроком стежать телекамери, є навіть такі цехи, куди може зайти лише той, кого машина впізнає... прочитавши неповторний візерунок на пальцях руки... Надійно налагоджено і систему протипожежної охорони.

Як ви думаєте, яка чисельність працюючих на Монетному дворі? Важко у це повірити, але всього — 131 чоловік.

У цеху режимного інструмента встановлені комп'ютери шостого покоління.

Сюди ніхто не потрапив випадково. Витримавши конкурс, як у престижний вуз, спеціалісти дорожать своєю роботою. Виконуючий обов'язки директора Микола Андрійович Обелець, який захоплювався мепе своїм високим професіоналізмом, не міг не подивувати ще однією якістю — він усіх працівників Монетного двору знає по іменах... Я ж назву лише деякі, на кому, зрозуміло, передусім тримається це потужне й найсучасніше в державі виробництво. Це — начальник цеху режимного інструмента А.В.Мазепа, заочувальник VI розряду С.Т.Кірюханцев, кандидат хімічних наук, хімік-аналітик Л.В.Закревська, головний технолог О.С.Хижняк, начальник цеху карбування пам'ятних та ювілейних монет із дорогоцінних металів В.В.Блошаненко.

Сьогодні Монетний двір Національного банку України вже випустив чотири золоті монети — "Оранта", "Тарас Шевченко", "Кієво-Печерська лавра", "Київський псалтир". Чому саме із цього розпочав своє функціонування Монетний двір? Розрахунок був простим: золоте виробництво повинно давати прибуток, і цей прибуток витрача-

На машинах фірми "Solo" матричний інструмент проходить термічну обробку.

тиметься на створення нових виробництв. Уже ведеться монтаж обладнання для виготовлення медалей, державних нагород та знаків. Виконання пробних робіт і введення в експлуатацію другої черги планується на перше півріччя нинішнього року. Зазначимо принагідно: завантаження медального виробництва вже сьогодні підтверджено реальними замовленнями Українського союзу промисловців і підприємців, Національної академії наук, Національного олімпійського комітету, мистецьких та навчальних закладів. Реально прогнозувати замовлення міністерств оборони і внутрішніх справ, Адміністрації Президента України. Недалека перспектива — і запуск карбувального виробництва монет масового обігу.

Дбаючи про завтрашній день, Національний банк протягом двох років проводив науково-технічну роботу щодо створення ряду вітчизняних монетних матеріалів шляхом їх промислового виробництва. Сьогодні вже можна говорити про певні результати: на металургійному комбінаті "Запоріжсталь" виготовлятиметься нержавіюча сталь. Вона на 30% дешевша від тієї, яка використовувалася в нас і за кордоном, зокрема, монетними дворами Італії, Франції, Словаччини (то була хром-нікелева сталь). Дійсно, навіщо застосовувати моносплав, у даному випадку латунь, якщо основну масу монети можна виготовити з дешевої української сталі, а зверху покрити її корозійостійким сплавом, тією ж латунню, наприклад, і тоді товщина латуні на одній монеті бу-

Уважно, під мікроскопом, монети перевіряють на брак.

У світі налічується всього п'ять одиниць гідравлічних пресів фірми "Grabener". Чотири серійних зразки встановлені в цеху карбувального виробництва.

де не 1.05—1.55 мм, а 0.03—0.05 мм? Економія очевидна: дорогого сплаву для виготовлення однакової кількості монет потрібно буде у 200 разів менше! Ця сталь уже пройшла всі необхідні випробування, в тому числі і на закордонних монетних дворах. Її промислове виробництво погоджено із санітарними службами України. Вона має добрі технологічні властивості (легко карбується) і високу корозійну стійкість. Усе це викликає неабияку зацікавленість в українській сталі держав із субтропічним та різкоконтинентальним кліматом.

Промислового виробництва мідно-нікелевого сплаву мельхіор Україна не має і не мала раніше. Цей сплав завдяки ряду переваг широко використовується монетними дворами світу для монет із високим номіналом та пам'ятних і ювілейних. ВАТ "Артемівський завод по обробці кольорових металів" підтвердив готовність освоїти промислове виробництво мельхіору.

Планується також, що коли стане до ладу друга черга виробництва, заготовки відрізнятимуться за складом від тих, які використовуються нині. Власних родовищ нікелю і міді Україна не має, а закупівля цих складових обходиться дорого. Тому в планах Монетного двору — перехід на нові, сучасні матеріали. Зокрема, чому замість мельхіору (дорожчого, до речі, від нейзильберу) для карбування пам'ятних і ювілейних монет не використовувати нейзильбер, який у Європі тільки входить у моду? Або чому б не спробувати виготовляти національні гроші із нового привабливого

сплаву нордекс (вперше використаний був у Норвегії для пам'ятних і ювілейних монет, звідси, очевидно, походить і назва — норвезьке золото)? До складу нордексу входить мідь, цинк, алюміній, (це означає, що він буде дешевшим навіть за нейзильбер), на вигляд він — світло-золотистого кольору, чим і виграє перед мельхіором та нейзильбером... Отже, мета ставиться така: більше використовувати нових сплавів, наближаючись до евромонети.

Це — найближча перспектива. Трохи віддаленіша — пуск третьої черги, тобто заготівельного виробництва монет масового обігу.

Якщо всі виробництва об'єднати — матимемо повний комплекс Монетного двору. Для введення першої черги і допоміжних ділянок другої черги витрачено 30 млн. німецьких марок (на обладнання і технології). Вартість будівельно-монтажних робіт першої черги за базовими цінами 1994 року — 6.9 млн. крб., загальна вартість першої черги — 41 млн. грн. Загальна вартість усього проекту — в межах 77 млн. грн. Ці цифри теж свідчать, що Національний банк дбає про перспективу: наш Монетний двір, як і Банкнотна фабрика та Фабрика банкнотного паперу, повинен бути одним із найсучасніших у світі.

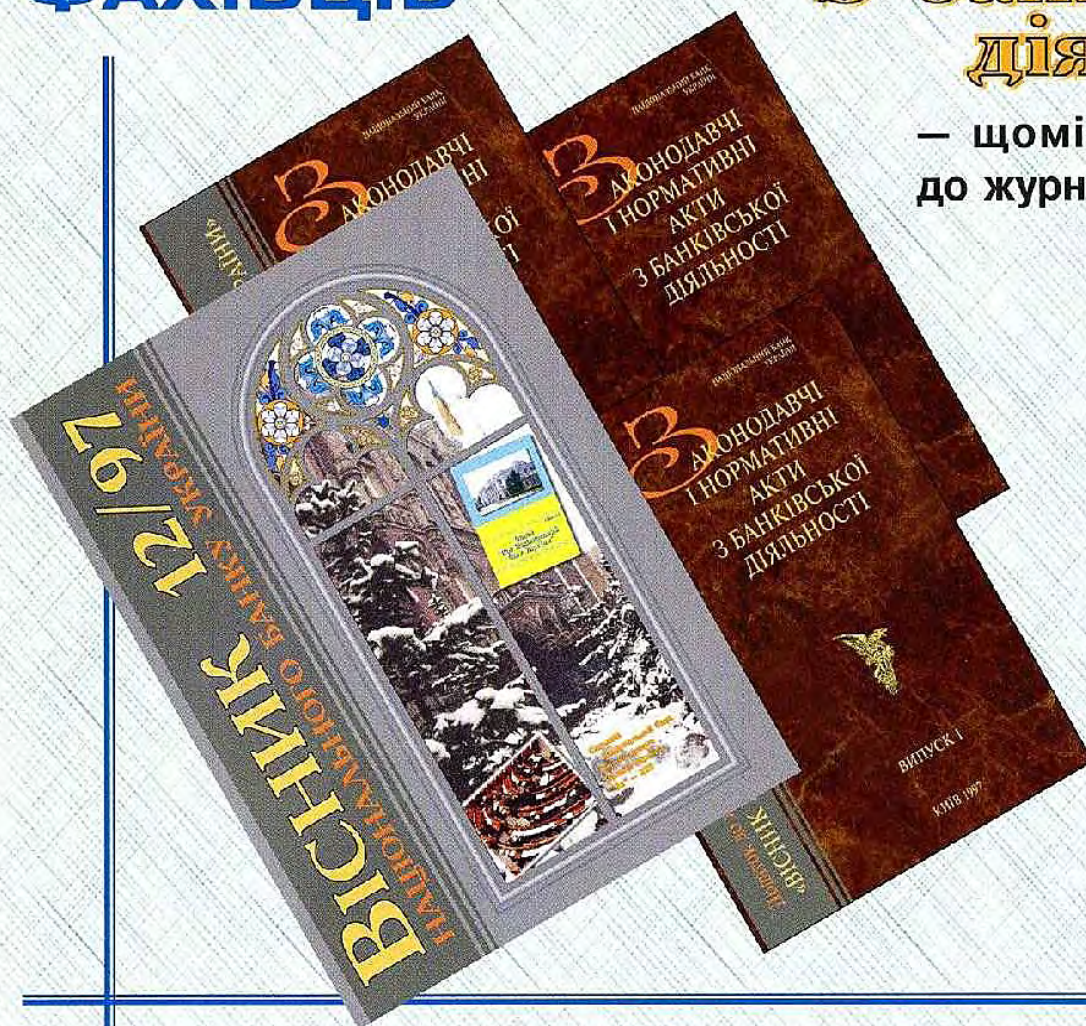
Людмила Патрика,
"Вісник НБУ".

Фото Валерія Орлова,
Владислава Негребецького.

ВИЧЕРПНА ІНФОРМАЦІЯ ФАХІВЦІВ

Збірник "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"

— щомісячний додаток
до журналу "Вісник НБУ"

- повні тексти нормативних актів НБУ;
- усі додатки до них;
- наступні зміни та доповнення;
- роз'яснення НБУ.

Передплату приймають:

Українське об'єднання поштового зв'язку "Укрпошта"

252001, м.Київ-1,
вул. Хрещатик, 22
тел.: 228-79-69,
факс: (044)228-79-89

ТОВ "Київська служба передплати"

253054, м.Київ-54,
вул. Кудрявська, 3/5, к.1
тел.: 212-00-50,
тел./факс: (044) 212-08-46

Кур'єрська фірма "М & С РАК"

290071, м.Львів-71,
вул. Словацького, 5, 2-й поверх
тел./факс: 72-74-10

Фірма "САММІТ"

252001, м.Київ-1, а/с 541,
вул. Рибальська, 2
тел./факс: (044) 290-77-63,
290-71-06

філіал у м.Харкові:
тел./факс: (0572) 43-70-78

філіал у м.Миколаєві:
тел./факс: (0512) 22-52-43

філіал у м.Луганську:
тел./факс: (0642) 52-82-37

Наш передплатний індекс у Каталозі періодичних видань України — **74132**

Телефони для довідок у редакції: 267-30-27, 264-96-25.

В Новом покои!

